ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

C:\Users\Plazma\Desktop\305\Bulgakov_Michail-Zapisky_mladeho_lekare.PDB

PDB Name: Bulgakov_Michail-Zapisky_mladeh
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 21.5.2006
Modification Date: 21.5.2006
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Michail Bulgakov

Zápisky mladého lékaře

Ručník s kohoutem

Jestliže nikdo z vás nejezdil po zapadlých venkovských cestách, zbytečně bych vám to líčil - stejně byste mě nepochopili. A tomu, kdo po nich jezdil, to nehodlám ani připomínat

Řeknu jen stručně: čtyřicet verst, které dělí újezdní město Gračevku od murjevské nemocnice, jsme s mým vozkou urazili přesně za čtyřiadvacet hodin. Vyšlo to až nápadně přesně: šestnáctého září 1916 ve dvě hodiny odpoledne jsme dojeli k poslednímu krámku, který stál na hranici pozoruhodného města Gračevky, a sedmnáctého září téhož památného roku ve dvě hodiny a pět minut jsem stál na udupané odumírající trávě, rozměklé po zářijovém deštíku, na dvoře murjevské nemocnice. Stál jsem, nohy zdřevěnělé natolik, že jsem hned tady na dvoře v duchu zmateně listoval v učebnicích a tupě si snažil vybavit, zda skutečně existuje - nebo se mi to jen zdálo včera v noci ve vesnici Grabilovka - choroba, při níž člověku ztuhnou svaly? Jak se, zatraceně, jmenuje latinsky? Každý sval mě nesnesitelně bolel, jako když vás bolí zuby, a to nemluvím o prstech u nohou - ani se nepohnuly v holínkách, ležely pokojně, podobné protézám. Přiznám se, že v záchvatu malomyslnosti jsem šeptem proklínal medicínu i svoji žádost podanou před pěti lety rektoru univerzity. Mezitím na mě shora cedilo jako z konve. Měl jsem plášť nasáklý jako houbu. Prsty pravé ruky jsem se horlivě pokoušel uchopit ucho kufru, ale nakonec jsem odplivl na mokrou trávu. Moje prsty byly bezvládné a já, nabitý znalostmi, vyčtenými ze zajímavých lékařských knih, jsem si vzpomněl na mrtvici. Tohle je ochrnutí, usoudil jsem v duchu bůhvíproč zoufale. "N ... na ty vaše cesty..." vykoktal jsem zmodralými zdřevěnělými rty, "si člověk... mu... musí... zvyknout..."

Přitom jsem čertvíproč zlostně loupl pohledem po vozkovi, ačkoliv ten za cesty nemohl.

"To máte tak, pane doktor..." odpověděl a také stěží pohyboval rty pod světlými knírky. "Jezdím po nich patnáct let, a přesto si ne a ne zvyknout."

Škubl jsem sebou, smutně jsem pohlédl na bílou oloupanou budovu, na nebílené roubené stěny felčarského domku, na svou budoucí rezidenci - jednopatrový čisťounký dům se záhadnými hrobovými černými okny - a dlouze jsem zavzdychal. Hlavou se mi kmitla místo latinských slov sladká věta zazpívaná sytým tenorem s blankytnými atlasovými lýtky, která uvízla v mém mozku, nepříčetném zimou a kodrcáním:

"Buď pozdraveno, útočiště posvátné..."

Sbohem, nadlouho sbohem, zlatorudé Velké divadlo, Moskvo, výkladní skříně... ach, buďte sbohem!

Příště si navléknu dlouhý kožich, umiňoval jsem si v zlostném zoufalství a ztuhlými prsty jsem škubal řemeny od kufru,... ačkoliv příště už bude říjen, ať si, navléknu si třeba dva kožichy. Do Gračevky pojedu nejdřív za měsíc... Jen považte... nezbylo nám než cestou přenocovat! Ujeli jsme dvacet verst a ocitli jsme se v úplné hrobové tmě... v noci... Přenocovali jsme v Grabilovce, učitel nás vzal k sobě. Dnes ráno jsme vyrazili v sedm a jeli jsme... propánakrále... pomaleji, než by chodec šel pěšky. Jedno kolo zapadlo do výmolu, druhé uvízlo ve vzduchu, kufr mi spadl na nohy... bác! překotil jsem se na bok, na druhý, potom nosem dopředu. Přitom cedilo, až nám tuhly kosti. Nevěřil bych, že uprostřed šedivého, zakyslého září člověk může mrznout v polích jako v nejtužší zimě?! A vida, jak se ukazuje, může. Zatímco pomalu umírá, vidí jedno a totéž: vpravo ohlodané hrbolaté pole, vlevo neduživý lesík a vedle něho pár zasedlých chalup s potrhanými střechami. Zdá se, jako by v nich nebylo živé duše.

Konečně kufr povolil. Vozka na něj nalehl břichem a odhodil ho rovnou ke mně. Chtěl jsem ho popadnout za řemen, ale ruka mi vypověděla poslušnost a můj napěchovaný společník s knížkami a všelijakým harampádím, který se mi už stačil zprotivit, sebou žuchl přímo na trávu a praštil mě do nohou.

"Panebo..." vyhrkl vozka polekaně, ale já jsem neprotestoval: nohy jsem měl stejně k ničemu, jen je zahodit.

"Hej, kdo je tady? Hej!" zahulákal vozka a zapleskal rukama jako kohout křídly. "Vezu doktora!"

Vtom se v temných oknech felčarského domku vynořily obličeje a přitiskly se na sklo. Pak klaply dveře a já jsem zahlédl, jak se ke mně trávou belhá jakýsi chlapík v roztrhaném plášti a v holínkách. Uctivě, kvapně smekl čepici, zastavil se na dva kroky ode mne, nevím proč se nesměle usmál a přivítal mě ochraptělým hlasem.

"Kdo jste?" zeptal jsem se.

"Jmenuju se Jegoryč," představil se, "a jsem zdejší hlídač. Už na vás čekáme..."

Popadl můj kufr, hodil si ho na rameno a vykročil. Kulhal jsem za ním a marně jsem se pokoušel strčit ruku do kapsy kalhot, abych vytáhl peněženku.

V podstatě člověk mnoho nepotřebuje. Především potřebuje oheň. Když jsem se chystal do murjevského zapadákova, sliboval jsem si, že se budu chovat důstojně. Můj mladický vzhled mi znepříjemňoval vstup do života. Každému jsem se povinně představil:

"Jsem doktor ten a ten."

A každý překvapeně zvedl obočí a zeptal se:

"Opravdu? A já myslel, že jste ještě student."

"Ne, už jsem absolvoval," odpovídal jsem chmurně a v duchu jsem si umiňoval, že si určitě pořídím brýle. Chyběl mi pro to důvod, oči jsem měl zdravé a jejich bystrozrakost dosud nebyla zkalena životními zkušenostmi. Když jsem neměl možnost chránit se před věčně přezíravými blahosklonnými úsměvy pomocí brýlí, snažil jsem se vystupovat tak, aby to budilo respekt. Pokoušel jsem se mluvit rozvážně a důrazně, vystříhat se pokud možno prudkých pohybů, chodit a ne utíkat, jako běhávají třiadvacetiletí absolventi univerzity. Dnes po mnoha letech si uvědomuji, že mi to tenkrát nevycházelo.

V líčeném okamžiku jsem svůj nepsaný kodex chování narušil. Seděl jsem na bobku jen v ponožkách, místo v ordinaci v kuchyni, a jako ctitel ohně jsem horlivě, vášnivě natahoval ruce k březovým polenům, která plápolala v kamnech. Vlevo ode mne stál škopík obrácený dnem vzhůru a na něm se sušily moje boty. V sousedství ležel oškubaný kohout s holým zkrvaveným krkem a vedle něho hromádka pestrého kohoutího peří. Ještě ve stavu ztuhlosti jsem totiž stihl vykonat celou řadu akcí, které si vyžádal sám život. Axiňju, Jegorovu ženu se špičatým nosem, jsem pověřil funkcí kuchařky. Následkem toho zahynul pod jejíma rukama kohout, kterého jsem měl sníst. Se všemi už jsem se seznámil. Felčar se jmenoval Děmjan Lukič, porodní asistentky Pelageja Ivanovna a Anna Nikolajevna. Stihl jsem si prohlédnout nemocnici a zcela jasně jsem se přesvědčil, že má k dispozici přebohatý instrumentář. Současně jsem byl nucen neméně jasně přiznat (pochopitelně jen v duchu), že mnohé z těch panensky se lesknoucích nástrojů jsou mi neznámé. Nejenže jsem je nikdy neměl v ruce, ale upřímně řečeno, nikdy jsem je ani neviděl.

"Hm," zamumlal jsem významně, "jste výborně vybaveni, ehm..."

"Jak by ne, prosím," poznamenal sladce Děmjan Lukič. "To všecko zásluhou vašeho předchůdce Leopolda Leopoldoviče. Od rána do večera operoval."

Zalil mě studený pot a teskně jsem pohlédl na skříňky, které zářily jako zrcadla.

Potom jsme obešli prázdné nemocniční pokoje; zjistil jsem, že se sem klidně vejde čtyřicet pacientů.

"Za Leopolda Leopoldoviče jich tu někdy leželo i padesát," utěšoval mě Děmjan Lukič a Anna Nikolajevna, žena s korunou stříbrných vlasů, bůhvíproč prohodila:

"Jste tak mladičký, doktore... člověk zrovna žasne: vypadáte spíš na studenta."

Hrome, láteřil jsem v duchu, jako by se všichni smluvili, namouduši!

A suše jsem procedil mezi zuby, vlastně spíš jsem zavrčel:

"Hm... ne, já... totiž... ano... jsem začátečník..."

Poté jsme sestoupili dolů do lékárny. Shledal jsem, že tu chybí snad jedině pohádkové ptačí mléko. Ve dvou zšeřelých místnostech to silně vonělo bylinami a na policích stálo všecko, nač jste si vzpomněli. Dokonce i patentované zahraniční léky; nemusím snad dodávat, že jsem o nich v životě neslyšel.

"To všecko objednal Leopold Leopoldovič," hlásila hrdě Pelageja Ivanovna.

Ten Leopold byl přímo génius, usoudil jsem v duchu a ovládla mě úcta k tajemnému Leopoldovi, který opustil zapadlé Murjevo.

Člověk kromě ohně potřebuje někde zdomácnět, zabydlet se. Kohouta jsem dávno snědl, Jegoryč mi nacpal slamník senem a přehodil přes něj prostěradlo, v ordinaci mé rezidence se rozzářila lampa. Seděl jsem okouzlen a prohlížel si třetí dosažený úspěch legendárního Leopolda: skříň přeplněnou knihami. Jen příruček o chirurgii v ruštině i němčině jsem letmo napočítal na třicet svazků. A což teprve interna! Ty podivuhodné atlasy kožních chorob!

Schylovalo se k večeru a já jsem se pomalu zabydloval.

Za nic nemohu, přemýšlel jsem úporně a trýznivě, mám diplom a vysvědčení s patnácti výbornými. Už v hlavním městě jsem upozorňoval, že bych chtěl praktikovat jako asistent. Usmáli se a namítli: Zvyknete si. A tady to máte! Co když mi přivezou kýlu? Vysvětlete mi, jak si s ní poradím? A hlavně - jak se bude cítit pacient - kýlař pod mým nožem? Zvykne si, ale třeba až na onom světě... (při té myšlence mě zamrazilo v zádech).

A co zhnisané slepé střevo? Ha! A záškrt u vesnických dětí? Co když se objeví tracheotomie? I bez ní to budu mít těžké... A což teprve porod! Na ten jsem zapomněl! Obrácená poloha! Co si počnu? Jsem já to lehkomyslník! Měl jsem takový obvod odmítnout. Ano, ano. Sehnali by nějakého Leopolda.

Smutně jsem přecházel po ordinaci, utonulé v šeru. Když jsem se přiblížil k lampě, zahlédl jsem, jak v temných nekonečných polích se kmitl můj bledý obličej vedle odlesku lampy na skle.

Jsem jako samozvanec, napadlo mě hloupě, a znovu jsem usedl ke stolu.

Asi dvě hodiny jsem se týral a dospělo to tak daleko, že moje nervy už nesnesly všecky ty strašáky, které jsem si vytvořil. Pak jsem se pomalu uklidňoval, a dokonce jsem spřádal jakési plány.

No, prosím... Prý teď moc pacientů nechodí. Ve vsích se drtí len, cesty jsou nesjízdné... "Ale co když přivezou kýlaře?" zazněl mi v mozku přísný hlas. "Nikdo s rýmou se nebude trmácet po takových cestách, ale kýlař ano, buď klidný, drahý kolego..."

Byl to celkem prozíravý hlas, není-liž pravda? Škubl jsem sebou.

"Mlč," okřikl jsem ho, "proč zrovna kýlař? Co je to za neurastenii? Kdo se dá na vojnu, musí bojovat."

"Co si kdo uvaří, ať si sní," ozval se jízlivě hlas.

Hm... to abych měl stále po ruce receptář... Kdykoliv bude zapotřebí něco předepsat, při mytí rukou si to promyslím... Receptář bude ležet rozevřený přímo na knize, kam se nemocní zapisují. Budu předepisovat prospěšné, ale prosté léky. Například natrium salicylicum 0,5 g třikrát denně...

"Můžeš předepisovat sodu!" radil mi zjevně výsměšně můj vnitřní společník.

Co s tím má co společného soda? Mohu předepsat třeba i infucum ipecacuanhe... sto osmdesát. Nebo dvě stě... Počkat...

Aniž by kdo ode mne cokoli požadoval v mé samotě u lampy, hned na místě jsem pro jistotu prolistoval receptář, ověřil jsem si ipecacuanhu a zároveň jsem se dočetl, že existuje jakýsi insipin. Není to nic jiného než sulfát éteru kyseliny chinové. Jak se ukazuje, postrádá chuť chininu! Ale jaké choroby léčí? A jak ho předepisovat? Je to snad prášek? Čert aby to vzal!

"Nechme insipin, ale jak to vlastně dopadne s tou kýlou?" dotíral neústupný strach v podobě vnitřního hlasu.

"Posadím pacienta do vany," hájil jsem se zuřivě, "a pokusím se kýlu vtlačit dovnitř."

"A co když je uskřinutá, můj zlatý? Tady vana houby pomůže! Jestliže je uskřinutá," zpíval strach démonickým hlasem "nezbude ti nic jiného než řezat"

Vzdal jsem se a div jsem se nerozbrečel. Vyslal jsem do tmy za oknem úpěnlivou prosbu: všecko, co je libo, jenom ne uskřinutou kýlu!

Únava mě nabádala:

Běž si lehnout, nešťastný eskulape! Vyspíš se a ráno je moudřejší večera. Uklidni se, mladý neurasteniku. Pohleď, jak se tma pokojně prostírá za oknem, pole spí a žádná kýla neexistuje. Ráno se uvidí. Zvykneš si... Spi... Odlož ten atlas... Stejně teď houbeles rozeznáš. Kýlní branka...

Nestačil jsem si ani uvědomit, jak vtrhl dovnitř. Vzpomínám jen, jak zarachotila závora a Axiňja vypískla. A pak pod okny zaskřípěl povoz.

Byl bez čepice, v rozepjatém krátkém kožíšku, se zplihlou bradkou a s nepříčetnýma očima.

Pokřižoval se, sklesl na kolena a začal tlouci čelem o podlahu. To bylo určeno mně. Jsem ztracen, blesklo mi hlavou.

"Co to děláte!" zabručel jsem a zatahal jsem ho za šedý rukáv.

Obličej se mu bolestně zkřivil a udýchaně vychrlil:

"Pane doktor... pane... jediná... jediná... jediná!" zahlaholil náhle mladicky zvučným hlasem, až se pohnulo stínidlo na lampě. "Ach, panebože... ach..." Žalostně lomil rukama a znovu bušil čelem do dřevěné podlahy, jako by ji chtěl roztlouci. "Proč? Zač mě pánbůh trestá? Čím jsem ho rozhněval?"

"Co je? Co se stalo?!" vykřikl jsem také a cítil jsem, jak tuhnu.

Vyskočil, začal pobíhat po pokoji a šeptal:

"Pane doktor... dám vám peněz... kolik budete chtít... Řekněte si, co chcete. Ano, ano! Budu vás zásobovat potravinami... Jen když neumře! Ať třeba zůstane mrzákem... ať si!" křičel ke stropu. "Já ji uživím."

V černém čtverci dveří uvízl Axiňjin bledý obličej. Srdce se mi sevřelo.

"Co je? Mluvte!" zvolal jsem bolestně.

Ztichl a pronesl šeptem, jako by mi svěřoval jakési tajemství - jeho oči byly náhle bezedné:

"Spadla do trdlice."

"Do trdlice? Co je to?" zeptal jsem se.

"Drtili len... pane doktore..." vysvětlovala Axiňja šeptem, "v trdlici se drtí len..."

Už to začíná. Už je to tu... Ach, proč jsem sem jenom jezdil! přemítal jsem s hrůzou.

"A kdo tam spadl?"

"Dcerka," odpověděl šeptem a pak vykřikl: "Pomozte!" A znovu klesl na kolena a jeho rovně zastřižené vlasy mu sklouzly do očí.

Lampa "bleskovka" se zkřiveným plechovým stínidlem hořela jasně, naplno. Na operačním stole na bílém čerstvě vonícím voskovaném plátně jsem uviděl pacientku a rázem jsem zapomněl na kýlu.

Světlé, trochu nazrzlé vlasy jí spadaly se stolu jako zaschlý spečený koltun. Mohutný cop dosahoval až k podlaze.

Kartounová sukně byla roztrhaná, s šedohnědými i sytě červenými skvrnami od krve. Světlo "bleskovky" mi připadalo žluté, pohyblivé, její tvář křídově bílá a nos zašpičatělý.

Na jejím bílém nehybném, jakoby sádrovém obličeji dohasínala nevšední krása. Zřídkakdy se setkáte s podobnou tváří.

V operačním sále asi deset vteřin vládlo naprosté mlčení, ale bylo slyšet, jak za zavřenými dveřmi kdosi tlumeně pokřikoval a tloukl hlavou do podlahy.

Ten chlap se zbláznil, napadlo mě, a sestřičky ho zřejmě napájejí... Kde se tu vzala taková krasavice? Nejspíš je dcera po matce. Ačkoliv i otec má pravidelné rysy... Je vdovec... "Ten člověk je vdovec?" zeptal jsem se bezděčně.

"Vdovec," tiše přitakala Pelageja Ivanovna.

Vtom Děmjan Lukič prudkým, jakoby zlostným pohybem roztrhl raněné sukni po celé délce. To, co jsem zahlédl, předstihlo veškeré moje očekávání. Levá noha vlastně chyběla. Od rozdrceného kolena visely dolů krvavé cáry, červené rozmačkané svaly a na všecky strany trčely bílé rozštěpené kosti. Pravá noha byla zlomená v holeni tak, že konce obou kostí pronikly kůží na povrch. Proto chodidlo leželo bezvládně, šikmo, jako by nepatřilo k noze.

"Hm..." pronesl tiše felčar - na víc se nezmohl.

Vzpamatoval jsem se ze své strnulosti a pokoušel jsem se nahmatat raněné puls. V její chladné ruce se mi to

nepodařilo. Teprve po několika vteřinách jsem zachytil sotva slyšitelné chvění. Pak následovala pauza a já jsem mezitím stačil zahlédnout modrající nosní dírky a blednoucí rty... Už jsem chtěl říci "konec", ale naštěstí jsem mlčel... Znovu jsem ucítil nitkovitý puls.

Vida, jak dohasíná rozdrcený člověk, uvažoval jsem. Tady se nedá nic dělat...

Ale náhle jsem přísně zavelel jakýmsi cizím hlasem:

"Kafr!"

Anna Nikolajevna se ke mně naklonila a zašeptala mi do ucha: "K čemu to, doktore? Netrapte ji. Proč bychom ji píchali? Umírá... Nezachráníte ji."

Zlostně, zamračeně jsem na ni zašilhal a opakoval jsem:

"Kafr, prosím!"

Anna Nikolajevna se zrudlým uraženým obličejem odběhla ke stolku a zlomila ampulku.

Ani felčar zřejmě neschvaloval kafr. Nicméně obratně, spěšně uchopil injekční stříkačku a vpíchl umně pod kůži žlutou tekutinu. Co nejrychleji umři, prosil jsem v duchu raněnou. Co si jinak s tebou počnu?

"Brzy nastane konec," zašeptal mi felčar, jako by uhodl mé myšlenky. Zašilhal na prostěradlo, ale zřejmě si to rozmyslel: bylo mu líto je špinit. Ale za několik vteřin přece jen raněnou přikryl. Ležela jako mrtvá, ale žila. V mozku se mi vyjasnilo, jako bych stál pod skleněným stropem v naší vzdálené pitevně.

"Ještě kafr," požádal jsem chraplavě.

Felčar znovu poslušně vstříkl nemocné žlutou tekutinu.

Cožpak vážně neumře? pomyslel jsem si zoufale. Jinak ji budu muset operovat... Postupně mi svítalo a náhle bez veškerých učebnic, rad i pomoci jsem si uvědomil - a moje přesvědčení bylo nezvratné - že poprvé v životě budu provádět amputaci na umírajícím člověku. A že mi pacient zemře pod nožem. Ano, zemře! Vždyť nemá krev! Za těch deset verst všecka vytekla rozdrcenýma nohama a nebylo známo, zda raněná něco cítí a slyší. Mlčí. Ach, proč jenom neumírá? Co mně řekne její žalem nepříčetný otec?

"Připravte všecko k amputaci," nařídil jsem felčarovi a nepoznával jsem svůj hlas.

Porodní asistentka na mě upřela divoký pohled, ale felčarovi soucitně zajiskřilo v očích a chopil se kvapně nástrojů. Pod jeho rukama zasyčel petrolejový vařič...

Uplynula čtvrthodina. S pověrečnou hrůzou jsem nahlížel do hasnoucích zraků raněné a pak jsem zvedl chladné víčko. Nechápal jsem... Jak může tahle poloviční mrtvola žít? Zpod bílé čepice se mi řinul po čele slaný pot a Pelageja Ivanovna ho stírala gázou. Ve zbytku krve v dívčiných žilách teď proudil také kofein. Anna Nikolajevna se jemně dotýkala pacientčiných stehen a třela jí otoky po fyziologickém roztoku. A dívka žila.

Uchopil jsem skalpel a snažil jsem se kohosi napodobit (jednou na univerzitě jsem sledoval amputaci). Úpěnlivě jsem žádal osud, aby pacientka nezemřela v nejbližší půlhodině. Ať umře na pokoji, po operaci...

Pracoval ze mne pouze můj zdravý smysl, vybičován neobvyklými okolnostmi. Obratně, kruhovitým pohybem jako zkušený řezník jsem ostrým skalpelem rozřízl stehno; kůže se rozestoupila, ale nevytryskla jediná kapka krve. Co si počnu, až začnou krvácet tepny? pomyslel jsem si a zašilhal jsem divoce na hromádku pinzet. Odřízl jsem obrovský kus tkáně i jednu cévu, podobnou bělavé trubičce, ale nevyšla jediná krůpěj krve. Sevřel jsem ji svorkou a pokračoval jsem dál. Nakladl jsem svorky všude, kde jsem předpokládal existenci cév... Arteria... Arteria... jak se jen ksakru jmenuje? Operační sál připomínal kliniku. Svorky visely v celých hroznech a já jsem začal blyštivou řídkozubou pilkou pilovat kulatou kost. Jak to, že neumírá? To je neuvěřitelné... jaký má člověk pevný kořínek!

Kost odpadla. V nikách Děmjana Lukiče zbylo to, co kdysi bývala dívčí noha. Cáry masa a kosti! To všecko odhodili stranou a na stole se ocitla dívka jakoby zkrácená o třetinu, s pahýlem odsunutým stranou. Ještě trochu... jenom neumírej.... prosil jsem ji v duchu usilovně, vydrž až do pokoje, ať šťastně vyváznu z téhle strašlivé situace, která mě potkala.

Pak jsme podvazovali cévy a nakonec jsem řídkými stehy sešíval kůži a přitom jsem cvakal nůžkami. Vtom jsem se zarazil a uvědomil jsem si, že jsem tampónem zabránil přítoku krve... Pot mě zaléval a zdálo se mi, že jsem v lázních...

Slízl jsem pot a upřel jsem těžký pohled na pahýl, na voskovou tvář nemocné:

"Žije?" zeptal jsem se.

"Žije," ozvaly se jako tichá ozvěna současně dva hlasy - felčarův i Anny Nikolajevny.

"Ještě minutu vydrží," zašeptal mi skoro neslyšně do ucha felčar, spíš jen pohyboval rty. Pak se zajíkl a taktně radil: "Snad abychom se raději do druhé nohy nepouštěli, doktore. Obvážeme ji... nebo operaci nepřežije. Co říkáte? Líp, když umře na pokoji, než na operačním stole."

"Sádru," zasípal jsem, hnán neznámou silou.

Podlaha byla plná bílých skvrn a všichni jsme se koupali ve vlastním potu. Polomrtvá dívka ležela nepohnutě. Pravou nohu měla v sádře a v holeni zel otvor na místě zlomeniny.

"Žije..." hlesl udiveně, chraplavě felčar.

Pak ji zvedali a pod prostěradlem byla patrná obrovská proláklina - třetinu jejího těla jsme zanechali v operačním sále. V chodbě se míhaly stíny, ošetřovatelky pobíhaly sem tam a viděl jsem, jak se při stěně proplížila rozcuchaná mužská postava a suše zavzlykala. Ale odvedli ji a všecko utichlo.

V operačním sále jsem si myl po lokty zakrvácené ruce.

"Vy jste zřejmě, doktore, často prováděl amputace?" zeptala se mě nečekaně Anna Nikolajevna. "Velmi dobře... O nic hůř než Leopold..."

Z jejích úst slovo Leopold znělo přesvědčivě jako Doyen.

Pohlédl jsem na ně. V očích všech - dokonce i Děmjana Lukiče a Pelageji Ivanovny - se tajila úcta a údiv. "Ehm... já... já... upřímně řečeno, mám za sebou teprve dvě amputace..."

Dnes nechápu, proč jsem tehdy lhal. V nemocnici všecko utichlo.

"Až umře, určitě pro mne pošlete," nařídil jsem přidušeně felčarovi a on místo "dobrá" odpověděl uctivě:

"Rozkaz, prosím..."

Za několik minut jsem už seděl u zelené lampy v pracovně lékařského bytu. Dům mlčel.

V černočerném skle se odrážel můj bledý obličej.

Ne, nepodobám se samozvanci... zdá se, jako bych zestárl ... A co ta vráska nad kořenem nosu... Teď zaklepou a oznámí, že umřela... Ano, půjdu a naposledy se na ni podívám... Brzy se ozve zaklepání...

Kdosi zaklepal na dveře. Mezitím uběhlo dva a půl měsíce. Venku panoval jeden z prvních zářivých zimních dnů. Návštěvník vstoupil a teprve teď jsem si ho mohl pořádně prohlédnout. Ano, skutečně měl pravidelné rysy. Bylo mu asi pětačtyřicet. Oči mu jiskřily.

Pak cosi zašustilo... Dovnitř vhupla okouzlující jednonohá dívka o dvou berlích, v širokánské červeně lemované sukni.

Pohlédla na mě a její tváře se polily ruměncem.

Začal jsem psát adresu. "V Moskvě vám vyrobí protézu."

"Ruku polib," nečekaně poručil otec.

Byl jsem natolik rozpačitý, že jsem ji namísto na ústa políbil na nos. Pak zůstala viset na berlích a pomalu rozbalovala balíček: vypadl z něho dlouhý sněhobílý ručník s neuměle vyšitým červeným kohoutem. Tohle tedy schovávala pod poduškou při vizitách. Ano, ano, vzpomínám, že na stolku ležely nitě.

"Nevezmu si to," odmítl jsem přísně a dokonce jsem zavrtěl hlavou. Ale vrhla na mě takový pohled a zatvářila se tak, že jsem nakonec dárek přijal...

Dlouho visel v mé ložnici v Murjevu a pak putoval se mnou. Byl už vetchý, sepral se, objevily se v něm díry a nakonec zmizel, jako se stírají a mizí vzpomínky.

Křest obratem

Dny v murjevské nemocnici rychle plynuly a pomalu jsem přivykal novému životu. Ve vesnicích jako dřív česali len, cesty byly nesjízdné a do ordinace ke mně chodívalo nejvýš pět pacientů. Večery jsem měl zcela volné a trávil jsem je průzkumem knihovny, studiem učebnic chirurgie a dlouhým osamělým čajováním u tiše prozpěvujícího samovaru.

Celé dny i noci lilo jako z konve, déšť neúnavně bubnoval na střechu, pod oknem chlístala voda a stékala žlabem do škopíku. Venku bylo bahno, mlha a ve tmě jako matné rozplizlé skvrny svítila okna felčarova domku i petrolejová lucerna před vraty.

Jednoho takového večera jsem seděl ve své pracovně nad anatomickým atlasem. Kolem panovalo naprosté ticho, občas přerušované myším hryzáním v jídelně za příborníkem.

Četl jsem, dokud se mi nezačala klížit ztěžklá víčka. Nakonec jsem zívl, odložil atlas a rozhodl se, že půjdu spát Protáhl jsem se a s představou klidného spánku, provázeného bubnováním a šuměním deště, jsem odešel do ložnice, svlékl jsem se a vlezl jsem do postele.

Než jsem stačil sklesnout do podušek, vynořil se přede mnou jako v mlze obličej sedmnáctileté Anny Prochorové z vesnice Toropovo. Potřebovala vytrhnout zub. Kolem mě neslyšně proplul felčar Děmjan Lukič s lesklými kleštěmi v rukou. Vzpomněl jsem si, jak říkává "tento" místo "tenhle" (rád se vyjadřoval spisovně), a s úsměvem jsem usnul.

Neuplynulo ani půl hodiny a znovu jsem se probudil, jako by mnou kdosi zatřásl. Posadil jsem se na posteli, vyděšeně jsem civěl do tmy a naslouchal jsem.

Kdosi vytrvale, hlasitě bušil na venkovní dveře: ty rány mi připadaly zlověstné.

Někdo klepal na dveře bytu.

Klepání ustalo a zahřměla závora. Ozval se kuchařčin hlas a v odpověď jakési nesrozumitelné brumlání. Kdosi stoupal po vrzavých schodech, tiše prošel pracovnou a zaťukal na dveře ložnice.

"Kdo je?"

"To jsem já," odpověděl uctivý šepot, "Axiňja."

"Co se děje?"

"Anna Nikolajevna pro vás poslala, máte honem přijít do nemocnice.

"Co se stalo?" zeptal jsem se a zřetelně jsem cítil, jak ve mně hrklo.

"Přivezli rodičku z Dulceva. Těžký porod."

Á, už je to tady! blesklo mi hlavou a marně jsem se pokoušel vklouznout do trepek. Ksakru! Zápalky ne a ne vzplanout. Nu což, dřív nebo později k tomu muselo dojít. Celý život nebudu jen řezat mandle a léčit žaludeční katary.

"Dobrá, běž a řekni, že přijdu hned!" křikl jsem a vyskočil jsem z postele. Za dveřmi zapleskaly Axiňjiny bosé nohy a znovu zarachotila závora. Ospalost zmizela jako mávnutím ruky. Spěšně, rozechvělými prsty jsem rozsvítil lampu a začal jsem se oblékat. Půl dvanácté... Jaké komplikace se mohly vyskytnout? Hm... obrácená poloha... příliš úzká pánev... Nebo třeba ještě něco horšího. Co naplat, nezbude než použít kleští. Nebo ji mám rovnou poslat do města? Ale to je nemyslitelné! Všichni řeknou, to je pěknej doktor! A pak, nemám právo takhle postupovat. Ne, musím se do toho pustit sám. Ale do čeho? Čertví. To bude katastrofa, jestli si nebudu vědět rady! A ta ostuda před porodními asistentkami! Ostatně, nejdřív musím pacientku vidět, co bych se předčasně obával...

Oblékl jsem se, přehodil si kabát přes ramena a v duchu jsem doufal, že všecko dobře dopadne. Běžel jsem po skřípavých prknech v dešti do nemocnice. V šeru u vchodu jsem zahlédl povoz; kůň hrabal kopytem do shnilých prken.

"To vy jste přivezli rodičku?" zeptal jsem se bezděčně postavy, která se mihla u koně.

"Bodejť že my, milostpane," odpověděl lítostivě ženský hlas.

Přes pozdní hodinu vládl v nemocnici ruch a spěch. Na příjmu hořela a pomrkávala "bleskovka". V chodbičce vedoucí do porodnického oddělení se mihla Axiňja s umyvadlem. Za dveřmi se ozvalo slabé zasténání, ale hned ustalo. Otevřel jsem dveře a vstoupil jsem dovnitř. Nevelkou vybílenou místnost jasně osvětlovala lampa, která visela u stropu. Vedle operačního stolu na posteli, přikrytá prostěradlem až k bradě, ležela mladá žena. Její obličej ztuhl v bolestné grimase a zmoklé prameny vlasů měla přilepené k čelu. Anna Nikolajevna s teploměrem v rukou připravovala roztok v baňce a Pelageja Ivanovna vytahovala ze skříňky čistá prostěradla. Felčar, opřen o stěnu, zaujal pózu Napoleona. Sotva mě zahlédli, všichni ožili. Rodička otevřela oči, zalomila rukama a znovu žalostně, těžce zasténala.

"No tak, co je?" zeptal jsem se a překvapil mě vlastní klidný rozhodný tón.

"Příčná poloha," odpověděla rychle Anna Nikolajevna a přilévala dál vodu do roztoku.

"Hm..." protáhl jsem zachmuřeně, "nu což, podíváme se na to..."

"Axiňjo! Pan doktor si potřebuje umýt ruce!" zvolala pohotově Anna Nikolajevna. Tvářila se přitom vážně a slavnostně.

Zatímco voda stékala a smývala z rukou zrudlých od kartáče pěnu, kladl jsem Anně Nikolajevně bezvýznamné otázky, jako kdy přivezli rodičku, odkud je... Ruka Pelageji Ivanovny odhrnula prostěradlo a já jsem usedl na pelest lůžka a jemnými pohyby jsem ohmatal ženino vyduté břicho. Rodička sténala, protahovala se a zatínala prsty do prostěradla.

"Jen klid... vydržte..." utěšoval jsem ji a přitom jsem se opatrně dotýkal horké, rozpraskané kůže.

Po pravdě řečeno, po tom, co mi zkušená Anna Nikolajevna napověděla, oč jde, podobné vyšetření bylo zbytečné. Při sebepodrobnějším vyšetření bych víc nezjistil. Její diagnóza byla správná: příčná poloha. Jednoznačná diagnóza... Ale co dál?

Zamračeně ze všech stran jsem prohmatával ženino břicho a současně jsem pošilhával po tvářích asistentek. Obě se tvářily vážně, soustředěně a v jejich očích jsem četl, že schvalují můj postup. Skutečně, moje pohyby byly správné a jisté; snažil jsem se co nejhlouběji skrýt svůj neklid, ničím ho neprozrazovat.

"Tak," řekl jsem s povzdechem a vstal jsem z pelesti; víc jsem nemohl zevním vyšetřením zjistit. "A teď musíme rodičku vyšetřit vnitřně."

V očích Anny Nikolajevny se znovu mihl souhlas.

"Axiňjo!"

A zase tekla voda.

Teď bych potřeboval přečíst Döderleina, pomyslel jsem si smutně, když jsem si mydlil ruce. Bohužel, moje přání bylo v tu chvíli nesplnitelné. A v čem by mi teď Döderlein pomohl? Smyl jsem hustou pěnu a potřel jsem si prsty jódem. Pod rukama Pelageji Ivanovny zašustilo čisté prostěradlo: sklonil jsem se k rodičce a začal jsem ji nesměle, opatrně vyšetřovat. Mimoděk jsem si vybavil sál v porodnici. Zářivé elektrické lampy s matovými koulemi, lesklá kachlíková podlaha a všude svítivé kohoutky a přístroje. Asistent v sněhobílém plášti manipuluje nad rodičkou a kolem něho tři pomocníci - ordináři, lékaři-praktikanti a hlouček studentů-kurátorů. Bylo tam světlo, útulno a bezpečně.

Tady jsem sám jako ztracenec, pod mýma rukama trpí žena a já za ni odpovídám. Nevím, jak jí mám pomoci, protože jsem viděl zblízka porod všeho všudy dvakrát na klinice a navíc probíhal zcela normálně. Teď rodičku vyšetřuji, ale přitom nepociťuje nikdo z nás dvou úlevu; připadá mi, že ničemu nerozumím, a nedokážu tam uvnitř nic zjistit.

Ale je na čase se rozhodnout.

"Příčná poloha... to znamená, že... to znamená..."

"Obrat na nožku," nevydržela to Anna Nikolajevna a prohodila jakoby pro sebe.

Starý zkušený lékař by se na ni určitě zaškaredil, že se vnucuje se svými závěry. Ale já nejsem urážlivý...

"Ano," potvrdil jsem významně, "obrat na nožku."

Před očima se mi míhaly stránky z Döderleina. Obrat přímý... obrat kombinovaný... obrat nepřímý...

Stránky, stránky... a na nich kresby. Pánev, zkřivení, zmáčknutí kojenci s obrovskými hlavami... ruka se smyčkou ukazuje dolů.

Ještě nedávno jsem to četl. Dokonce jsem podtrhával důležitá místa a pozorně jsem se zamýšlel nad každým slovem. V duchu jsem si představoval spojitost jednotlivých částí i všecky způsoby. Při čtení jsem měl pocit, že celý text se mi navěky vryje do paměti.

A teď ze všeho pročteného vyplouvá napovrch jediná věta:

"Příčná poloha je krajně nepříznivá..."

Co je pravda, to je pravda. Je krajně nepříznivá jak pro rodičku, tak pro lékaře, který před půl rokem absolvoval univerzitu.

"Co naplat... začneme," a vstal jsem.

Obličej Anny Nikolajevny ožil.

"Děmjane Lukiči," oslovila felčara," připravte chloroform."

Ještě štěstí, že to řekla; nebyl jsem si totiž jist, zda se tato operace provádí s narkózou. Ovšemže ano, jak jinak!

Ale přesto bych měl nahlédnout do Döderleina...

Když jsem si umyl ruce, prohlásil jsem:

"Dobrá... připravte rodičku k operaci. Přijdu hned, jen si zaběhnu domů pro cigarety."

"V pořádku doktore, to stihnete," ujistila mě Anna Nikolajevna.

Utřel jsem si ruce, ošetřovatelka mi přehodila přes ramena plášť a já se rozběhl domů. Rozsvítil jsem lampu v pracovně a vrhl jsem se ke knihovně.

Tady máme Döderleina. Porodnictví. Spěšně jsem zašelestil lesklými stránkami.

"...obrat vždy představuje nebezpečný zákrok pro matku..."

Zamrazilo mě v zádech.

"...Hlavní nebezpečí spočívá v možnosti samovolného protržení dělohy..."

Sa-mo-vol-né-ho...

"Jestliže zavedeme ruku do dělohy a následkem nedostatečného prostoru nebo zkrácení děložních stěn se setkáme s překážkami, které nám brání proniknout k nožce plodu, měli bychom upustit od dalších pokusů..."

Dobrá. Jestli nějakým zázrakem poznám zmíněné "překážky" a upustím od dalších pokusů, zajímá mě, co si počnu s uspanou ženou z vesnice Dulcevo?

A dále:

"Je krajně nežádoucí pokoušet se proniknout k nožkám podél zad plodu..."

Vezmeme na vědomí.

"Považujeme za chybné pokoušet se uchopit nožku uloženou nahoře; může tak snadno dojít k převrácení plodu, které může způsobit těžké vklínění a vést k tragickým následkům..."

"K tragickým následkům." Trochu neurčitá, ale zároveň poučná slova! A co když se muž dulcevské ženy stane vdovcem? Setřel jsem si z čela pot, vzchopil jsem se a snažil jsem si vštípit do paměti podstatné a pominout všecka ta strašná místa: co mám udělat, jak a kam mám zavést ruku. Jak jsem pročítal černé řádky, narážel jsem stále na nové hrozné věci. Přímo bily do očí.

... "v důsledku velkého nebezpečí protržení..."

... "vnitřní i kombinovaný obrat představují zásahy, které se řadí k nejriskantnějším pro matku..."

A jako závěrečný akord:

"S každou hodinou prodlení vzrůstá nebezpečí..."

Dost! Čtení přineslo ovoce: v mozku se mi všecko definitivně smíchalo dohromady, takže v tu chvíli jsem dokonce ani nevěděl, jaký mám vlastně provést obrat: kombinovaný, nekombinovaný, přímý či nepřímý?

Odložil jsem Döderleina a sklesl jsem do křesla. Pokoušel jsem se utřídit svoje myšlenky... Pak jsem pohlédl na hodiny... Zatraceně! Jak se ukazuje, už dvanáct minut dřepím doma. Čekají na mě ... "S každou hodinou prodlení ..." a minuty v podobných případech letí jako splašené. Mrštil jsem na stůl Döderleinem a rozběhl jsem se zpět do nemocnice.

Tam už bylo všecko připraveno. Felčar stál u stolku a připravoval masku a baňku s chloroformem. Rodička už ležela na operačním stole. Po nemocnici se rozléhalo nepřetržité sténání.

"Ještě chvilku vydrž," drmolila soucitně Pelageja Ivanovna a skláněla se k ženě, "doktor ti hned pomůže..."

"Ááá. Nemám už sílu... Nemůžu... Už to nevydržím!"

"Ale, ale..." brebentila asistentka, "neboj se, vydržíš. Hned ti dáme čichnout... Ani nebudeš o ničem vědět."

Z kohoutků hlučně proudila voda. Společně s Annou Nikolajevnou jsme si začali drhnout a mýt po loket obnažené ruce. Anna Nikolajevna mi za sténání a nářků rodičky vykládala, jak můj předchůdce - zkušený chirurg - prováděl obraty. Dychtivě jsem naslouchal, hltal jsem každé její slovo. Těch deset minut mi dalo víc než všechno, co jsem prostudoval z porodnictví ke státnicím - zkoušku z porodnictví jsem složil na výbornou. Z útržkovitých slov, z nedokončených vět i z letmých náznaků jsem se dozvěděl to nejnutnější, co nenajdete v žádných knihách. Zatímco jsem si utíral sterilní gázou ideálně vymydlené bílé ruce, ovládla mě rozhodnost a v hlavě se mi zrodil zcela určitý pevný plán. Teď bylo zbytečné myslet na to, zda půjde o kombinovaný nebo nekombinovaný obrat.

Všecka ta učená slova byla v tu chvíli k ničemu. Důležité bylo, abych zavedl jednu ruku dovnitř, druhou napomáhal zvenčí, spoléhal se nikoliv na knihy, ale na instinkt, bez něhož se správný lékař neobejde, a abych opatrně, ale pevně uchopil dítě za nožku a vytáhl je.

Vyžadovalo to klid, obezřetnost a současně bezmeznou rozhodnost a nebojácnost.

"Začneme," nařídil jsem felčarovi a potřel jsem si prsty jódem.

Pelageja Ivanovna zkřížila rodičce ruce na prsou a felčar jí zakryl maskou zmučenou tvář. Z temně žluté baňky pomalu odkapával chloroform. Místnost zaplnil nasládlý dusivý zápach. Felčar i asistentky nasadili přísný, soustředěný výraz...

"Aaa! Áaaa!" vykřikla žena. Několik vteřin sebou křečovitě škubala a snažila se strhnout masku. "Držte ji!"

Pelageja Ivanovna jí znovu zkřížila ruce na prsou. Žena ještě několikrát vykřikla a snažila se vyprostit z masky. Ale postupně ochabovala a nakonec přidušeně zamumlala:

"Aaa! Pusťte mě..."

To se opakovalo stále slaběji. Pak v bílé místnosti zavládlo ticho. Na bílou gázu dopadaly průzračné krůpěje. "Puls, Pelagejo Ivanovno?" "Normální."

Pelageja Ivanovna zvedla rodičce ruku a pak ji spustila: ruka bezvládně dopadla na prostěradlo jako bič. Felčar nadzvedl masku a zkoušel ženiny zorničky. "Spí."

Kalužkrve. Moje ruce po loket v krvi. Krvavé skvrny na prostěradlech. Krevní sraženiny a zmuchlané žmolky gázy.

Ale Pelageja Ivanovna už třepe kojencem a pleská ho po zádech. Axiňja rachotí kbelíky a nalévá vodu do umyvadel. Kojence ponořují střídavě do chladné a teplé vody. Mlčí a hlavička se mu bezvládně klátí ze strany na stranu jako ve větru. Vtom se mu vydral z hrdla chrčivý povzdech a následoval první slabý chraplavý křik.

"Žije... žije..." mumlá Pelageja Ivanovna a pokládá chlapce na polštář.

I matka žije. Naštěstí nedošlo k dalším komplikacím. Nahmatávám jí puls. Ano, je pravidelný a zřetelný. Felčar jemně třese ženiným ramenem:

"Probuď se, teto."

Odhazují stranou zkrvavená prostěradla a rychle přikrývají rodičku čistým. Felčar s Axiňjou ji odnášejí do pokoje. Kojenec zavinutý v plenkách odjíždí na podušce. Z bílého okruží vykukuje svraštělý snědý obličejík a plačtivé tenké pištění neustává.

Z kohoutků nad umyvadlem proudí voda. Anna Nikolajevna lačně vdechuje cigaretový kouř, mhouří oči před kouřem a pokašlává:

"Bylo to dobré, doktore, počínal jste si s jistotou."

Horlivě si drhnu ruce kartáčkem a pošilhávám po ní; nevysmívá se mi? Ale její obličej vyjadřuje upřímné, hrdé uspokojení. Moje srdce překypuje radostí. Obhlížím okolní krvavý i bílý nepořádek, červenou vodu v umyvadle a cítím se jako vítěz. Ale v hloubi duše mi hlodá červ pochybností.

"Ještě uvidíme, co bude dál," povídám.

Anna Nikolajevna ke mně udiveně vzhlédne.

"Co by bylo? Všecko probíhá příznivě."

Zahuhlám cosi v odpověď. Po pravdě řečeno, mám na jazyku následující otázku: je matka doopravdy v pořádku, nepoškodil jsem jí nic uvnitř? To mě podvědomě trápí. Ale moje gynekologické znalosti jsou tak kusé, knižně útržkovité! Jak se kupříkladu pozná, že došlo k protržení? A kdy se projeví - hned, nebo později? Ne, raději podobné téma nebudu rozvádět.

"Ledaccos se může stát!" namítám. "Není vyloučena otrava krve," opakuji první větu z jakési učebnice, která mě napadla.

"Ále..." protáhne klidně Anna Nikolajevna. "Dá bůh, že k ničemu takovému nedojde. A proč taky? Všecko bylo sterilizované, čisté."

Vrátil jsem se domů po jedné hodině v noci. Na stole v mé ordinaci v kuželu světla od lampy pokojně ležel Döderlein rozevřený na straně "Rizika prováděných obratů." O hodinu později jsem seděl, popíjel hltavými doušky vychladlý čaj a listoval jsem v knize. A tu došlo k zajímavé změně: všecka předchozí záhadná místa mi byla najednou zcela jasná, jako by je kdosi osvětlil. Tady, v zapadlém koutě, při svitu noční lampy jsem si uvědomil, co znamená skutečná znalost. Člověk se může na vesnici mnohému naučit, napadlo mě už v polospánku, jenom to chce víc číst... číst...

Stříbrné hrdlo

Kolem listopadová tma a chumelenice, celý dům je zavátý, v komínech hučí meluzína. Celých třiadvacet let svého života jsem prožil ve velkoměstě a domníval jsem se, že meluzína skučí pouze v románech. Ukázalo se, že skučí i ve skutečnosti. Zdejší večery bývají nekonečné, lampa se zeleným stínidlem se obráží v černém okně, a já sním, pohled upřený na svítivou skvrnu po levé ruce. Sním o újezdním městě, které leží dobrých čtyřicet verst odtud. Mám tisíc chutí utéci tam ze svého nynějšího působiště. Mají tam elektřinu a čtyři lékaře, s nimiž bych se mohl poradit - v každém případě bych nežil ve stálém strachu. Ale utéci se nedalo, a občas mi bylo jasné, že to je malověrnost. Vždyť právě pro tohle jsem studoval na lékařské fakultě...

Přesně si vybavuji onu noc 29. října. Probudil jsem se bušením na dveře. Za pět minut už jsem si oblékal kalhoty a nespouštěl jsem úpěnlivý pohled z božských učebnic operativní chirurgie. Zaslechl jsem skřípění saní na dvoře: za tu dobu jsem si neobyčejně vycvičil sluch. Případ byl snad ještě horší než příčná poloha plodu.

V jedenáct hodin v noci přivezli do nemocnice děvčátko. Ošetřovatelka přidušeně oznamovala:

"Je slabá, umírá... Račte do nemocnice, pane doktore ..."

Vzpomínám, jak jsem mířil dvorem k petrolejové lucerně, která osvětlovala vchod do nemocnice, a jako očarován jsem pozoroval, jak pomrkává. Na příjmu se už svítilo.

Felčar slavnostně otevřel dveře dokořán a já zahlédl matku. Vtrhla dovnitř jako vichřice, válenky jí ujížděly a sníh na jejím vlňáku dosud neroztál. V náručí křečovitě svírala jakýsi balík, který syčel a hvízdal. Obličej měla křečovitě stažený a tiše plakala. Když shodila svůj dlouhý kožich a vlňák a rozbalila balík, uviděl jsem asi tříleté děvčátko. Při pohledu na ně jsem na chvíli zapomněl na operativní chirurgii, na svou samotu i na nedostatečnou univerzitní výzbroj, zkrátka na všecko, natolik mě uchvátila krása děvčátka. S čím bych ji srovnal? Snad jen na bonboniérách takové malují. Od přírody kudrnaté vlásky jí spadaly na šíji ve velkých prstencích barvy dozrálého žita. Modré velké oči, tváře jako panenka. Tak nějak kdysi malovali anděly. Ale hluboko v jejích očích se zahnízdil jakýsi rmut a já poznal, že je to strach: nemohla dýchat. Za hodinu zemře, pomyslel jsem si s jistotou a srdce se mi bolestně sevřelo...

Při každém nadechnutí se děvčátku stahovaly nadklíčkové jamky, žíly nabíhaly a růžový obličejík lehce fialověl. Ihned jsem si povšiml toho zabarvení a brzy jsem "byl doma". Svou první diagnózu jsem stanovil zcela správně a hlavně zároveň s oběma zkušenými porodními asistentkami: "Děvčátko má pokročilý záškrt, povlak v krku se šíří a brzy znemožní dýchání..."

"Kolik dní stůně ta maličká?" zeptal jsem se v napjatém tichu.

"Pět dní," oznámila matka a upřeně na mě pohlédla suchýma očima.

"Je to záškrt," procedil jsem mezi zuby felčarovi a pak jsem se otočil znovu k matce: "Nač jsi myslela, řekni?"

Vtom se za mnou ozval plačtivý hlas:

"Pátej den, milostpane, pátej!"

Ohlédl jsem se a uviděl jsem kulatou babku ve vlňáku, která sem proklouzla jako myška. Nejlépe by bylo, kdyby tyhle babky vůbec nebyly na světě, napadlo mě, a v teskné předtuše nebezpečí jsem ji napomenul:

"Mlč, babičko, neruš nás." A matce jsem opakoval: "Nač jsi myslela? Pět dní!"

Náhle matka mechanickým pohybem předala děvčátko babce a poklekla přede mnou:

"Dej jí kapky," zaprosila a dotkla se čelem podlahy, "oběsím se, jestli umře."

"Okamžitě vstaň, takhle s tebou nebudu mluvit."

Poslechla, zašustila širokou sukní, vzala babce dítě a začala je ukolébávat. Babka se začala modlit; dech děvčátka připomínal hadí sykot. Felčar podotkl:

"Takhle to dělají všichni. To jsou mi lidi!" a kníry se mu zkřivily.
"To znamená, že umře?" vyzvídala matka a v očích se jí topila černá nenávist - alespoň se mi to zdálo.
"Umře," přisvědčil jsem polohlasně.
Babka si začala utírat oči podolkem sukně. Matka zlostně vykřikla:
"Něco jí dej, pomoz! Dej jí kapky!"
Předobře jsem věděl, co mě očekává, a zůstal jsem neoblomný.
"Jaké kapky? Poraď mi. Maličká se dusí, povlak v krku se šíří. Pět dní jsi ji týrala a přitom je to sem všeho všudy patnáct verst. Co mám teď podle tebe udělat?"
"To víš sám nejlíp, milostpane," zanaříkala u mého levého ramene babka strojeným hlasem, že jsem ji znovu začal nenávidět
"Buď zticha!" okřikl jsem ji.
Nařídil jsem, aby ošetřovatelky děvčátko převzaly, a obrátil jsem se k felčarovi.
Matka podala dítě ošetřovatelce; zmítalo se a chtělo zřejmě vykřiknout, ale nevydalo ani hlásku. Matka ji chtěla bránit, ale odvedli jsme ji. Podařilo se mi při svitu "bleskovky" nahlédnout děvčátku do krku. Nikdy předtím jsem neviděl záškrt, kromě lehkých a snadno zapomenutých případů. V krku maličké vřelo cosi bílého, potrhaného. Pak děvčátko vydechlo a plivlo mi do obličeje, a já v tu chvíli ani nepomyslel na nebezpečí, zaujat jakousi myšlenkou.
"Tak, tak," prohodil jsem, překvapen vlastním klidem, "bohužel je pozdě. Děvčátko umírá. Nic jí nepomůže kromě jediného - operace."
Zhrozil jsem se vlastních slov, ale musel jsem to říci. Co když budou souhlasit? projelo mi hlavou.
"Jaká operace?" otázala se matka.
"Nezbývá než rozříznout té maličké krk a vložit tam stříbrnou trubičku, aby mohla dýchat. Pak ji možná zachráníme," vysvětloval jsem.
Matka na mě pohlédla jako na šílence a zaclonila přede mnou dítě rukama. Babka znovu zarepetila:
"Co tě napadá! Nedovol, aby ji řezali! Co tě napadá! Řezat krk!"
"Odejdi, babičko!" řekl jsem nenávistně. "Vstříkněte jí kafr!" zavelel jsem felčarovi.
Matka nám odmítla dítě vydat, sotva zahlédla injekční stříkačku, ale vyložili jsme jí, že to není nic hrozného.
"Třeba jí tohle pomůže?" zeptala se.
"Ani trochu."
Nato se rozplakala.
"Přestaň!" Vytáhl jsem hodinky a dodal jsem: "Pět minut vám dávám na rozmyšlenou. Později odmítám operovat."
"Nesouhlasím," odsekla matka.
"Nedáváme souhlas," dodala babka.
"Dobrá, jak chcete," zamumlal jsem a pomyslel jsem si: Hotovo! Nemusím si nic vyčítat. Navrhoval jsem jim operaci a ošetřovatelky kulily oči. Odmítají - jsem zachráněn. Sotva jsem to domyslel, jakýsi neznámý hlas ve mně vykřikl:
"Zbláznily jste se? Proč nesouhlasíte? Zabijete to dítě! Že vám ho není líto!"
"Ne!" zvolala znovu matka.
V duchu jsem přemítal: Co to dělám? Vždyť tu maličkou podříznu. Ale nahlas jsem pobízel:
"Tak rychle, rychle! Bude to?! Podívejte, už jí modrají nehty!"
"Ne a ne!"
"Dobrá, odveďte je na pokoj, ať sedí tam."
Odvedli je šerou chodbou. Zaslechl jsem pláč obou žen i těžký dech děvčátka. Felčar se vzápětí vrátil a oznámil:
"Souhlasí!"
Všechno ve mně ztuhlo, ale vydal jsem následující důrazný pokyn:
"Okamžitě sterilizujte skalpel, nůžky, svorky a sondu."
Za minutu už jsem probíhal dvorem, kde řádila a svištěla metelice jako posedlá. Dorazil jsem domů, popadl jsem knihu, nalistoval jsem příslušnou kresbu znázorňující tracheotomii a přitom jsem počítal minuty. Kresba byla jasná a prostá: rozříznutý krk a skalpel vniká do průdušnice.
Pustil jsem se do čtení textu, ale ničemu jsem nerozuměl, slova mi poskakovala před očima. Nikdy jsem neviděl, jak se tracheotomie provádí. Teď už je pozdě, uvažoval jsem, smutně jsem si prohlížel zřetelnou kresbu a cítil jsem náhlou hrozivou tíži na svých bedrech. Vracel jsem se do nemocnice a už jsem nevnímal vánici.
Na příjmu se ke mně přilepil stín s širokými sukněmi a babčin hlas zakvílel:
"Jak pak to, milostpane? Vy chcete řezat dítěti krk? Ona, hlupačka, souhlasila. Kdo by si to pomyslel! Ale já nesouhlasím. Prosím, dejte jí kapky, ale nedovolím, aby jí řezali krk."
"Vyveďte tu starou!" vykřikl jsem a vztekle jsem dodal: "To ty seš hlupačka! Ona má všech pět pohromadě! A vůbec, nikdo se tě neptá! Ven!"
Asistentka pevně babku objala a vystrčila ji z pokoje.
"Připraveno!" ohlásil felčar. .
Vešli jsme do malého operačního sálu a já jako v mlhách jsem zahlédl lesklé nástroje, oslnivě zářící lampu a voskované plátno... Naposledy jsem zašel k matce, které stěží vyrvali dítě z rukou. Zaslechl jsem pouze chraplavý hlas: "Muž není doma. Je ve městě. Až přijede a dozví se, co jsem udělala - zabije mě!"
"Zabije," opakovala babka a s hrůzou mě sledovala.
"Nepouštějte je do sálu!" nařídil jsem.
Zůstali jsme v šálku sami, totiž personál, já a děvčátko Lidka. Seděla nahá na stole a neslyšně plakala. Položili ji na stůl, připoutali, umyli jí krk, natřeli ho jódem a já se chopil skalpelu. Co to dělám? pomyslel jsem si. V šálku bylo

naprosté ticho. Provedl jsem vertikální řez na bílém hebkém dětském krčku. Nevytryskla ani jediná kapka krve. Podruhé jsem přejel skalpelem po bílém pruhu vytvořeném pod odchlíplou kůží. Zase ani krůpěj krve. Pomocí tupé sondy jsem pomalu rozděloval jemné tkáně a přitom jsem se pokoušel vybavit si kresby v atlasech. Vtom na konci režii vytryskla temná krev, zalila ránu a stékala po Lidčině krku. Felčar ji vysoušel tampóny, ale krvácení neustávalo. Připomněl jsem si všecko, co jsem kdy viděl na univerzitě, a svorkami jsem zaškrtil okraje rány; nepomáhalo to. Zamrazilo mě a na čele mi vytryskl ledový pot Hořce jsem zalitoval, že jsem šel na medicínu a skončil jsem v tomhle zapadákově. V zlostném zoufalství jsem nazdařbůh vsunul svorku kamsi blízko rány a krvácení ustalo. Ránu jsme vysušili tampóny, takže přede mnou zela čistá a absolutně záhadná. Nikde jsem nezahlédl průdušnici. Můj řez se nepodobal žádné z kreseb. Několik následujících minut jsem se mechanicky, bezradně šťoural v ráně střídavě skalpelem i sondou a hledal jsem průdušnici. Ke konci druhé minuty jsem už ztrácel naději, že ji najdu. To je konec, napadlo mě, proč jsem se jen do toho pouštěl? Nemusel jsem jim navrhovat operaci a Lidka by klidně umřela na pokoji. Takhle zemře s rozřezaným krkem a nikdy nikomu nedokážu, že by stejně zemřela a že jsem jí nemohl uškodit... Asistentka mi beze slov utřela čelo. Teď bych měl odložit skalpel a prohlásit: "Nevím, jak dál." Představil jsem si matčiny oči. Znovu jsem skalpelem nazdařbůh zajel do Lidčina krku. Tkáně se rozestoupily a přede mnou se nečekaně objevila průdušnice.

"Svorky!" zasípal jsem.

Felčar mi je podal. Vsunul jsem je z obou stran a jednu jsem podal felčarovi. Teď jsem viděl jen jedno: šedavé hleny. Traché vystoupila a felčar podle mého názoru zcela zešílel: začal ji vytahovat ven. Za mými zády vyjekly obě asistentky. Zašilhal jsem na něho: jak se ukázalo, udělalo se mu nevolno v tom špatném vzduchu, a jak se mu třásla ruka, trhal svorkou průdušnici. Všecko se proti mně spiklo, to je osud, blesklo mi hlavou, teď už jsme bezpochyby Lidku zabili. V duchu jsem nesmlouvavě dodal: Jen co přijdu domů, zastřelím se. Vtom první asistentka, podle všeho zkušená žena, přiskočila jako dravec k felčarovi, vytrhla mu svorku a procedila mezi zuby:

"Pokračujte, doktore..."

Felčar se hřmotně skácel na zem, ale nikdo z nás mu nevěnoval pozornost. Vnořil jsem skalpel do průdušnice a pak jsem tam vložil stříbrnou trubičku. Vklouzla tam lehce, ale Lidka se ani nepohnula. Vzduch nevnikl dovnitř, jak jsem očekával. Z prsou se mi vydral hluboký povzdech: nemohl jsem už nic víc udělat. Rád bych kohosi požádal za odpuštění a kál se za svou lehkomyslnost. Kolem vládlo mlčení. Sledoval jsem, jak Lidka modrá. Už jsem chtěl všeho nechat a rozplakat se, když vtom sebou Lidka divoce škubla, trubičkou vystříkl gejzír potrhaných hlenů a vzduch syčivě vnikl do dýchacího ústrojí; děvčátko začalo pravidelně dýchat a rozplakalo se. V tom okamžiku vstal ze země bledý a zpocený felčar, tupě, zděšeně pohlédl na Lidčin krk a pomohl mi zašít ránu.

Jako ve spánku, závojem potu, který mi zastřel oči, jsem zahlédl šťastné tváře asistentek. Poté se otevřely dveře a dovnitř zavanul svěží vzduch. Lidku odnesli zabalenou v prostěradle a vzápětí se ve dveřích vynořila její matka. Oči jí plály jako šelmě. Zeptala se:

"Jak je jí?"

Sotva jsem zaslechl zvuk jejího hlasu, ucítil jsem, jak mi po zádech stéká pot. Teprve teď jsem si uvědomil, co by bylo, kdyby Lidka zemřela na operačním stole. Přesto jsem celkem klidně odpověděl:

"Žije a doufám, že bude žít. Ale nelekejte se, dokud nevyndáme trubičku, nepromluví ani slovo."

Vtom kde se vzala tu se vzala babka, pokřižovala se před klikou u dveří, pak přede mnou a nakonec s pohledem upřeným ke stropu. Už jsem jí nelál. Otočil jsem se k ní zády a nařídil jsem, ať Lidce vstříknou kafr a střídají se u jejího lůžka. Pak jsem zamířil přes dvůr do svého bytu. Vzpomínám, jak v mé ordinaci svítilo modré světlo, na stole ležel Döderlein a válely se tam knihy. Oblečen jsem ulehl na pohovku a dál o ničem nevím; usnul jsem bezesným spánkem.

Uběhl měsíc, druhý. Zažil jsem i horší případy, než byl Lidčin krk. Už jsem na něj zapomněl. Kolem dokola ležel sníh a pacientů každodenně přibývalo. Jednou po Novém roce ke mně do čekárny přišla žena a vedla za ruku děvčátko zabalené jako cibulička. Ženě zářily oči. Zadíval jsem se na ni pozorně a poznal jsem ji:

"Á, Lidka! Tak co?"

"Dobré je to."

Lidce odhalili krček. Ze strachu se bránila, ale nakonec se mi přece jen podařilo zvednout jí bradu. Na růžové kůži jsem zahlédl svislý hnědý šrám a dva skoro neznatelné, příčné, po stezích.

"Všecko v pořádku," řekl jsem, "nemusíte sem víckrát jezdit."

"Díky, doktore," děkovala matka a nařizovala Lidce: "Poděkuj strejdovi!" Ale Lidka se mnou odmítala mluvit.

Vánice

Z bouřných mraků vítr duje,
sněhu plné náručí,
tu jak dítě zaběduje,
tu jak šelma zamručí...
(A. S. Puškin: Zimní večer)

Celá tahle historie začala tím, že podle slov vševědoucí Axiňji účetní Palčikov z Šalameťjeva vzplanul vášnivou láskou k agronomově dceři, a tato láska stravovala jeho ubohé srdce. Vydal se do újezdního města Gračevky, aby si dal ušít oblek. Oblek se znamenitě povedl a není vyloučeno, že šedé pruhy na účetnických kalhotách rozhodly o nešťastníkově osudu. Agronomova dcera souhlasila stát se jeho ženou.

Po tom, co jsem amputoval nohu děvčeti, které spadlo do trdlice, se moje sláva rozšířila tak rychle, že jsem pod její tíhou div neklesl. Po uježdění sanici ke mně denně jezdilo na sto pacientů z okolních vesnic. Přestal jsem obědvat.

Aritmetika je nelítostná věda. Předpokládejme, že každému jsem věnoval pouhých pět minut... o nic víc! Pět set minut - to máte osm hodin dvacet minut. Povšimněte si, nepřetržitých osm hodin... Kromě toho jsem měl lůžkové oddělení s třiceti pacienty. A navíc jsem operoval.

Stručně řečeno, kdykoliv jsem se vracíval večer o deváté z nemocnice, nechutnalo mi jídlo ani pití, ba ani spánek. Po ničem jiném jsem netoužil, jen aby pro mě nepřijeli a nevolali mě k porodu. Během čtrnácti dnů mě saně v noci odvážely asi pětkrát.

Oči se mi zamžily, potemněly a nad kořenem nosu se objevila podélná vráska jako červ. V noci jsem viděl v chvějivé mlze nezdařené operace, obnažená žebra a svoje ruce zbrocené lidskou krví. Probouzel jsem se zpocený a roztřesený, ačkoliv kamna - holanďanky sálaly.

Při vizitě jsem obcházel pokoje rychlými kroky a za mnou se hnal felčar, felčarka a dvě asistentky. Kdykoliv jsem se zastavil u lůžka, kde v horečce těžce dýchal nemocný člověk, vyždímal jsem ze svého mozku vše, co v něm zbylo. Moje prsty ohmatávaly suchou rozpálenou kůži, zkoumal jsem zřítelnice, proklepával hrudník, naslouchal jsem, jak tajemně tluče kdesi uvnitř srdce, a ovládala mě jediná myšlenka: jak pacienta zachránit? Toho a toho taky! Všecky!

Byl to boj. Začínal každé ráno v bledém zasněženém úsvitu a končil večer při žlutém pomrkávání silné lampy "bleskovky."

Zajímalo by mě, jak tohle skončí? ptával jsem se sám sebe v noci. Takhle budou jezdit v lednu, v únoru i v březnu...

Napsal jsem do Gračevky a zdvořile jsem připomněl, že v našem obvodu chybí druhý lékař.

Dopis plul na selských saních hladkým sněhovým oceánem přes čtyřicet verst. Za tři dny došla odpověď, že se pochopitelně počítá s druhým lékařem, jenomže ne hned... zatím prý nikdo nepřijede.

Dopis končil několika pochvalnými slovy o mé práci a přáním dalších úspěchů.

Povzbuzen začal jsem znovu tamponovat, vstřikovat "protizáškrtové sérum", řezat nádory obludných rozměrů a dávat sádrové obvazy...

V úterý nepřijelo sto, ale sto jedenáct pacientů. Ordinační den se protáhl do devíti hodin večer. Usínal jsem a snažil jsem se uhodnout, co bude zítra, ve středu? V noci se mi zdálo, že přijelo devět set pacientů.

Do okna ložnice nakouklo zvlášť bílé jitro. Otevřel jsem oči a pátral jsem, co mě probudilo. Nakonec jsem zjistil, že kdosi klepal na dveře.

"Doktore," rozeznal jsem hlas asistentky Pelageji Ivanovny. Už jste vzhůru?"

"Hm..." zahučel jsem rozespale.

"Přišla jsem vám říci, abyste dnes do nemocnice nepospíchal. Přijeli všehovšudy dva pacienti."

"Děláte si legraci?"

"Čestné slovo. To ta vánice, doktore," sdělovala Pelageja Ivanovna radostně klíčovou dírkou. "Ti dva mají zkažené zuby. Děmjan Lukič jim je vytrhne."

"No tohle ..." Dokonce jsem nevím proč vyskočil z postele.

Den se báječně vydařil. Po vizitě jsem přecházel po bytě (lékařům přidělovali čtyřpokojový byt umístěný ve dvou patrech - nahoře dva pokoje a dole další dva plus kuchyň), pohvizdoval jsem si operní árie, kouřil jsem a bubnoval jsem na okna... Venku se dělo cosi zcela nevídaného. Obloha i země zmizely. Sníh vířil na všechny strany, jako by nějaký čert pro zábavu rozsypal zubní prášek.

V poledne jsem vydal Axiňje, která zastávala funkci kuchařky i uklízečky lékařského bytu, tento příkaz: ve třech džberech i v kotli uvařit vodu. Celý měsíc jsem se totiž nekoupal.

Společně s Axiňjou jsme vynesli ze spíže obrovité necky a postavili jsme je v kuchyni na podlahu (o vaně se mi samozřejmě ani nesnilo. Vany existovaly pouze v nemocnici, a ještě k tomu byly rozbité).

Asi ve dvě hodiny odpoledne vířivá clona za oknem značně prořídla a já seděl v neckách nahý a s namydlenou hlavou.

"Tohle si dám líbit," mumlal jsem rozkošnicky a šplíchal jsem si na záda vřelou vodu, "to je ono! Pak se pěkně naobědvám a dám si šlofíka. Až se vyspím, zítra může přijet třeba sto padesát pacientů. Co nového, Axiňjo?"

Moje kuchařka seděla za dveřmi a čekala, až skončí moje lázeňská procedura.

"Účetní ze Šalameťjeva se žení," oznamovala.

"Ale ale! Tak tedy nevěsta souhlasila?"

"Už jo! Je zamilovaný až po uši," prozpěvovala Axiňja a rachotila nádobím.

"Nevěsta je hezká?"

"Krasavice, že jí není rovno! Štíhlá, blondýnka..."

"Podívejme!"

Vtom cosi žuchlo do dveří. Chmurně jsem se polil vodou a naslouchal jsem.

"Pan doktor se koupe," vyzpěvovala Axiňja.

"Brum brum..." bručel jakýsi bas.

"Tady máte nějaký vzkaz, pane doktore," vypískla Axiňja klíčovou dírkou.

"Podej mi ho."

Vylezl jsem z necek, schoulil jsem se, a proklínaje svůj osud, vytrhl jsem z Axiňjiných rukou zavlhlou obálku.

Tuhle. Nepojedu přece takhle, po koupání. Jsem taky jen člověk, ujišťoval jsem se poněkud nejistě a v neckách jsem rozpečetil dopis.

"Vážený kolego... (obrovský vykřičník!). Snažně (podtrženo) vás žádám, abyste neprodleně přijel. Pacientka po úrazu hlavy krvácí z dutin (podtrženo), z nosu i z úst. Je v bezvědomí. Nevím si s ní rady. Prosím vás snažně, přijeďte. Koně jsou výtečné. Puls slabý. Kafr máme k dispozici. Doktor (nečitelný podpis).

Mám já to v životě smůlu, usoudil jsem truchlivě při pohledu na hořící polena v kamnech.

"Ten vzkaz přivezl muž?"
"Jo, mužskej."
"Ať jde dál."
Vešel a připadal mi jako starověký Říman ve své lesklé přilbě naražené přes čepici ušanku. Měl na sobě vlčí kožich a čišel z něho chlad.
"Proč máte na hlavě přilbu?" zeptal jsem se a zakryl jsem svoje nedomyté tělo prostěradlem.
"Jsem hasič ze Šalameťjeva. Máme tam hasičské družstvo ..." vysvětloval Říman.
"Který lékař mi píše?"
"Přijel k našemu agronomovi na návštěvu. Mladej. Takový neštěstí..."
"O kterou pacientku jde?"
"O nevěstu účetního."
Axiňja za dveřmi vyjekla.
"Co se jí stalo?" (Bylo slyšet, jak se Axiňja celým tělem přitiskla ke dveřím).
"Včera byly zásnuby a pak účetní chtěl provézt nevěstu v saních. Zapřáh klusáka, posadil ji do saní a šup ze vrat. Klusák vyrazil tak prudce, až nevěsta nadskočila a narazila čelem na zárubeň. Tak ji to vyhodilo. Takový neštěstí, že se to nedá ani vylíčit... Účetnímu choděj v patách, aby se nevoběsil. Vyvádí jako pominutej..."
"Právě se koupu," vysvětloval jsem lítostivě. "A proč ji nepřivezli sem?" Přitom jsem si polil hlavu vodou a pozoroval jsem, jak mýdlo stéká do necek.
"Nešlo to, váženej pane doktor," vysvětloval procítěně hasič a sepjal ruce jako k modlitbě. "Umře nám, naše krasavice ..."
"A jak pojedeme v tomhle psím počasí?"
"Už to přestalo. Co vás nemá! Už je po všem. Koně jsou odpočatý, pojedem jako po másle. Za hodinku jsme tam..."
Krátce jsem zasténal a vylezl jsem z necek. Vylil jsem na sebe zuřivě dva džbery. Pak jsem si přičapl k jícnu kamen a strčil jsem hlavu co nejblíž, aby mi vlasy alespoň částečně proschly.
Tohle bude zápal plic. Zaručeně krupózní, po takové cestě. A hlavně, co si s ní počnu? Tenhle doktor, jak nasvědčuje jeho vzkaz, je ještě nezkušenější než já. Nic neumím, jen to, co jsem pochytil za půl roku praxe; on umí asi ještě míň. Zřejmě je to začátečník. Mne pokládá za zkušeného...
Při těchto úvahách jsem se chvatně oblékal. Nebylo to tak jednoduché: kalhoty, blůza, válenky, přes blůzu kožená bunda, pak plášť a navrch beraní kožich; čepice, kufřík a v něm kofein, kafr, morfium, adrenalin, svorky, sterilní obvazy, injekční stříkačka, sonda, pistole, cigarety, zápalky, hodinky, stetoskop.
Zpočátku mi to nepřipadalo tak zlé, přestože se, sotva jsme vyjeli za humna, stmívalo a den uplýval. Sněžilo řidčeji, šikmo, jedním směrem - sníh bičoval mou pravou tvář. Vozka, chlapík jako hora, mi zakryl výhled na zadek náručního koně. Koně vyrazili opravdu křepče, vzepjali se a saně poskakovaly na výmolech. Zahrabal jsem se co nejhlouběji, brzy jsem se zahřál a přemýšlel o krupózním zápalu plic i o tom, že to děvče možná utrpělo vnitřní zranění a odštěpek lebeční kosti jí vnikl do mozku...
"To jsou hasičské koně?" vyzvídal jsem z beraního límce.
"Hm..." zabručel kočí obrácen ke mně zády.
"A co s ní kolega dělal?"
"Ale... víme, von študýroval tyhle... pohlavní choroby...ehm..."
Huhú... hvízdala v lesíku vánice, pak zasvištěla z boku a zasypala nás sněhem... Houpalo to se mnou... až jsem se z ničeho nic ocitl v moskevských sandukovských lázních. Přímo v kožichu jsem stál v šatně a potil jsem se. Pak kdosi zažehl pochodeň a dovnitř zavanul chlad... Otevřel jsem oči, zahlédl jsem plápolající přilbu a napadlo mě, že hoří... Když jsem se vzpamatoval, došlo mi, že jsme na místě. Stáli jsme před bílou budovou se sloupovím, zřejmě z doby Mikuláše I. Kolem tma jako v pytli. Uvítali mě hasiči a nad jejich hlavami tančily plameny. Vytáhl jsem z kožichu hodinky a zjistil jsem, že je pět. Místo hodinu jsme jeli dvě a půl hodiny.
"Připravte mi koně, pojedu hned zpátky," požádal jsem.
"Rozkaz," zahučel vozka.
Rozespalý a mokrý, jako bych měl pod koženou bundou obklad, jsem vstoupil do síně. Opodál se rozzářila lampa a pruh světla dopadl na natřenou podlahu. Odkudsi vyběhl světlovlasý mladík s uštvanýma očima a v kalhotách s čerstvě nažehlenými puky. Bílá vázanka s černými puntíky mu sjela na stranu, náprsenka se vyboulila, ale sako měl zbrusu nové s tuhými, jako kovovými záhyby. Zamával rukama a zaryl prsty do mého kožichu; třásl mnou, tiskl se ke mně a přidušeně volal:
"Drahý doktore... rychle... ona umírá. Jsem vrah." Pohlédl kamsi stranou, zoufale vykulil oči a opakoval komusi: "Ano, jsem vrah."
Pak zavzlykal a chytil se za řídké vlasy - viděl jsem, že si skutečně vytrhává celé prameny a natáčí je na prsty.
"Přestaňte," domlouval jsem mu a stiskl jsem mu ruku.
Kdosi ho odvlekl. Pak z pokoje vyběhly jakési ženy.
Někdo mi svlékl kožich a pak už mě vedli po svátečních kobercích až k bílému lůžku. Mladičký lékař vstal ze židle a vykročil mi v ústrety. Měl utrápený, bezradný výraz. Na okamžik se v jeho očích mihl údiv, že jsem stejně mlád jako on. Celkem jsme oba připomínali dvě podobizny jedné osoby, pořízené v témže roce. Ale pak se zaradoval z mého příchodu natolik, že nemohl popadnout dech.
"Velice mě těší, kolego... vidíte, puls slábne... Já jsem totiž venerolog. Jsem hrozně rád, že jste přijel..."
Na polštářku z gázy ležela injekční stříkačka a několik ampulek se žlutou tekutinou. Za dveřmi se ozýval nářek účetního. Pak zavřeli dveře a za mými zády se vynořila ženská postava v bílém. V ložnici bylo šero, lampu zastřeli z

jedné strany kusem zelené látky. V zelenavém přísvětí spočívala na podušce křídově bílá tvář. Zplihlé prameny světlých vlasů ležely rozházené po polštáři. Nemocná měla zašpičatělý nos a nosní dírky ucpané vatou zrůžovělou od krve.

"Puls..." zašeptal mi lékař.

Uchopil jsem navyklým pohybem bezvládnou ruku, sevřel jsem prsty a trhl jsem sebou. Pod mými prsty to téměř neznatelně, horečně zaškubalo, pak stále řidčeji, nitkovitě. Zamrazilo mě pod lopatkou jako vždy, kdykoliv jsem pohlédl do tváře smrti. Nenávidím ji. Stačil jsem ulomit hrot ampulky a nasát do své injekční stříkačky žlutou tekutinu, ale vstříkl jsem ji pouze mechanicky, zbytečně do dívčí ruky.

Dívka zaškubala spodní čelistí, jako by se dusila, a pak čelist povolila, tělo pod pokrývkou se vzepjalo jako ztuhlé a pak bezvládně skleslo. Pod prsty jsem necítil už nic. "Zemřela," pošeptal jsem kolegovi.

Bílá postava s šedými vlasy se skácela na hladkou pokrývku, přitiskla se k mrtvé a její tělo se otřásalo pláčem.

"Tiše, tiše," špitl jsem do ucha ženě v bílém a kolega trpitelsky zašilhal na dveře.

"Úplně mě utrápil," pronesl téměř neslyšně.

Plačící matku jsme zanechali v ložnici, nikomu jsme nic neřekli a odvedli jsme účetního do vzdáleného pokoje. Tam jsem prohlásil:

"Jestliže si nedáte píchnout injekci, nemůžeme pokračovat. Týráte nás a překážíte nám v práci!"

Teprve pak souhlasil a s tichým pláčem odložil sako; vyhrnuli jsme rukáv jeho sváteční zásnubní košile a vstříkli jsme mu morfium. Kolega se odebral k nebožce, aby jí údajně pomohl, a já jsem zůstal u účetního. Morfium zabralo rychleji, než jsem čekal. Účetní plakal stále slaběji a naříkal stále nesouvisleji, až konečně po čtvrthodině začal klímat a nakonec položil uplakaný obličej na ruce a usnul. Neslyšel ruch, pláč, šelest ani přidušené vzlyky, které se rozléhaly po domě.

"Poslyšte, kolego, neradím vám, abyste se vydával na zpáteční cestu. Můžete zabloudit," domlouval mi šeptem mladičký lékař v předsíni. "Zůstaňte, přenocujte zde..."

"Ne, nemohu. Odjedu v každém případě. Slíbili mi, že mě okamžitě odvezou zpět."

"To ano, jenomže si dejte pozor..."

"Mám tam tři případy tyfu, které nemohu opustit. Musím se na ně ještě v noci podívat..."

"No, jak myslíte..."

Rozředil vodou líh a nabídl mi. Tady, v předsíni, jsem snědl kus šunky. V žaludku se mi rozlilo teplo a trudnomyslnost poněkud ustoupila. Naposled jsem zašel do ložnice, pohlédl jsem na nebožku, pak jsem zamířil k účetnímu, zanechal jsem kolegovi dávku morfia a zabalen do kožichu vyšel jsem na zápraží.

Tam to fičelo, koně měli hlavy sklopené, sníh je bodal do očí. Pochodně se míhaly.

"Znáte cestu?" zeptal jsem se a ohrnul jsem si límec.

"Což o to," pokyvoval přesmutně vozka (tentokrát už bez přilby), "ale měl byste tu přespat..."

Dokonce cípy jeho čepice prozrazovaly, že nemá nejmenší chuť jet.

"Měl byste zůstat," přidal se druhý, který držel v ruce rozběsněnou pochodeň, "v polích je pěkná mela, prosím."

Je to všeho všudy dvanáct verst," zabručel jsem přísně, "dojedeme. Mám tam těžké pacienty..." A vlezl jsem do saní.

Kajícně přiznávám: nedodal jsem, že pouhá představa přístřeší v domě, kde došlo k neštěstí a já jsem byl bezmocný a neužitečný, mně připadala nesnesitelná.

Vozka těžce, odevzdaně dosedl na kozlík, vzpřímil se, pak se zakomíhal a vyrazili jsme ze vrat. Pochodeň zmizela, jako by se do země propadla, snad zhasla. Ale už za minutu mě zaujalo cosi jiného. Když jsem se stěží otočil, zjistil jsem, že nejen pochodeň, ale celé Šalameťjevo se všemi staveními se rozplynulo jako ve snu. Ucítil jsem nepříjemné bodnutí.

No tohle je dobré, pomyslel jsem si a možná, že jsem dokonce něco takového zabručel. Na okamžik jsem vystrčil nos, ale brzy jsem ho schoval; taková byla činěnice. Celý svět jako by se stočil do klubíčka a poletoval ve vzduchu. Blesklo mi hlavou: nemáme se vrátit? Ale vzápětí jsem tu myšlenku zahnal, zahrabal jsem se hlouběji do sena vystlaného na dně saní, skrčil jsem se a zavřel oči. Náhle mi svitlo: Byla to zlomená lebeční kost... Ano, ano... Hm... nepochybně! Sílilo ve mně přesvědčení, že moje diagnóza je správná. Jako by mě cosi osvítilo. Ale k čemu to? Teď už to k ničemu nepomůže a ani dřív by to k ničemu nepomohlo. Co naplat! Jaký je osud krutý! Jak nesmyslné a hrozné je žít na tomhle světě! Co se teď odehraje v agronomově domě? Když na to jen pomyslím, dělá se mi mdlo a je mi do pláče! Pak jsem začal litovat sám sebe: mám já to ale těžký život! Jiní lidé v tuhle hodinu spí, kamna sálají, a já se nestihl ani vykoupat Vánice mě unáší jako list. Co když přijedu domů a - nedej bože - zase mě někam odvezou? Tak budu poletovat ve vánici. Jsem sám a nemocných jsou tisíce... Třeba dostanu zápal plic a umřu... Když jsem se dostatečně rozlítostnil, propadl jsem se do horoucí tmy, ale nevím na jak dlouho. V žádných lázních jsem se neocitl, ale zato mi najednou byla zima. Pocit chladu sílil.

Když jsem otevřel oči, zahlédl jsem černá záda. Uvědomil jsem si, že nejedeme, ale stojíme.

"To už jsme na místě?" zeptal jsem se a vytřeštil jsem zakalené oči.

Černý vozka se žalostně pohnul, pak slezl s kozlíku a mně připadalo, že jím vítr otáčí na všecky strany. Spustil bez okolků:

"Na místě, na místě! Měl jste poslechnout rozumný lidi! Co se to děje... Odděláme sebe i koně..."

"Cožpak jsme sjeli z cesty?" zeptal jsem se a zamrazilo mě v zádech.

"Jakápak cesta," namítl vozka podrážděně, "teď je nám celej svět otevřenej. Takhle skončit pro nic za nic... Jedeme štyry hodiny bůhvíkam... Takový boží dopuštění."

Čtyři hodiny...! Začal jsem se přehrabovat ve věcech, až jsem nahmatal hodinky a vytáhl zápalky. Proč? Bylo to zbytečné: ani jedna zápalka nevzplanula. Ať jsem škrtal jak chtěl, sotva zaplápolalo světélko, hned je vítr uhasil.

"Povídám, štyry hodiny," prohlásil vozka pohřebním hlasem, "co teď?"

"Kde to jsme?"

Moje otázka byla natolik nejapná, že vozka nepovažoval za nutné mi odpovědět. Otáčel se na všecky strany, ale mně

chvílemi připadalo, že stojí na místě a já se saněmi kroužím kolem. Vyškrábal jsem se ze saní a přesvědčil jsem se, že mi sníh sahá po kolena. Zadní kůň uvízl po břicho v závěji. Hříva mu rozevlátě splývala jako prostovlasé ženě.

"To jste zastavil jen tak, o své vůli?"

"Jo. Zvířata jsou uondaný..."

Náhle jsem si připomněl jakési povídky a bůhvíproč jsem dostal vztek na Lva Tolstého. Tomu bylo hej v Jasné Poljaně, pomyslel jsem si, zřejmě ho nevozili k umírajícím...

Zželelo se mi sebe i hasiče. Pak mě ovládl zběsilý strach, ale potlačil jsem ho.

"To je malodušnost," procedil jsem mezi zuby.

Strach vystřídala bouřlivá energie.

"Podívejte, strejdo," začal jsem a přitom jsem cítil, jak mi tuhnou zuby, "nesmíte klesat na mysli, nebo s námi opravdu bude konec. Koně si trochu odpočinuli, postáli, ale teď musíme dál. Běžte, vezměte náručního za uzdu a já budu kočírovat. Musíme se z toho dostat, nebo nás to zavěje."

Cípy vozkovy čepice prozrazovaly zoufalství, ale přesto jejich majitel vykročil. Brodil se sněhem, propadal se v závějích, až došel k náručnímu koni. Přípravy k odjezdu mi připadaly nekonečně dlouhé. Postava vozky se mi rozplývala před očima oslepenýma suchou metelicí.

"Hyjé!" zasténal vozka.

"Hyjé, hyjé!" vykřikl jsem a švihl opratěmi.

Koně zvolna vykročili a plahočili se sněhem. Saněmi to házelo jako na vlnách. Vozka vpředu se střídavě ztrácel a znovu se vynořoval.

Asi po čtvrthodině jsem zpozoroval, že saně skřípou stejnoměrněji. Zaplavila mě radost, když jsem zahlédl kmitající zadní koňská kopyta...

"Tady jsou menší závěje, jsme na cestě!" vykřikl jsem.

"Hohó!" zahlaholil vozka. Přištrachal se ke mně a stanul přede mnou jako hora.

"Vypadá to na cestu," potvrzoval a v jeho hlase se dokonce ozval radostný trylek. "Jen abysme znova nezabloudili, nebo..."

Vyměnili jsme si místa. Koně vyrazili bystřeji. Vánice ustávala, slábla, alespoň se mi to zdálo. Přesto nad námi ani kolem nebylo nic vidět, jen jakýsi kal. Už jsem nedoufal, že dojedeme k mému špitálu. Jen abychom vůbec někam dojeli! Cesta přece obvykle vede k lidskému obydlí. Naráz sebou koně trhli a rychleji zabubnovali kopyty. Zaradoval jsem se, protože jsem dosud neznal pravý důvod.

"Že by ucítili lidské obydlí?" otázal jsem se.

Vozka neodpověděl. Postavil jsem se v saních a rozhlédl se. Kdesi v mlze se ozvalo podivné táhlé zamručení, ale hned utichlo. Neznámo proč se mi sevřelo srdce; vzpomněl jsem si na účetního, jak slabě kvílel, hlavu v dlaních. Náhle jsem rozeznal po pravici temný bod, který se zvětšoval, až se proměnil v černou kočku; postupně se přibližoval a rostl. Hasič se ke mně prudce otočil a čelist se mu chvěla:

"Viděl jste, pane doktor?"

Jeden kůň uskočil vpravo, druhý vlevo. Vozka se mi skulil na kolena, zavzdychal, pak se vztyčil, vzepřel se a škubl opratěmi. Koně zaržáli a pustili se do klusu. Klusali nestejnoměrně, třásli se a odhazovali kopyty sníh, až v chomáčích odletoval kolem.

Několikrát mi přeběhl mráz po zádech. Narovnal jsem se, sáhl jsem do záňadří, vytáhl jsem pistoli a proklel jsem sám sebe za to, že jsem zapomněl doma rezervní náboje. Když už jsem odmítl přenocovat v domě, proč jsem nevzal s sebou alespoň pochodeň?! V duchu jsem si představil krátkou zprávu v novinách týkající se mne i nebohého hasiče.

Kočka se proměnila v psa a upalovala teď vedle saní. Otočil jsem se a uviděl jsem zcela blízko za saněmi druhého čtyrnožce. Přísahal bych, že měl špičaté uši a klouzal za saněmi lehce jako po parketu. V jeho pohybu bylo cosi hrozivého a nestydatého. Je to celá smečka nebo jen dva? přemítal jsem a při slově "smečka" mě polilo pod kožichem horko a prsty na nohou přestaly tuhnout.

"Drž se a přitáhni pevněji opratě, já vystřelím," pronesl jsem cizím hlasem.

Vozka jen vyjekl v odpověď a vtáhl hlavu mezi ramena. Náhle mi zablesklo v očích a cítil jsem ohlušivý úder. Pak druhý a třetí. Nevzpomínám si, jak dlouho jsem se vytřásal v saních. Zaslechl jsem divoké koňské rzání, křečovitě jsem svíral pistoli, udeřil jsem se o cosi do hlavy, snažil jsem se vyhrabat ze sena a v záchvatu smrtelné hrůzy jsem si představoval, jak mi skočí na prsa obrovské svalnaté tělo. V duchu už jsem viděl vlastní vyhřezlá střeva...

Vtom vozka zavřískl:

"Jé... tamhle... tam... panebože, dej, ať..."

Konečně jsem zvítězil nad těžkým ovčím kožichem, vyprostil jsem ruce a vzpřímil jsem se. Ani vzadu, ani po stranách jsem nespatřil černé šelmy. Drobně, mírně sněžilo a v řídkém závoji světélkovalo kouzelné oko, které bych rozeznal mezi tisíci a které rozeznám dodnes ... Byla to nemocniční lucerna a za ní se cosi černalo. Oč je můj špitál krásnější než palác, napadlo mě, a ve vytržení jsem ještě dvakrát vypálil z pistole za sebe do tmy, v níž zmizeli vlci.

Hasič stál uprostřed schodiště, které vedlo z dolních pokojů pozoruhodného lékařského bytu, já stál nahoře a Axiňja v dlouhém ovčím kožichu - dole.

"Kdybyste mě zasypali zlatem..." spustil vozka, "víckrát bych už..." nedořekl, jedním douškem vypil rozředěný líh a hrozivě říhl. Pak se obrátil k Axiňje a dodal, ruce rozpřažené, nakolik mu dovolovala jeho konstrukce: "Takhle veliký ..."

"Umřela? Nezachránili jste ji?" ptala se mě Axiňja.

"Umřela," odtušil jsem lhostejně.

Za čtvrt hodiny všecko utichlo. Dole zhaslo světlo. Osaměl jsem nahoře. Bůhvíproč jsem se křečovitě usmál, rozepjal jsem knoflíky u blůzy a pak je znovu zapjal. Zamířil jsem ke knihovně, vytáhl jsem svazek chirurgie, abych se něco dověděl o zlomeninách lebeční kosti, ale nakonec jsem knihu odložil.

Sotva jsem se svlékl a vklouzl pod pokrývku, přepadla mě zimnice; trvalo to asi půl minuty a poté se mi po celém těle rozlilo teplo.

"Kdybyste mě zasypali zlatem," zabručel jsem v polospánku, "víckrát nepo..."

"Pojedeš, heč, pojedeš!" zahvízdala výsměšně meluzína. S rachotem se projela po střeše, pak zazpívala v komíně, vylétla ven, zaharašila za oknem a zmizela.

"Pojedete... po-je-de-te..." vyťukávaly hodiny stále slaběji a slaběji... A pak už nebylo nic, jen ticho a spánek.

Tma tmoucí

Kam se poděl svět v den mých narozenin? Kde jsou zářící moskevské elektrické svítilny? Lidé? Obloha? Za okny nic než tma...

Jsme odříznuti od světa. První petrolejové lucerny jsou na železniční zastávce vzdálené čtyřicet verst. Nejspíš se komíhají a zhasínají v metelici. O půlnoci tudy s rachotem projede rychlík do Moskvy, aniž zastaví: nač by mu byla zapomenutá zastávka, pohřbená v plevelu?

První elektrická světla jsou vzdálena čtyřicet verst, v újezdním městě. Tam je sladký život. Mají tam biograf, obchody. Zatímco skučí vítr a roznáší sníh po polích, na filmovém plátně se možná míhá rákosí, houpají se palmy a vynořuje se tropický ostrov...

Jsme sami.

"Tma tmoucí," prohodil felčar Děmjan Lukič a poodhrnul závěs. Vyjadřuje se někdy šroubovaně, ale vždy přesně. Správně, tma tmoucí.

"Ještě skleničku, prosím," pobízím ho. (Ach, neodsuzujte mě! Vždyť lékař, felčar a dvě asistentky jsou také jen lidé! Celé měsíce nevidíme nikoho jiného než stovky nemocných. Pracujeme pohřbeni ve sněhu. Cožpak nesmíme o doktorových narozeninách vypít dva kalíšky zředěného lékárenského líhu a zajíst je újezdními šproty?)

"Na vaše zdraví, doktore!" prohlásil procítěně Děmjan Lukič.

"Přejeme vám, abyste si u nás zvykl!" připojila se Anna Nikolajevna a při přípitku si urovnala záhyb na svých parádních vzorovaných šatech.

Pelageja Ivanovna si s námi přiťukla, vypila, ale hned si dřepla na bobek a zaharašila pohrabáčem v kamnech. Po našich tvářích přeběhl žhavý záblesk a v prsou se nám rozlilo teplo po vodce.

"Skutečně nechápu," začal jsem oživeně a pozoroval jsem snop jisker, které vzlétly zpod pohrabáče, "co ta ženská provedla s rulíkem. Vždyť to je příšerné!"

Na tvářích felčara i asistentek se mihl úsměv.

Přihodilo se tohle: dnes ráno ke mně do ordinace vklouzla růžovolící třicátnice. Uklonila se směrem k vyšetřovacímu lehátku, které stálo za mými zády, vytáhla ze záňadří flakón se širokým hrdlem a spustila zpěvavě, úlisně:

"Díky za kapky, pane doktor, ohromně mi pomohly! Buďte tak hodnej, předepište mi ještě lahvičku!"

Vzal jsem jí z rukou flakón, pohlédl jsem na štítek a zatmělo se mi v očích. Na štítku bylo napsáno rozmáchlým písmem Děmjana Lukiče: Tinct Atropa belladonna... atd. 16. prosince 1916.

To tedy znamenalo, že včera jsem předepsal této ženě silnou dávku rulíku a dnes, 17. prosince, o mých narozeninách, přijela pacientka s prázdným flakónem a žádala další.

"Ty... ty... ty kapky jsi včera všechny využívala?" uhodil jsem na ni.

"Všecky, milostpane, všecky," zpívala, jako když másla ukrajuje. "Dej vám pánbůh zdraví... půl lahvičky jsem vypila hned a půl před spaním. Bolesti povolily..." Opřel jsem se o vyšetřovací lehátko. "Jaké dávky jsem ti předepsal?" ptal jsem se přidušené. "Po pěti kapkách... Cos to provedla? Ty přece... já přece..."

"Namouduši, vypila jsem je," ujišťovala mě, aby mne přesvědčila, že mou beladonu skutečně využívala.

Vzal jsem ji za ruměné tváře a zkoumal jsem její zřítelnice. Neshledal jsem nic výjimečného. Byly docela hezké a ;zcela normální. Puls rovněž normální. Celkem jsem nezpozoroval nejmenší příznaky otravy rulíkem.

"Není možná!" prohlásil jsem a pak jsem zaječel: "Děmjane Lukiči!"

Felčar v bílém plášti se vynořil z lékárenské chodby. "Jen se podívejte, Děmjane Lukiči, co tahle krasavice natropila! Já to nechápu..."

Ženička polekaně vrtěla hlavou - došlo jí, že se čímsi provinila.

Děmjan Lukič se zmocnil flakónu, očichal ho, zatřepal jím a přísně prohlásil:

"L žes, má milá. Tys ten lék neužívala!"

"Namou..." spustila ženička.

"Nevěš nám bulíky na nos," káral ji drsně, s úšklebkem Děmjan Lukič, "my to všecko moc dobře známe. Přiznej se, kohopak jsi léčila těmi kapkami?"

Ženička vzhlédla svými normálními zřítelnicemi k čistě vybílenému stropu a pokřižovala se.

"Aby mě..."

"Nech toho," zadrmolil Děmjan Lukič a otočil se ke mně: "Víte, jak to dělají, doktore? Takováhle herečka přijede do špitálu, kde jí předepíšou lék, a ona jím po návratu do vsi pohostí všecky sousedky."

"Co vás napadá, pane felčar..."

"Přestaň!" okřikl ji. "Žiju tady u vás osmý rok. Znám to. Samosebou, rozdělila lahvičku na všecky chalupy," pokračoval.

"Předepište mi ještě tyhle kapky," žadonila úlisně ženička. "Ne," namítl jsem a utřel jsem si z čela pot. "Těmihle;

kapkami už tě léčit nebudeme. Bolesti v břiše ustaly?" "Hnedka se mi jako zázrakem ulevilo!" "Výborně. Předepíšu ti jiné, taky moc dobré." Předepsal jsem jí valeriánské kapky a ona zklamaně
odjela.

O tom případu jsme debatovali v doktorském bytě o mých narozeninách, zatímco venku panovala vířivá tma tmoucí, připomínající těžký závěs.

"To nic není," tvrdil Děmjan Lukič a delikátně pozřel rybu v oleji, "my jsme tu na ledacos zvyklí. Ale vy, drahý doktore, si budete muset zvykat. Tohle není univerzita ani hlavní město, ale zapadákov!"

"Správně, zapadákov!" ozvala se Anna Nikolajevna jako ozvěna.

Kdesi v komíně zahučela metelice, zašelestila za zdí. Temný plechový plát před kamny se brunátně zbarvil. Buď požehnán oheň, který zahřívá zdravotnický personál v každém zapadákově!

"Ráčil jste slyšet o svém předchůdci, Leopoldu Leopoldoviči?" zeptal se felčar, nabídl Anně Nikolajevně cigaretu a pak si sám zapálil.

"To byl znamenitý doktor!" prohlásila nadšeně Pelageja Ivanovna a upírala rozzářený pohled do blahodárného ohně. V černých vlasech jí střídavě světélkoval a pohasínal sváteční hřeben s falešnými drahokamy.

"Ano, byla to vynikající osobnost," přisvědčil felčar. "Vesničané ho přímo zbožňovali. Věděl, jak na ně. Jít na operaci k Lipontijovi - prosím, třeba hned! Říkali mu místo Leopold Leopoldovič Lipontij Liponťjevič. Věřili mu. Uměl to s nimi. Tak tedy jednou k němu zavítal jeho přítel, Fjodor Kosý z Dulceva. "Víme, Lipontiji Liponťjiči, svírá mě tuhle na prsou, nemůžu dýchat," povídá. "A navíc mě škrábe v krku..."

"Laryngitida," pronesl jsem mechanicky, zvyklý po měsíci zběsilé honičky na bleskové venkovské diagnózy.

"Zcela správně..." "No dobrá," říká na to Lipontij, "něco ti předepíšu. Za dva dny se uzdravíš. Tadyhle máš francouzské hořčičné náplasti. Jednu si přilepíš na záda mezi lopatky, druhou na prsa. Po deseti minutách je sundáš. Marš! Kurýruj se!" Nemocný sebral náplasti a odjel. Za dva dny se objevil znovu v ordinaci. "Co je?" ptá se Lipontij.

Kosý mu povídá:

"Ale, milý Lipontiji Liponťjiči, vaše náplasti nepomáhají."

"Lžeš," namítá Lipontij. "To není možné, aby francouzské náplasti nepomohly! Ty sis je nejspíš nepřilepil?"

"Jak by ne," brání se Kosý, "mám je doteďka..." Při těch slovech se otočí a vzadu na kožichu má přilepenou náplast!

Rozesmál jsem se. Pelageja Ivanovna se chichotala a zuřivě ramplovala pohrabáčem mezi poleny.

"Jak myslíte, ale tohle je anekdota!" poznamenal jsem. "To se nemohlo přihodit!"

"Anekdota? Anekdota?!" volaly asistentky jedna přes druhou. "Abyste věděl, z podobných anekdot se skládá celý náš život... Tady se dějí všelijaké věci..."

"A co cukr?" zvolala Anna Nikolajevna. "Vypravujte o cukru, Pelagejo Ivanovno!"

Oslovená zavřela dvířka u kamen a začala, oči sklopené:

"Jednou přijedu do Dulceva k rodičce..."

"Tohleto Dulcevo je proslavená ves," neudržel se felčar a dodal: "Promiňte! Pokračujte, paní kolegyně!"

"Pochopitelně rodičku vyšetřuju," pokračovala Pelageja Ivanovna, "a najednou zjistím v pochvě cosi podivného... Nějaké kousky nebo drť... Ukázalo se, že je to rafinovaný cukr!"

"Tady máte tu anekdotu!" poznamenal slavnostně Děmjan Lukič.

"Dovolte... nechápu..."

"To všecko babka!" vysvětlovala Pelageja Ivanovna. "Zaříkávačka jí to namluvila. Povídá, porod nebude lehkej. Dítěti se nechce na svět. Musíme ho nalákat. A tak ho lákala na sladké!"

"Hrůza!" vyhrkl jsem.

"Nutí rodičky, aby kousaly vlasy," připojila se Anna Nikolajevna.

"Proč?"

"Čertví. Asi třikrát k nám přivezli rodičku. Ubožačka leží a odplivuje. Ústa má plná štětin. To je taková pověra, prý to ulehčuje porod..."

Oči obou porodních asistentek zajiskřily vzpomínkami. Dlouho jsme seděli u kamen, pili jsme čaj a já naslouchal jako očarovaný jejich vyprávění o tom, že kdykoliv je zapotřebí odvézt rodičku ze vsi k nám do nemocnice, Pelageja Ivanovna zpravidla jede se svými saněmi vzadu, aby si to cestou nerozmyslili a nevrátili rodičku do rukou porodní báby. O tom, jak jedenkrát při obrácené poloze plodu pověsili rodičku za nohy ke stropu, aby se dítě otočilo. Dále o tom, jak porodní bába z Korobova, sotva se doslechla, že lékaři propichují měchýř s plodovou vodou, pořezala kuchyňským nožem novorozeněti hlavu tak, že dokonce ani tak proslulý a obratný lékař, jako byl Lipontij, nedokázal dítě zachránit a stěží zachránil matku. O tom, jak...

Kamna jsme už dávno zavřeli. Moji hosté odešli do svého přístavku. Viděl jsem, jak chvíli matně zářilo okénko Anny Nikolajevny a pak zhaslo. Všecko zmizelo. K metelici se přidružil tmavý prosincový večer a černá clona přede mnou zakryla oblohu i zemi.

Přecházel jsem sem tam po ordinaci, dřevěná podlaha mi vrzala pod nohama a kamna šířila teplo. Bylo slyšet, jak kdesi hryže myš.

Ne, umiňoval jsem si, budu bojovat s touhle tmou tmoucí, s tímhle tmářstvím tak dlouho, pokud mě osud ponechá ve zdejším zapadlém koutě. Rafinovaný cukr... No řekněte!

V mých snech, zrozených při svitu lampy se zeleným stínidlem, se vynořilo obrovské univerzitní město a v něm klinika s prostorným sálem a podlahou z barevných kachlíčků, s lesklými vodovodními kohoutky, s běloskvoucími sterilními prostěradly a mezi tím vším asistent se špičatou vševědoucí prokvetlou bradkou...

Každé zaklepání v takové chvíli člověka vzruší, vyděsí. Škubl jsem sebou...

"Kdo je tam, Axiňjo?" zeptal jsem se z chodby, nakloněn přes zábradlí.

Zarachotila těžká závora, dovnitř zároveň s chladem vniklo světlo svítilny a rozhoupalo se. Potom Axiňja ohlásila:
"Přijel pacient..."
Upřímně řečeno, zaradoval jsem se. Spát se mi nechtělo a myší hryzáni i vzpomínky vyvolávaly smutek a pocit osamělosti. A pak - pacient je muž, takže nejde o nejhorší, o porod.
"Může chodit?"
"Může," odpověděla Axiňja a zívla.
"Tak ať jde do ordinace."
Schody žalostně vrzaly. Stoupal do nich kdosi solidní, tělnatý. Mezitím jsem už seděl za psacím stolem a snažil jsem se, aby mých čtyřiadvacet let podle možnosti nevyčuhovalo z profesionální lékařské slupky. Moje pravička ležela na stetoskopu jako na revolveru.
Do dveří vklouzla postava v beraním kožichu a ve válenkách. Čepici držela v rukách.
"Copak že tak pozdě, můj milý?" zeptal jsem se důrazně, abych ulevil svému svědomí.
"Promiňte, pane doktore," omlouvala se postava měkkým příjemným hlasem, "taková metelice - to je nadělení. Zdrželi jsme se, co naplat, promiňte, prosím!"
Zdvořilý člověk, pomyslel jsem si spokojeně. Nemocný se mi zalíbil a dokonce i jeho hustý ryšavý plnovous budil dobrý dojem. Bylo zřejmé, že si ho majitel do jisté míry pěstuje. Nejen že ho přistřihoval, ale dokonce natíral jakousi látkou, v níž i lékař žijící nedlouho na vesnici snadno poznal olej, jaký přilévají do lampiček u ikon.
"Co vám schází? Odložte si. Odkud jste?"
Kožich dopadl na židli jako balvan.
"Trápí mě horečnatost," svěřoval se pacient a smutně na mě pohlédl.
"Horečnatost? Hm. Vy jste z Dulceva?"
"Ano prosím, mlynář."
"A jak se to projevuje? Vyličte mi to!"
"Denně přesně o dvanácté mě rozbolí hlava a pak mě polije horko! Hodinu dvě mě to drží a potom to přejde ..."
Jasná diagnóza! blesklo mi vítězoslavně hlavou.
"A jindy nic zvláštního nepociťujete?"
"Nohy mi podklesávají..."
"Aha! Rozepněte se! Hm ... ták."
Ke konci vyšetření mě pacient definitivně okouzlil. Po natvrdlých babkách, vyděšených výrostcích, kteří s hrůzou uskakují před kovovým stetoskopem, po ranním případu s rulíkem moje univerzitní oko s potěšením spočinulo na mlynáři. Jeho řeč měla hlavu a patu. Byl gramotný, a považte: každé jeho gesto bylo prodchnuto úctou k mé nejmilovanější vědě - medicíně!
"Poslyšte, příteli," prohlásil jsem a poklepával jsem mu na teplou mohutnou hruď, "vy máte malárii. Střídavá horečka a zimnice. Mám teď jeden volný nemocniční pokoj. Radím vám, abyste si tam šel lehnout. Budeme o vás vzorně pečovat. Předepíšu vám prášky, a když to nepomůže, dáme vám injekce. Uvidíte, že to zabere. Tak co, souhlasíte?"
"Uctivě děkuju!" uklánělse přezdvořile mlynář. "Už jsem o vás mnoho slyšel. Všichni si vás chválí. Říká se, že lidem moc pomáháte... Souhlasím i s injekcema, jen když to pomůže."
Ano, tohle je skutečný paprsek světla ve tmě, usoudil jsem v duchu a usedl jsem ke stolu. Měl jsem pocit, jako by ke mně nezavítal cizí mlynář, ale vlastní bratr na návštěvu do nemocnice.
Na recept jsem napsal: Chinini mur. 0,5 D. T. dos. NO. 10 S. Mlynáři Chudovovi, po jedné dávce o půlnoci.
A furiantsky jsem se podepsal.
A na druhý lístek:
"Pelagejo Ivanovno! Dejte mlynáře do dvojky. Má malárii. Chinin po l tabletce, jak je stanoveno, asi 4 hodiny před záchvatem. Je to výjimka! Inteligentní mlynář!"
Když už jsem ležel v posteli, převzal jsem z rukou zamračené, zívající Axiňji odpověď:
"Drahý doktore! Všecko jsem zařídila. Pel. Lbová."
Usnul jsem.
... Vtom jsem se probudil...
"Co je, Axiňjo?!" zabručel jsem.
Axiňja stála a stydlivě se halila do tmavé sukně s bílými puntíky. Stearinová svíce třepotavě ozařovala její rozespalý, vyburcovaný obličej.
"Přiběhla Marja z nemocnice. Pelageja Ivanovna nařídila, aby vás hned přivedla."
"Co se děje?"
"Prej mlynář ze dvojky umírá."
"Cože? Jak to?"
Bosýma nohama jsem došlápl na studenou podlahu a marně jsem se pokusil strefit do trepek. Lámal jsem jednu zápalku za druhou a dlouho jsem poopravoval hořák, až se konečně rozhořel modravým plamínkem. Hodiny ukazovaly přesně šest.
Co se stalo? Cožpak to nebyla malárie?! Co je mu? Puls měl normální...
Nejpozději za pět minut, v ponožkách navlečených naruby, v rozepjatém saku, ve válenkách a rozcuchaný jsem proběhl dosud temným dvorem a vřítil jsem se do dvojky.
Na rozesílaném lůžku vedle zmuchlaného prostěradla seděl mlynář v nemocničním prádle. Jeho obličej osvětlovala malá petrolejka. Ryšavý plnovous měl zježený a jeho oči mi připadaly černé a nepřirozeně velké. Klátil se ze strany na stranu jako opilý. S hrůzou se rozhlížel kolem a těžce dýchal...

Sestra Marja s otevřenými ústy sledovala jeho temně brunátný obličej. Pelageja Ivanovna, prostovlasá, v nedbale navlečeném plášti mi vyběhla v ústrety.

"Doktore!" zvolala chraplavě. "Přísahám, já za nic nemůžu ... Kdo to mohl předpokládat? Sám jste mi psal, že je to inteligentní člověk..."

"Oč jde?!"

Pelageja Ivanovna spráskla ruce a zabrebentila:

"Považte, doktore! O půlnoci snědl všech deset tabletek chininu najednou!"

Nastal kalný zimní rozbřesk. Děmjan Lukič odklízel žaludeční sondu. Všude se šířil kafr. Umyvadlo na podlaze bylo plné hnědošedé tekutiny. Mlynář ležel zesláblý, pobledlý, až po bradu zabalený prostěradlem. Ryšavý plnovous trčel vzhůru. Sklonil jsem se k němu, nahmatal jsem puls a ujistil jsem se, že pacient šťastně vyvázl. "Jak se cítíte?" zeptal jsem se.

"Mám před očima tmu tmoucí... ochoch..." zasténal slabým basem.

"Já taky," odsekl jsem podrážděně.

"Coo?" zablekotal (dosud špatně slyšel).

"Vysvětli mně jedno, strejdo: proč jsi to udělal?!" houkl jsem mu do ucha.

Pochmurný a nakvašený vysvětloval:

"Ále, myslel jsem si, co se mám s nima babrat po jedny tabletce? Tak jsem je strčil do pusy všecky najednou - a bašta."

"Ale to je obludné!" vykřikl jsem.

"Hotová anekdota, prosím!" utrousil uštěpačně felčar jako ve snu.

Ne... budu bojovat dál. Ano... budu. A po oné těžké noci mě přepadl sladký spánek. Obestřela mě tma tmoucí a pak jsem v ní zahlédl sebe snad s mečem či se stetoskopem. Kráčím do boje... v zapadlém koutě. Ale nejsem sám. Se mnou pochoduje moje vojsko: Děmjan Lukič, Anna Nikolajevna a Pelageja Ivanovna. Všichni v bílých pláštích jdou kupředu, kupředu...

Spánek je báječná věc!

Zmizelé oko

Tak tedy uplynul rok. Právě před rokem jsem dorazil ke zdejšímu domu. Jako dnes svět za okny zastínila dešťová clona a žalostně odumíralo poslední žluté listí na břízách. Zdánlivě se nic kolem nezměnilo. Ale já sám jsem se hodně změnil. Hodlám oslavit dnešní večer o samotě a zasvětit ho vzpomínkám...

Po vrzající podlaze jsem prošel do své ložnice a pohlédl jsem do zrcadla. Ano, je to velký rozdíl. Před rokem se v zrcadle, vytaženém z kufru, odrážel vyholený obličej. Třiadvacetiletou hlavu krášlila šikmá pěšinka. Teď zmizela. Vlasy spadaly volně dozadu. Pěšinkou nikoho neokouzlíte v končinách vzdálených čtyřicet verst od železniční zastávky. Totéž platí o holení. Nad horním rtem se mi pevně usídlil pruh podobný drsnému zažloutlému kartáčku na zuby; tváře připomínají struhadlo. Kdykoliv mě při práci zasvědí rameno, je příjemné se o ně otřít vlastní tváří. To se stává každému, kdo se místo třikrát týdně holívá jednou.

Kdesi jsem četl - už nevím kde - o jednom Angličanovi, který se ocitl na pustém ostrově. Byl to zajímavý chlapík. Dopracoval to až k halucinacím. Když připlula k ostrovu loď a člun vyvrhl zachránce, onen robinson je přivítal střelbou z revolveru, protože je pokládal za přízrak, klam vodní hladiny. Ale přesto byl tenkrát pečlivě vyholen. Holil se na onom opuštěném ostrově denně. Vzpomínám si, že ten hrdý syn Británie ve mně vzbuzoval náramnou úctu. Když jsem se vydal do zdejšího kraje, ležel v mém kufru holicí strojek i břitva značky Gillet, tucet čepelek a štětka. Byl jsem pevně rozhodnut holit se obden už proto, že tady u nás to nebylo o nic horší než na opuštěném ostrově.

V jednom jasném dubnovém dnu jsem rozložil všecky ty anglické vymoženosti v šikmém zlatistém paprsku. Sotva jsem zpracoval pravou tvář do náležitého lesku, vtrhl dovnitř Jegor, dupal v roztrhaných válenkách jako kůň a hlásil, že v křoví nad říčkou nedaleko kláštera jakási žena rodí. Vzpomínám, jak jsem si ručníkem otřel namydlenou levou tvář a vyběhl jsem ven společně s Jegorem. Utíkali jsme ve třech ke kalné vzedmuté říčce, která protékala v holých vrbinách - porodní asistentka se svorkami, s balíčkem gázy a s lahvičkou jódu, já, oči vykulené, a vzadu se hnal Jegoryč. Po každých pěti krocích si přičapl na zem a s kletbami škubal utrženou podrážku levé válenky. Vítr nám dul v ústrety, slastný a nespoutaný vítr ruského jara; Pelageje Ivanovně vypadl hřebínek z vlasů a rozpuštěný drdol ji tloukl do ramene.

"Proč ksakru vždycky propiješ všecky peníze?" peskoval jsem v běhu Jegoryče. "Taková šupárna, Jegoryči. Nemocniční hlídač a chodíš jako pobuda."

"Tomu říkáte peníze?" odsekl zlostně Jegoryč. "Za dvacet rublů měsíčně a toho trápení... E, ty mrcho!" Hrabal nohou do země jako rozzuřený klusák. "Za ty peníze se ani pořádně nenajím a nenapiju, natož aby mi zbylo na válenky..."

"Pro tebe je pití hlavní," sípěl jsem udýchaně. "A proto chodíš jako trhan."

U shnilého můstku jsme zaslechli slabý žalostný křik; prolétl nad rozvodněnou říčkou a zanikl. Když jsme přiběhli blíž, zahlédli jsme rozcuchanou zkroucenou ženu. Šátek se jí svezl, vlasy se jí přilepily na zpocené čelo, trpitelsky těkala pohledem a drásala si ovčí kožich. Rudá krev potřísnila první řídkou bledě zelenou travičku, která vyrazila na úrodné, vodou prosáklé půdě.

"Nedoběhla," spěšně opakovala Pelageja Ivanovna, prostovlasá, podobná čarodějnici, a rozbalovala balíček.

Tady, za veselého hukotu vody, která se prodírala mezi zčernalými trámy mostu, jsme s Pelagejou Ivanovnou pomohli na svět chlapci. Žil a také matku jsme zachránili. Později dvě ošetřovatelky a Jegoryč s levou nohou bosou - konečně se zbavil nenáviděné shnilé podrážky - přenesli rodičku do nemocnice na nosítkách.

Když už ležela ztichlá a bledá na lůžku, zakrytá prostěradly, dítě v kolébce vedle ní, a všecko bylo jak náleží, zeptal

jsem se jí:

"Tak co, matko, nemohla sis najít lepší místo než rodit na mostě? Proč tě nepřivezli k nám?"

Vysvětlovala:

"Tchán mi nedal koně... ‚Je to všeho všudy pět verst,' povídal, ‚dojdeš pěšky... seš ženská jako řípa... co bych zbytečné štval koně...'"

"Ten tvůj tchán je hlupák a svině," rozčilil jsem se.

"Takové tmářství," dodala žalostně Pelageja Ivanovna a pak se bůhvíproč zachichotala.

Zachytil jsem její pohled upřený na mou levou tvář.

Vyšel jsem ven a v porodním šálku jsem pohlédl do zrcadla. Ukázalo to, co obvykle: zkřivený obličej se zdánlivě napuchlým pravým okem. Ale - a za to už zrcadlo nemohlo - pravá tvář byla natolik hladká, že by se na ní mohlo tancovat jako na parketu, a na levé se prostíralo husté nazrzlé strnisko. Brada tvořila předěl. Vybavil jsem si knihu v žluté vazbě s nápisem Sachalin. Obsahovala fotografie různých mužů odsouzených k trestu. Vražda, vloupání, zkrvavená sekyra - pomyslel jsem si - za to je deset let... Stejně, jak pozoruhodný život prožívám na tomhle pustém ostrově! Musím se doholit...

Vdechoval jsem dubnový vzduch vanoucí z černých polí, naslouchal jsem vranímu krákání v korunách bříz, mhouřil jsem oči před prvním sluncem a kráčel jsem přes dvůr, abych se doholil. Bylo kolem třetí hodiny odpoledne. Ale doholit se jsem stihl až v devět večer. Jak jsem pozoroval, podobná murjevská překvapení jako porod v křoví nikdy nepřicházejí sama. Sotva jsem vzal za kliku domovních dveří, vynořila se ve vratech koňská tlama; zablácený povoz nadskočil. Řídila ho jakási žena a křičela tenkým hláskem:

"Aby tě!"

Zaslechl jsem na zápraží, jak v kupě hadříků slabě pláče
dítě.

Aby ne! Ukázalo se, že má zlomenou nohu. Dvě hodiny jsme měli s felčarem co dělat, než jsme mu dali nohu do sádry, a po celé dvě hodiny chlapec ječel. Pak jsem obědval, potom jsem byl líný se doholit, měl jsem chuť si něco přečíst, a náhle se setmělo; obzor se zatáhl a já jsem si konečně oholil i levou tvář. Na zubaté břitvě, která ležela po celou tu dobu zapomenutá v mýdlové pěně, zůstal navždy rezivý pruh jako památka na jarní porod u mostu.

Ano... holit se třikrát týdně nemělo smysl. Občas jsme zapadli ve sněhu, skučela zběsilá vánice a my jsme celé dva dny proseděli v murjevském špitále a neposílali jsme dokonce ani pro noviny na zastávku. Za dlouhých večerů jsem měřil ordinaci dlouhými kroky a toužil jsem po novinách stejně silně jako v dětství po Cooperově Stopaři. Přesto jsem na murjevském pustém ostrově zcela neopustil anglické zvyky; čas od času jsem vytáhl z černého pouzdra blýskavou hračku a neochotně jsem se oholil. Pokaždé jsem býval hladký a čistý jako hrdý ostrovan. Škoda jen, že nablízku nebyl nikdo, kdo by se zalíbením na mně spočinul pohledem.

Počkat... ano ... vzpomínám na jeden případ: sotva jsem vytáhl břitvu a Axiňja vnesla do ordinace oprýskaný hrnek s vařící vodou, kdosi hrozivě zabušil na dveře a volali mě k pacientovi. Odjeli jsme s Pelagejou Ivanovnou do strašlivé dálky, zabalení do ovčích kožichů. Přehnali jsme se jako černý přízrak, sestávající z koní, vozky a z nás dvou, rozbouřeným bílým oceánem. Vánice skučela jako čarodějnice, svištěla, odplivovala, chechtala se, všecko zmizelo k čertu a mě jako vždy zamrazilo v kostech při myšlence, že zabloudíme v té ďábelské vířivé mlze a zahyneme jedné noci všichni: Pelageja Ivanovna, vozka, koně i já. Pokud si vzpomínám, zcela nesmyslně mě napadlo, že až budeme mrznout napůl zavátí sněhem, vstříknu sobě, asistentce i vozkovi morfium... Proč? Prostě abychom se netrápili... "Milý doktore, zmrzneš nakrásně i bez morfia," namítal suše jakýsi důrazný hlas, "neboj se..." Húúú! Fjúúú! hvízdala čarodějnice-meluzína a házela s námi v saních... V některém ústředním deníku otisknou na poslední stránce zprávičku, že při plnění služebních povinností zahynul lékař ten a ten a zároveň Pelageja Ivanovna, vozka a pár koní. Ať odpočívají v pokoji v sněhovém moři! Fuj... jaké myšlenky mi to lezou do hlavy, zatímco mě takzvaná služební povinnost unáší dál a dál...

Nezahynuli jsme ani jsme nezabloudili, ale dojeli jsme do vesnice Griščevo, kde jsem provedl druhý "obrat na nožku" ve svém životě. Rodička byla žena vesnického učitele. Mezitímco jsme se spolu s Pelagejou Ivanovnou za svitu lampy po lokty brodili v krvi a po oči v potu a zápasili jsme o život matky i dítěte, bylo slyšet, jak v síni za dveřmi sbitými z prken sténal a pobíhal učitel. Za sténání rodičky a jeho nepřetržitého povzlykávání jsem, přiznávám, zlomil dítěti ruku. Dítě se narodilo mrtvé. Ach, jak se mi lil po zádech pot! Představil jsem si, jak se objeví kdosi hrozivý, černý a obrovský, vtrhne dovnitř a pronese nelítostným hlasem: "Aha, tady je. Odeberte mu diplom!"

Krajně vyčerpán hleděl jsem na žluté mrtvé tělíčko i na voskově bledou tvář matky, které ležela nehybně a dosud se neprohrála z narkózy. Špehýrkou vnikala dovnitř metelice - otevřeli jsme na chvíli, abychom zředili dusivý pach chloroformu - a proud vzduchu se proměnil v chuchvalec páry. Zabouchl jsem špehýrku a znovu jsem upřel pohled na klátící se bezmocnou ručku v asistentčiných nikách. Nedovedu vyjádřit svoje zoufalství, když jsem se vracel sám domů - Pelageja Ivanovna zůstala na místě, aby pečovala o rodičku. Sněžilo drobněji a zachmuřené lesy hleděly vyčítavě, beznadějně, zoufale. Kodrcal jsem se v saních a cítil jsem se přemožen, vyčerpán, zdrcen nelítostným osudem, který mě zavál do zdejšího zapadákova, abych zde bojoval sám, bez rady i bez pomoci. Jaké nezměrné překážky musím překonávat! Mohou mi přivézt ten nejsložitější, nejzamotanější případ, nejčastěji chirurgický, a já ho musím řešit se svým neholeným obličejem. Když se mi ho nepodaří úspěšně vyřešit, trpím jako teď, kdy saně poskakují na výmolech a vzadu zůstaly mrtvolka dítěte a matka.

Nazítří, jen co utichne metelice, ji Pelageja Ivanovna přiveze ke mně do nemocnice. Je otázka, zda se mi ji podaří zachránit? A jak to mám udělat? Jak mám rozumět tomu vznešenému slovu? V podstatě jednám instinktivně, nic neumím. Dosud jsem měl štěstí, dařily se mi pozoruhodné věci, ale dnes mě štěstí opustilo. Je mi teskno u srdce, pociťuji chlad a osamělost - a nikde nikdo. Možná že jsem se ještě navíc dopustil zločinu: zlomená ruka... Nejraději

bych odjel někam daleko, padl komusi k nohám a přiznal se, že tak a tak se to stalo, jsem lékař ten a ten a zlomil jsem novorozenci ruku. Odeberte mi diplom, nezasloužím si ho, drazí kolegové, pošlete mě na Sachalin. Br, tohle je neurastenie!

Klesl jsem do saní, schoulil jsem se, aby mě tolik netrápila zima, a připadal jsem si jako ubohé toulavé, nezkušené psisko.

Jeli jsme dlouho, až konečně v dálce svitlo malé, ale přívětivé, důvěrně známé světlo nemocniční lucerny. Pomrkávalo, rozplývalo se, vyšlehovalo, znovu mizelo, ale lákalo mě k sobě. Při pohledu na ně se mé osamělé duši ulevilo. Když už světlo jasně zářilo před mými zraky, rostlo, blížilo se a černé nemocniční zdi zbělely, utěšoval jsem se v duchu, zatímco jsme vjížděli do vrat:

"Co ruka - to je maličkost. Jaký to má význam? Zlomil jsi ruku mrtvému dítěti. Nemysli na ruku, ale na to, že matka je naživu."

Svítilna i známé zápraží mě povzbudily, ale když jsem později stoupal po schodech k ordinaci, těšil jsem se na teplo kamen i na to, že se vyspím - spánek mě osvobodí ode všech strázní - mumlal jsem si pro sebe:

"Ať je to jak chce, ale přesto se bojím a cítím se osamělý. Hrozně osamělý..."

Na stole ležela břitva a vedle stál džbán s vychladlou vodou. Pohrdavě jsem pohodil břitvu do zásuvky. Neměl jsem na holení ani pomyšlení...

A tak to šlo po celý rok. Připadal mi tehdy proměnlivý, mnohotvárný, složitý i hrozivý, ale teď vím, že prolétl jako uragán. Dívám se do zrcadla a sleduji jeho stopy na svém obličeji. Oči mi zpřísněly a zneklidněly, rty ztvrdly a zmužněly a vráska na kořeni nosu mi zůstane na celý život jako moje vzpomínky. Vidím je v zrcadle v bouřlivém sledu. Představte si, ještě nedávno jsem se třásl při myšlence na svůj diplom, na to, že stanu před jakýmsi pomyslným soudem a nemilosrdní soudci se mě zeptají:

"A co ta vojáčka čelist? Odpověz! Jsi zločinec s univerzitním vzděláním!"

Jak bych si to nepamatoval! Ačkoliv na světě žije felčar Děmjan Lukič, který umí trhat zuby stejně obratně, jako tesař vytahuje ze starých prken rezivé hřebíky, takt i pocit vlastní důležitosti mi našeptávaly při mých začátcích v murjevské nemocnici, že zuby se musím naučit trhat sám. Co když Děmjan Lukič někam odejde nebo onemocní? Naše asistentky umějí všecko kromě jediného: zuby s prominutím netrhají, to není jejich práce.

Vzpomínám si přesně na růžový, ale utrápený obličej před sebou na stoličce. Byl to voják, který se vrátil z fronty. Jako dnes vidím jeho mohutnou vykotlanou stoličku, pevně zasazenou v dásni. S přimhouřenýma očima, se znaleckým výrazem a soustředěným funěním jsem ji zachytil kleštěmi a přitom jsem si zřetelně vybavil Čechovovu všeobecně známou povídku o tom, jak kostelníkovi trhali zub. Tehdy poprvé mi zmíněná povídka nepřipadala směšná. V ústech to hlasitě chruplo a voják krátce zaječel:

"Óó!"

Poté tlak pod mou rukou povolil a z vojákových úst vypadly kleště s jakýmsi zkrvaveným bílým předmětem. Srdce se mi sevřelo, protože zmíněný předmět objemem převyšoval jakýkoliv zub, včetně vojácké stoličky. Zpočátku jsem nevěděl, oč jde, ale pak jsem se málem rozbrečel; v kleštích sice trčel zub s dlouhatánskými kořeny, ale na něm visel řádný kus jasně bílé zahnuté kosti.

Zlomil jsem mu čelist, blesklo mi hlavou a nohy mi podklesly. Žehnal jsem osudu, že nablízku nebyl ani felčar, ani asistentky; kradí jsem zabalil plod svého horlivého úsilí do gázy a vstrčil jsem ho do kapsy. Voják se klátil na stoličce, jednou rukou křečovitě svíral trnož vyšetřovacího stolu, druhou rukou nohu od stoličky a třeštil na mě nepříčetné oči. Rozpačitě jsem mu podal sklenici s roztokem manganového draslíku a vybídl jsem ho:

"Vykloktej si."

Byla to špatná rada. Voják si nabral do úst roztok a do sklenice ho vyplivl smíchaný s krví v podobě husté tekutiny prapodivné barvy. Pak mu z úst vyhrkla krev tak silně, až jsem strnul. Kdybych přejel ubožákovi břitvou po krku, stěží by vystříkla silněji. Odložil jsem sklenici s draslíkem, přiskočil jsem k vojákovi s kousky gázy v ruce a ucpal jsem mu v dásni zející díru. Gáza se okamžitě zbarvila do ruda a když jsem ji vytáhl, s hrůzou jsem zjistil, že do otvoru by se klidně vešla velká slíva nebo ryngle.

To jsem ho pěkně zřídil! pomyslil jsem si zoufale a vytahoval jsem z baňky dlouhé pruhy gázy. Konečně krvácení trochu ustalo a já jsem pacientovi potřel dásně jódem.

"Asi tři hodiny nic nejez," řekl jsem mu rozechvělým hlasem.

"Uctivě děkuju," hlesl voják a poněkud udiveně si prohlížel sklenici plnou vlastní krve.

"Poslyš, příteli," pokračoval jsem zkroušeně "víš co... zítra nebo pozítří se mi přijeď ukázat... Ten vedlejší zub se mi nelíbí... souhlasíš?"

"Děkuju uctivě," opakoval sklesle voják a vzdálil se s rukou přitisknutou na tváři. Vrhl jsem se do čekárny a chvíli jsem seděl hlavu v dlaních a klátil jsem se ze strany na stranu, jako by mě bolely zuby. Asi pětkrát jsem vytáhl z kapsy ztvrdlý krvavý žmolek a znovu jsem ho strčil do kapsy.

Týden jsem žil jako ve snu, zhubl a sešel jsem.

Ten voják dostane gangrénu, otravu krve... Aby mě čert vzal! Proč jsem se k němu hrnul s kleštěmi?

Zjevovaly se mi hloupé představy. Například že voják dostane zimnici. Nejdřív chodí a vykládá o frontě, pak postupně ztichne. Už nemá náladu na výklady. Leží na kartounové podušce a blouzní ve čtyřicetistupňové horečce. Celá ves ho navštěvuje. Nakonec leží se zašpičatělým nosem, na stole pod ikonami.

Ve vsi začínají dohady:

"Od čeho se mu to stalo?"

"Doktor mu trhal zub..."

"A tak!"

Čím dál tím líp. Vyšetřování. Přijíždí přísný pán.

"Vy jste trhal vojákovi zub?"

"Ano, já..."

Nebožtíka vykopou. Soud. Ostuda. Zavinil jsem jeho smrt. Už nejsem lékař, ale nešťastník hozený přes palubu.

Voják se neukazoval, já tesknil, krvavý žmolek rezivěl a vysychal v mém psacím stole. Personál měl jet za týden do újezdního města pro výplatu. Odjel jsem za pět dní a nejprve jsem zašel k lékaři újezdní nemocnice. Tenhle chlapík s prokouřenou bradkou pracoval v tamější nemocnici pětadvacet let. Všelicos už zažil. Večer jsem seděl v jeho ordinaci, smutně jsem usrkával čaj s citrónem, třepil jsem ubrus a nakonec jsem to nevydržel a spustil jsem mlhavě, pokrytecky, oklikou: "Stávají se prý případy... co když někdo někomu vytrhne zub a přitom mu zlomí čelist... Z toho přece může být gangréna, není-liž pravda? Víte, četl jsem..."

Kolega naslouchal, upíral na mě svoje vybledlé oči zpod hustého obočí a pak řekl:

"To jste mu vylomil zubní lůžko... Budete dobře trhat zuby... Nechtě ten čaj a pojďme se napít vodky před večeří."

A rázem se mi můj trýznitel - voják navždy vykouřil z hlavy.

Ach, zrcadlo vzpomínek! Uplynul rok. Jak směšné mi dnes připadá vzpomínat na zubní lůžko! Třebaže se nikdy nenaučím trhat zuby jako Děmjan Lukič. A jak by ne! Každodenně vytrhne dobrých pět zubů, a já jednou za čtrnáct dní jeden. A přece je trhám tak, jak by si mnozí přáli. Nevylamuji zubní lůžka, a i kdyby, neděsil bych se toho.

Ale co zuby! Co všechno jsem zažil a vykonal za ten neopakovatelný rok!

Do pokoje se kradl soumrak. Lampa už svítila a já tonul v tabákovém kouři a dělal jsem závěry. Moje srdce bylo naplněno hrdostí. Provedl jsem dvě amputace stehna, a to nepočítám prsty. A co vyčištěné rány? Mám jich zapsáno osmnáct. A kýla? Tracheotomie? Zákrok se zdařil. Kolik velkých vředů jsem odoperoval! A obvazy zlámaných končetin? Sádrové i škrobové. Napravování vykloubenin. Intubace. Porody. Přijeďte, s čím chcete. Do císařského řezu se sice pouštět nebudu, takový případ posíláme do města. Ale kleště, obraty - kolik chcete.

Vzpomínám na poslední státnici ze soudního lékařství. Profesor mě vyzval:

"Vyložte nám, co víte o ranách z bezprostřední blízkosti."

Nenuceně jsem spustil, mluvil jsem dlouho a v mé zrakové paměti se posouvaly stránky té nejtlustší učebnice. Konečně jsem se odmlčel. Profesor na mě štítivě pohlédl a zaskřehotal:

"Nic z toho, co tu vykládáte, se u ran z bezprostřední blízkosti nevyskytuje. Kolik máte výborných?"

"Patnáct," odpověděl jsem.

Napsal mi trojku. Vyšel jsem ven jako ve snu, s ostudou...

Odešel jsem a potom jsem odjel do Murjeva, kde jsem sám a sám. Čertví, co je typické pro rány vypálené z bezprostřední blízkosti... Ale ztratil jsem snad hlavu, když zde přede mnou na operačním stole ležel člověk s krvavou pěnou kolem úst? Ne, ačkoliv měl celou hruď rozdrásanou z bezprostřední blízkosti vlčími spáry, plíce obnažené a maso viselo v cárech... Ani tehdy jsem neztratil hlavu. Za půldruhého měsíce pacient odešel z nemocnice po svých. Na univerzitě se mi nedostalo ani jedinkrát cti držet v rukou porodnické kleště a tady jsem se jich chopil hned, přestože se mi třásly ruce. Nepopírám, dítě vypadalo podivně: polovinu hlavy mělo napuchlou, modročervenou, bezokou. Ztuhl jsem a zmateně jsem vyslechl útěšná slova Pelageji Ivanovny:

"Nevadí, doktore, stiskl jste mu očičko."

Dva dny jsem se třásl strachem, ale za dva dny byla hlavička v pořádku.

Jaké rány jsem sešíval! Jaké hnisavé pleuritidy jsem viděl a lámal jsem při nich žebra, jaké pneumonie, tyfus, rakovinu, syfilis, kýly (které jsem napravoval), hemoroidy, sarkomy!

Horlivě jsem rozevřel ambulanční knihu a celou hodinu jsem ji pročítal. Vyšlo mi, že za rok, do dnešního večera, jsem vyšetřil 15 613 pacientů. Ležících pacientů bylo 200 a zemřelo pouze šest.

Sklapl jsem knihu a umdleně jsem sklesl do postele. Já, čtyřiadvacetiletý oslavenec, jsem ještě v posteli před usnutím přemítal o tom, kolik zkušeností jsem načerpal. Čeho bych se bál? Ničeho. Vytahoval jsem hrách z chlapeckých uší, řezal jsem znovu a znovu... Moje ruka je pevná, nechvěje se. Zažil jsem různé záludnosti a naučil jsem se rozumět babským řečem, kterým nikdo nerozumí. Teď už se v nich vyznám jako Sherlock Holmes v tajných dokumentech ... Oči se mi klíží...

V polospánku jsem zamumlal: Vážně, nedovedu si představit případ, s kterým bych si nevěděl rady... V hlavním městě možná řeknou, že to je ranhojičství... ať si... jim je hej na klinikách a univerzitách... v rentgenových kabinách... Já tady musím dělat všecko... vesničané by se beze mne neobešli... Jak jsem se dřív třásl při každém zaklepání na dveře, jak jsem se v duchu krčil strachem! Ale teď...

"Kdy se mu to stalo?!"

"Asi před tejdnem, milostpane... Vyražený voko ..."

A žena zakvílela.

Do oken nahlíželo šedé zářijové ráno prvního dne mého druhého roku. Včera večer jsem se před spaním pyšnil a vychloubal a dnes ráno jsem stál v bílém plášti a bezradně jsem se díval...

Žena držela v náručí ročního kluka jako buka, kterému chybělo levé oko. Místo oka z rozevřených jemných víček čouhala žlutá koule velká jako jablíčko. Chlapec bolestně křičel a házel sebou, matka naříkala. Nevěděl jsem si rady.

Vyšetřoval jsem chlapce ze všech stran. Děmjan Lukič a asistentka stáli za mnou. Mlčeli, nikdy se s něčím podobným nesetkali.

Co to může být... Mozková kýla... Hm... Ale dítě žije... Sarkom? Hm... trochu měkký... Podivná bulka... Jak asi vznikla? Z bývalého oka... A možná, že žádné neměl... V každém případě, teď je pryč.

"Víte co," prohlásil jsem, jako by mi svitlo, "budeme to muset vyříznout..."

A hned jsem si představoval, jak nařízne víčko, rozevřu a...
A co dál? Co když je to opravdu mozková kýla? Br!! Je to poměrně měkké... Vypadá to na mozek...
"Co řezat?" zeptala se žena a zbledla. "Voko? S tím nesouhlasím."
A vyděšeně zavinovala chlapce do hadříků.
"Vždyť žádné oko nemá," oznámil jsem kategoricky. "Kde vidíš nějaké oko? Tvůj chlapec má zvláštní bulku..."
"Dejte mu nějaké kapky," zaprosila žena vyděšeně.
"Děláš si legraci? Jaké kapky? Tady žádné kapky nepomůžou!"
"To má zůstat jednovokej?"
"Povídám ti, že žádné oko nemá!"
"Ale ještě před tréma dny ho měl..." zvolala zoufale.
"Krucinál! Nevím, možná že je měl... Zatraceně... jenomže teď je nemá... A vůbec, má milá, odvez chlapce do města. Nemeškej, tam ho budou operovat... Co vy na to, Děmjane Lukiči?"
"Hm..." ozval se hlubokomyslně felčar v rozpacích, co má říci, "tohle jsem ještě neviděl... Zvláštní případ."
"Aby ho ve městě řezali?" vyptávala se s hrůzou matka. "To nedovolím."
Skončilo to tím, že matka dítě odvezla, aniž dovolila, abych se dotkl jeho oka.
Dva dny jsem si lámal hlavu, krčil jsem rameny, hrabal jsem se v knihovně, prohlížel jsem si kresby, na kterých byli vyobrazeni kojenci s vystouplými měchýři namísto očí... Zatraceně!
Za dva dny jsem na chlapce zapomněl.

Uběhl týden.
"Anna Žuchovová!" zvolal jsem. Do ordinace vešla veselá matka s dítětem v náručí. "Co mu schází?" zeptal jsem se jako obvykle. "Křičí, div se nezalkne," sdělovala matka a bůhvíproč se ušklíbla.
Její hlas způsobil, že jsem sebou škubl.
"Poznáváte mě?" zeptala se výsměšně.
"Počkat... počkat... to je ten chlapec?"
"Ten samej. Pamatujete, pane doktor, říkal jste, že nemá voko a že by se to mělo řezat..."
Zůstal jsem jako opařený. Žena na mě hleděla vítězoslavně a v očích jí jiskřilo.
V náručí držela chlapce, který hleděl na svět hnědýma očima. Po žluté bulce ani památky.
To jsou nějaká kouzla... pomyslel jsem si zemdleně.
Když jsem se trochu vzpamatoval, opatrně jsem rozevřel chlapci víčka. Dítě se slabounce rozplakalo a pokoušelo se vrtět hlavou, ale přesto se mi podařilo zahlédnout na sliznici drobný šrám... A ták...
"Brzy po tom, co jsme od vás odjeli, mu to prasklo..."
"Není třeba, nic mi neříkej," zaprosil jsem zahanbeně, "už to mám."
"A vy jste říkal, že nemá voko!... Vida, a znovu mu narostlo!" A posměšně se zachichotala.
Aby tě čert vzal... Je mi to jasné... Chlapci se na dolním víčku vytvořilo obrovské ječné zrno, zvětšovalo se, až zcela zakrylo oko... Pak prasklo, hnis vytekl a všecko se upravilo...

Ne. Nikdy, dokonce ani před spaním nebudu hrdě mumlat, že mě už nic nepřekvapí. Ne. Minul rok a mine druhý, stejně bohatý na různá překvapení, jako byl první. Z toho všeho plyne, že se musím pokorně učit.

Hvězdný roj
Je to ono... Napověděl mi to instinkt. Nemusel jsem spoléhat na svoje znalosti - ostatně teprve jsem dostudoval a pochopitelně jsem žádné znalosti neměl.
Bál jsem se dotknout jeho nahého teplého ramene, přestože jsem se neměl čeho obávat, a nařídil jsem: "Posuňte se trochu blíž ke světlu!"
Natočil se tak, jak jsem si přál, a světlo petrolejové lampy zalilo jeho nažloutlou pleť. Na vystouplých prsou a bocích prostupovala žlutá krupicová vyrážka. Jako hvězdný roj, pomyslel jsem si a zatrnulo mi u srdce. Sklonil jsem se k tomu místu a pak jsem odvrátil pohled a zahleděl jsem se mu do tváře. Viděl jsem před sebou obličej čtyřicátníka se zplihlými vousy šedavě popelavé barvy a bystrýma očima, zakrytýma opuchlými víčky. K svému velkému překvapení jsem z nich vyčetl vážnost a vědomí vlastní důstojnosti.
Mžikal, lhostejně a znuděně se rozhlížel a upravoval si opasek u kalhot.
To je syfilis, opakoval jsem si v duchu přísně. Setkal jsem se s ní ve své lékařské praxi poprvé; nebylo divu - zahnali mě rovnou z univerzitní škamny do zdejšího zapadákova.
Padl jsem na ni náhodou. Tenhle chlapík ke mně přijel a stěžoval si, že ho škrábe v krku. Zcela mechanicky jsem nařídil, aby se svlékl, aniž bych měl o syfilidě nejmenší tušení, a pak jsem zahlédl krupicovou vyrážku.
Dal jsem si dohromady chrapot, zlověstně zarudlý krk, podivné bílé skvrny, mramorová prsa a dovtípil jsem se. Především jsem si pověrčivě otřel ruce chomáčem vaty namočeným v chemickém roztoku a poplašná myšlenka, že mi možná prskal na ruce, když zakašlal, mi otrávila příští minutu. Bezradně a štítivě jsem otočil v rukou skleněnou lžící, kterou jsem vyšetřoval krk svého pacienta. Kam s ní?
Rozhodl jsem se položit ji na okno na chomáč vaty.
"Tak tedy..." začal jsem... "hm... víte... zřejmě... pravděpodobně... vlastně je to jisté... Podívejte, máte ošklivou nemoc... syfilis..."
Po těch slovech jsem upadl do rozpaků. Čekal jsem, že se vyděsí, znervózní...
Ale nic podobného. Zašilhal na mě jako slepice, když zaslechne, že ji někdo volá. V jeho kulatém oku jsem s údivem

zahlédl nedůvěru.

"Máte syfilis," opakoval jsem mírně.

"Co je to?" zeptal se chlapík s krupicovou vyrážkou.

Před očima mi vytanul výsek sněhobílého nemocničního pokoje na univerzitní klinice, amfiteátr se vztyčenými studentskými hlavami a šedá bradka profesora venerologa... Ale rychle jsem se vzpamatoval a uvědomil si, že se nalézám ve svitu petrolejky patnáct set verst od amfiteátru a čtyřicet verst od železnice... Za bílými dveřmi tlumeně hučeli četní pacienti, kteří čekali ve frontě. Venku za okny se neúprosně smrákalo a padal první zimní sníh.

Přiměl jsem pacienta, aby se ještě víc odhalil, a našel jsem první vřed, který se hojil. Poslední pochybnosti se rozptýlily a vystřídal je pocit pýchy, který se dostavoval pokaždé, když se mi podařilo stanovit správnou diagnózu.

"Oblečte se" začal jsem. "Máte syfilis! Je to vážná choroba, která postihuje celý organismus. Budete se muset dlouho léčit!"

Zarazil jsem se - vyčetl jsem totiž - přísahám! - v pacientově slepičím oku údiv, zjevně smíšený s ironií.

"Vždyť jenom chraptím..." řekl.

"No ano, právě proto chraptíte. A od toho máte i vyrážku na prsou. Jen se podívejte..."

Sklouzl pohledem na prsa a ironický svit v jeho očích nepohasl. "Předepište mi něco na chrapot..." vyhrkl.

Pořád jen vede svou, pomyslel jsem si trochu netrpělivě. Já mluvím o syfilidě - a on o krku!

"Poslyšte," pokračoval jsem nahlas, "krk je v tomhle případě vedlejší. Krk taky vyléčíme, ale především je nutné léčit vaši hlavní nemoc. Potrvá to dlouho - takové dva roky."

Vykulil na mě oči. Vyčetl jsem z nich odsudek: tobě přeskočilo, doktůrku!

"Tak dlouho?" zeptal se. "Jak to, dva roky? Předepište mi nějaký kloktadlo..."

Uvnitř ve mně všecko vzplanulo. Spustil jsem. Už jsem se nebál, že ho vyděsím. Ani nápad! Naopak, naznačil jsem mu, že se mu může propadnout nos. Vykládal jsem mu, co by ho v budoucnu čekalo, kdyby se řádně neléčil. Dotkl jsem se problému nakažlivosti a dlouze jsem se šířil o talířích, lžících a hrníčkách, o zvláštním ručníku...

"Jste ženatý?" zeptal jsem se.

"Jo, jsem," přikývl udiveně.

"Pošlete ke mně okamžitě svoji ženu!" nabádal jsem ho vzrušeně, se zápalem. "Nejspíš bude taky nemocná..."

"Ženu, říkáte?!" zeptal se mě a v jeho pohledu se tajil nelíčený údiv.

Tak jsme pokračovali v našem rozhovoru. On se mi díval upřeně do očí a přitom pomrkával, a já zas do jeho zřítelnic. Vlastně to byl spíš můj monolog než rozhovor. Skvělý monolog, za který by kterýkoliv profesor dal studentovi pátého ročníku výtečnou. Objevil jsem, že mám v oboru syfilidologie obrovské znalosti a dále nevšední důvtip. Ten mi pomáhal zaplňovat mezery v místech, kde se mi nedostávalo vědomostí z německých i ruských učebnic. Líčil jsem, co se děje s kostmi neléčeného syfilitika, a popsal jsem mu progresivní paralýzu. Potomstvo! A jak zachránit ženu? A jestliže se už nakazila, a to je velmi pravděpodobné, jak ji léčit?

Konečně vyschl proud mé řeči. Nesmělým pohybem jsem vytáhl z kapsy receptář v červené vazbě se zlatými písmeny, svého věrného kamaráda, s nímž jsem se při prvních krocích své nelehké cesty nerozloučil ani na okamžik. Kolikrát mě zachránil, kdykoliv zlořečené problémy týkající se receptů odhalily přede mnou černou propast! Potají, mezitím co se pacient oblékal, jsem listoval v receptáři a konečně jsem našel, co jsem potřeboval.

Rtuťová mast je osvědčený, účinný prostředek.

"Budete se mazat. Vydají vám šest hrudek masti. Denně spotřebujete jednu... podívejte, takhle pečlivě si to budete vtírat..."

Názorně a se zápalem jsem předvedl, jak se to má dělat - třel jsem si dlaň o lékařský plášť...

"Dnes si namažete ruku, zítra nohu, pak zase druhou ruku. Po šesti dávkách se vykoupete a přijdete se mi ukázat. Ale určitě, slyšíte? Určitě! Kromě toho byste měl pozorně sledovat zuby a vůbec ústa v průběhu léčby. Předepíšu vám kloktadlo. Po jídle si vykloktejte..."

"A co krk?" zeptal se pacient chraplavě a já si povšiml, že při slově "kloktadlo" ožil.

"Svědomitě kloktejte."

Za pár minut už se žlutá záda selského kožichu vzdalovala ve dveřích; vystřídala je ženská hlava v šátku.

Za dalších několik minut, když jsem běžel šerou chodbou ze své ordinace do lékárny pro cigarety, zaslechl jsem mimoděk chraplavý šepot:

"Špatnej doktor. Je to eště zelenáč. Mě vám škrábe v krku, a von mi prohlíží prsa, břicho... Tolik věcí má člověk zařídit, a aby strávil půl dne ve špitále. Než se člověk odsud dostane, je noc. Panebože, mě bolí v krku, a von mi dá mazání na nohy..."

"Nehledí si člověka, nehledí," potvrdil ženský hlas trochu křaplavě a náhle ztichl. V tom okamžiku jsem se mihl kolem jako přízrak ve svém bílém plášti. Nedalo mi to, ohlédl jsem se a poznal jsem v šeru vousy připomínající koudel a opuchlá víčka, slepičí oko i výstražně chraptivý hlas. Vtáhl jsem hlavu mezi ramena, zločinecky jsem se skrčil, jako bych byl něčím vinen, a pak jsem mizel - přitom jsem zřetelně cítil, že mám kdesi uvnitř v duši mozol. A bylo mi úzko.

Copak veškeré moje úsilí bylo nadarmo?

... To není možné! Celý měsíc jsem s pečlivostí detektiva prohlížel při každém příjmu hned po ránu knihu pacientů a čekal jsem, kdy se v ní objeví jméno pozorného posluchače mého monologu o syfilidě. Celý měsíc jsem čekal. Ale nedočkal jsem se. Za měsíc vybledl v mé paměti, přestal mě znepokojovat, zapomněl jsem na něho... Přicházeli totiž noví a noví pacienti a každý pracovní den v tom odlehlém koutě mi přinášel podivuhodné případy, zapeklité věci, které mě nutily namáhat mozek a povzbuzovaly k novému zápasu; stokrát jsem ztrácel duchapřítomnost a znovu ji získával...

Dnes, kdy uplynulo mnoho let a zapadlá bílá nemocnice s opadanou omítkou je daleko, vzpomínám na krupicovou vyrážku na prsou svého pacienta. Kde asi je? Co dělá? Ach, já vím. Jestli je naživu, čas od času on i jeho žena jezdí do

zchátralé nemocnice. Stěžují si na vředy na nohách. Jasně si představuji, jak si rozmotává onuce a touží po účasti. A mladý lékař nebo lékařka v bílém spravovaném plášti se sklání k jeho nohám. Ohmatává kost nad vředem a hledá příčinu. Konečně ji zjistí, zapisuje do knihy: "Lues III". A pak se zeptá, jestli mu nepředepisovali černou mast.

Přitom si na mě vzpomene jako já na něho, připomene si sedmnáctý rok, sníh poletující za oknem a šest nepoužitých lepkavých hrudek masti v nepromokavém papíru.

"Jak by ne, předepisovali..." řekne a pohlédne na lékaře či lékařku už beze stínu ironie, s temnou úzkostí v očích. Lékař mu předepíše jodin draselný, anebo mu možná poradí jinou léčbu. A třeba taky nahlédne do receptáře jako já...

Zdravím vás, milý kolego nebo milá kolegyně!

... "taky ode mne pozdravujte strejčka Safrona Ivanovice. A kromě toho, drahá ženo, zajeďte k našemu doktorovi a dejte se prohlídnout - už půl roku stanu ošklivou nemocí - syfilis tomu říkají. Když jsem byl doma o dovolené, neřekl jsem vám to. Léčte se.

Váš muž An. Bukov"

Mladá žena si stiskla ret cípkem kartounového šátku, sklesla na lavici a roztřásla se pláčem. Její světlé kudrlinky, zmoklé roztálým sněhem, vyklouzly z šátku.

"Je to ale mizera, viďte?" vykřikla.

"Je," odpověděl jsem pevně.

Pak přišlo to nejtěžší a nejtrýznivější. Bylo zapotřebí ji uklidnit. Ale jak? Šeptali jsme si dlouho za hukotu hlasů těch, co netrpělivě čekali v čekárně...

Kdesi v hloubi duše, dosud neotupělé vůči lidskému utrpení, jsem nalezl vřelá slova útěchy. Především jsem se snažil vykořenit strach. Tvrdil jsem, že doposud není nic přesně zjištěno a poddávat se zoufalství před vyšetřením nelze. Ale ani pak to není na místě... Vyprávěl jsem jí, jak úspěšně tu ošklivou chorobu léčíme.

"Mizera, mizera," vzlykala mladá žena a polykala slzy.

"Máte pravdu," přizvukoval jsem. Tak jsme poměrně dlouho nadávali "nejdražšímu muži", který byl doma a pak odjel do Moskvy. Konečně slzy na ženině tváři postupně osychaly a zůstaly pouze skvrny a těžce opuchlá víčka nad černýma očima plnýma zoufalství.

"Co teď? Mám dvě děti," svěřovala mi ztrápeným hlasem; už v něm nezaznívaly slzy.

"Počkejte..." zadrmolil jsem, "uvidíme, co se dá dělat."

Zavolal jsem porodní asistentku Pelageju Ivanovnu a ve třech jsme se vzdálili do zvláštní vyšetřovny, kde byl gynekologický stůl.

"Darebák jeden, ach, to je darebák," cedila mezi zuby Pelageja Ivanovna. Žena mlčela a oči měla jako dva černé důlky - dívala se do houstnoucího šera za oknem.

Bylo to jedno z nejpečlivějších vyšetření v mém životě. Neopominuli jsme s Pelagejou Ivanovnou ani jedinou píď na pacientčině těle. Nikde jsem neobjevil nic podezřelého.

"Poslyšte," řekl jsem a horoucně jsem si přál, aby mě naděje nezklamaly a abych nikde neobjevil varovný tvrdý vřídek, "...zachovejte klid! Máme naději. Může se ještě všelicos stát, ale prozatím jsem nenašel sebemenší příznak ..."

"Ne?" zasípala žena. Oči jí zajiskřily a tváře se jí zalily růžovým ruměncem. "A co když se něco objeví?"

"Sám tomu nerozumím," řekl jsem přidušeně své pomocnici. "Soudě podle toho, co vypravovala, by se musela nakazit... Ale vůbec nic jsem nezjistil..."

Ještě pár minut jsme si s pacientkou šeptali o různých lhůtách, o všelijakých intimních věcech, a skončilo to tím, že jsem jí nařídil, aby ke mně jezdila na pravidelné prohlídky.

Když jsem na ni pohlédl, poznal jsem, že je napůl zlomený člověk. Naděje se v ní rozhořívala a vzápětí pohasínala. Znovu zavzlykala a pak zmizela jako temný stín. Od té doby nad ní visel Damoklův meč. Každou sobotu se beze slova objevila v ambulanci. Lícní kosti jí ostře vystoupily, oči lemované stíny zapadly. Soustředění na jedinou myšlenku způsobilo, že jí poklesly koutky úst. Navyklým pohybem si rozmotala vlňák a pak jsme se ve třech odebrali do zvláštní vyšetřovny. Procedura začala.

První tři soboty minuly a my jsme nic neobjevili. Postupně se pacientka začala duševně zotavovat. Oči získaly živý lesk, tvář ožila, strnulá maska povolila. Naše naděje rostly. Nebezpečí se rozplývalo. Čtvrtou sobotu už jsem mluvil určitěji. Měl jsem devadesátiprocentní naději na šťastný konec. Úspěšně uplynula třínedělní kritická lhůta. Zbývala další, náhodná, která se vyskytuje v případech, kdy se vřed vyvíjí s velkým zpožděním. Nakonec i tahle lhůta vypršela. Jednou, když jsem odhodil do umyvadla pableskující zrcadlo a naposled jsem prohmatal žlázy, řekl jsem ženě:

"Jste už mimo nebezpečí. Víckrát sem nemusíte jezdit. Je to šťastná náhoda."

"Myslíte, že už z toho nic nebude?" zeptala se mě nezapomenutelným hlasem.

"Jsem o tom přesvědčen."

Neumím popsat její výraz. Pamatuji se jen, jak se mi hluboce, až k zemi uklonila - a byla ta tam.

Ostatně, ještě jednou se objevila. Nesla v nikách balík - dvě libry másla a dvacet vajec. Po velkém vnitřním boji jsem od ní nic nevzal. Byl jsem na to náramně pyšný - to víte, mládí... Později, když jsem za revolučních let hladověl, jsem si nejednou vybavil petrolejovou lampu, černé oči a zlatavou orosenou hrudku másla s otisky prstů.

Proč jsem si na tu ženu, odsouzenou k čtyřměsíčnímu strachu, právě teď, po tolika letech, vzpomněl? Nebylo to náhodou. Vždyť to byla moje druhá pacientka v oboru, kterému jsem později obětoval nejlepší léta svého života. První pacient byl onen chlapík s vyrážkou. Tak tedy byla druhá a představovala výjimku: bála se. Jediná výjimka v mé paměti - dodnes vidím práci nás čtyř při světle petrolejek (totiž Pelageji Ivanovny, Anny Nikolajevny, Děmjana Lukiče a mou vlastní).

Mezitímco ubíhaly její trýznivé soboty, plné děsivého očekávání, připomínající čekání na popravu, začal jsem po "ní" pátrat. Podzimní večery jsou dlouhé. V doktorově bytě sálají rozpálená kachlová kamna. Ticho - a mně se zdá, že jsem se svou lampou sám na celém světě. Kdesi kypí život a mně do oken chlístá déšť a nepozorovaně se mění v tichý sníh. Dlouhé hodiny jsem seděl a četl staré knihy pacientů za posledních pět let. Přede mnou defilovaly tisíce jmen a názvů vesnic. V těch zástupech jsem "ji" hledal a často nacházel. Míhaly se nudné stereotypní záznamy: "Bronchitis, Laryngitida a znovu totéž..." je to tady! "Lues III." Aha. A po straně poznamenáno vypsanou rukou rozmáchlým písmem:

"Rp. Ung. hidrag. ciner. 3,0 D. t.d...."

Tady je ta černá mast!

A zase se mi míhají před očima bronchitidy a katary a najednou jsou přerušeny novým "Lues..."

Nejvíc záznamů se týkalo druhého stadia. Vzácněji se vyskytlo třetí. V tom případě stálo v kolonce "léčba": jodid draselný.

Čím dál jsem četl ty staré, na půdě zapomenuté ambulanční záznamy páchnoucí plesnivinou, tím víc mi svítalo v mé nezkušené hlavě. Začal jsem chápat příšerné věci.

Dovolte, kde je záznam o prvotním vředu? Nějak ho nevidím. Na tisíce a tisíce jmen připadá jeden jediný. A přitom druhé stadium se opakuje velmi často - nekonečná řada pacientů. Co to znamená?

To znamená, říkal jsem v duchu sám sobě a myši, která okusovala staré hřbety knih na policích, že tady nemají vůbec ponětí o syfilidě a vřed nikoho neleká. Ano, ano. Později se zahojí. Zůstane jen jizva... nic víc. A pak nastane druhé, bouřlivé stadium. Když Semjona Chotova, starého 32 let, škrábe v krku a po těle mu naskákají mokvavé pupence, zajede do nemocnice a dostane šedivou mast... Aha...

Na stole spočinul světlý kruh a čokoládová žena, která ležela v popelníku, zmizela pod kupou nedopalků.

Musím najít Semjona Chotova...

Ambulanční knihy, zasažené nažloutlou plesnivinou, šelestily. 17. června 1916 dostal dotyčný šest hrudek rtuťové masti vynalezené už dávno pro jeho záchranu. Je mi známo, že můj předchůdce mu podával mast se slovy:

"Semjone, až se šestkrát namažeš, vykoupeš se a přijdeš znovu. Slyšíš?"

Pacient, to se ví, se ukláněl a chraplavě děkoval. Podíváme se na to: za 10-12 dní by se měl znovu objevit v knize. Kouř, šelestění stránek. Semjon nikde. Ani za deset, ani za dvacet dní... Vůbec se už neobjevil. Chudák Semjon Chotov! Pravděpodobně zmizela krupicová vyrážka, jako pohasínají hvězdy na úsvitu, vyschly kondilomy. Semjon je vážně ztracen. Pravděpodobně ho zastihneme v ordinaci s gummosními vředy. Má dosud neporušené nosní kůstky? A nerozšířené zřítelnice? Chudák Semjon!

Tady není Semjon, ale Ivan Karpov. Na tom není nic zvláštního. Proč by nestonal? Ale dovolte, proč mu předepsali malou dávku chloridu rtuťného s mléčným cukrem? Protože Ivanu Karpovovi jsou dva roky! A přitom má Lues II. Osudná dvojka! Ivana Karpova přinesli celého osypaného hvězdami - v matčině náručí uhýbal před chápavýma doktorskýma rukama. Všecko je pochopitelné.

Vím, domýšlím se, pochopil jsem, že ten dvouletý klučina měl prvotní vřed - bez něj nemůže být druhé stadium. Měl ho v puse... Nakazil se lžičkou...

Poučuj mě, zapadákove! Poučuj mě, tichý venkovský dome! Ano, mnoho zajímavého vypráví mladému lékaři stará ambulanční kniha...

Nad Ivanem Karpovem stálo:

"Avdoťja Karpovová, 30 let."

Kdo je to? Aha, jasné. Ivanova matka. V jejím náručí plakal. A pod ním:

"Avdoťja Karpovová, 8 let."

Kdo je to? Sestra! Mléčný cukr...

Zřejmě rodina. Schází v ní jenom jediný člen - otec Karpov, asi 35-401etý... Neví se, jak se jmenoval, jestli Sidor nebo Petr... Ale to není důležité!

"Drahá ženo... ošklivá nemoc, syfilis..."

Tady je doklad. V hlavě mi svítá. Pravděpodobně se vrátil z fronty s tou zlořečenou chorobou a "neprozradil se" - možná ani nevěděl, že se má prozradit. Odjel. A pak to šlo. Za Avdoťjou Marija, za ní Ivan. Společná polévková mísa, ručník...

Další rodina. A další. Tady je sedmdesátiletý stařec. "Lues II" Stařec. Zač ten může? Za nic. Za společný hrnek! Mimopohlavní nákaza - už mi svítá. Stejně jako raný prosincový úsvit za oknem. To znamená, že jsem proseděl nad ambulančními záznamy a velkolepými německými učebnicemi s názornými ilustracemi celou osamělou noc.

Když jsem odcházel do ložnice, mumlal jsem:

"Budu s "ní" bojovat."

Ale k tomu, abych s ní mohl bojovat, bylo zapotřebí, abych ji měl před sebou. A ona nelenila. Když byla sanice, stávalo se, že ke mně přijíždělo až sto pacientů za den. Den začínal bělavý, kalný - a končil černou mlhou za okny, kde tajemně, s tichým pochrupáváním, mizely poslední sáně.

Představovala se mi lstivě v různých podobách. Jednou se objevila v podobě bělavých skvrn v krku žabce. Jindy v podobě zkřivených nohou jako šavle, nebo v podobě podebraných vředů na žlutých nohách stařeny. Nebo jako mokvavé pupence na těle kvetoucí ženy. Někdy pyšně obsadila čelo Venušinou korunou v podobě půlměsíce. Byla trestem za nevědomost otců a postihovala děti s nosy připomínajícími kozačka sedla. Ale často mi nepozorovaně uklouzla. Vždyť jsem ještě nedávno seděl ve školních lavicích!

Ke všemu jsem dospíval sám a vlastním rozumem. Občas se skrývala v kostech i v mozku.

Poznal jsem různé formy:
"Tenkrát mi na to dali mazání."
"Černou mast?"
"Baže, panáčku..."
"A řekli vám, abyste si namazal jeden den ruku a další nohu?"
"Zrovna tak to bylo. Jak to víš, živitelí? (Lichotivě).
Jak bych to nevěděl? To je gummósní...
"Trpěl jste nějakou pohlavní nemocí?"
"Co vás napadá! U nás v rodině jsme o žádné jaktěživi neslyšeli."
"Hm... Bolelo vás v krku?"
"Bolelo. Vloni."
"Hm... A Leontij Leont'jevič vám předepsal mast?"
"Bodejť! Černou jako bota!"
"Špatně ses mazal, strejdo. Špatně..."
Hýřil jsem, vydával jsem na kila šedé masti. Předepisoval jsem velké množství jodidu draselného a nešetřil jsem zanícenými slovy. Některé pacienty se mi podařilo po šestkrát opakovaném mazání přimět k návratu. Jiným se podařilo naordinovat první sérii obstřiků, i když jich nebylo mnoho. Většina mi protékala mezi prsty jako písek v přesýpacích hodinách a já je v sněžné mlze nenašel. Přesvědčil jsem se, že syfilis byla nebezpečná proto, že se jí tady nikdo nebál. Proto jsem v úvodu svého vyprávění uvedl ženu s černýma očima. Vzpomněl jsem si na ni s jakousi hřejivou úctou právě proto, že se bála. Ale to byla výjimka!

Zmužněl jsem, byl jsem soustředěný a občas zachmuřený. Snil jsem o tom, jak se po skončení praxe vrátím do univerzitního města a bude se mi lehčeji bojovat.
V jednom takovém pochmurném dnu vešla na příjem mladá a velmi hezká žena. Nesla v náručí zabalené dítě a za ní se nahrnuly dovnitř další dvě - ztrácely se ve velikánských válenkách, šmajdaly a držely se matčiny modré sukně, která vykukovala pod krátkým kožíškem.
"Dostaly osypky..." řekla červenolící matka důstojně.
Opatrně jsem se dotkl čílka děvčátka, které se drželo matčiny sukně. Zmizelo beze stopy v záhybech. Vaňku s neobvykle velkou papulou jsem vylovil ze široké sukně na druhé straně. Položil jsem mu taky ruku na čelo. Ani jeden z nich neměl horečku, čela byla chladná.
"Rozbal holčičku, moje milá."
Matka poslechla. Nahé tělíčko bylo poseto hvězdami jako nebe za tuhé mrazivé noci. Od hlavy až k patě růžové skvrny a mokvavé pupence. Vaňka si usmyslel utíkat a skučet. Přišel mi na pomoc Děmjan Lukič...
"Je to nachlazení, nebo co?" zeptala se matka a spočinula na mně jasným pohledem.
"Pěkné nachlazení," vrčel Děmjan Lukič a soucitně i štítivě se šklebil. "Celý korobovský Újezd tímhle nachlazením trpí."
"Od čeho to je?" vyptávala se matka, mezitímco jsem zkoumal její boky a prsa poseté skvrnami.
"Obleč se," řekl jsem.
Usedl jsem ke stolu, položil jsem si hlavu na ruce a zívl (přijela ke mně jako jedna z posledních toho dne a měla číslo 98). Pak jsem začal:
"Ty i tvoje děti jste chytily pohlavní chorobu, má milá. Je to nebezpečná, hrozná nemoc. Musíte se okamžitě léčit a potrvá to dlouho."
Jaká škoda, že jen těžko lze vylíčit slovy nedůvěru, která se zračila v těch vykulených blankytných ženských očích...Obrátila kojence v náručí jako poleno, tupě sklopila oči a zeptala se:
"Od čeho to je?"
A pak se ušklíbla.
"To není zajímavé, od čeho," namítl jsem a zapálil si toho dne padesátou cigaretu, "radši se zeptej, co se stane s tvými dětmi, jestli se nebudou léčit."
"Co by se stalo? Nic," odpověděla a začala balit kojence do plenek.
Díval jsem se na hodinky, které ležely na stolku. Jako dnes si to vybavuji - neuplynuly ještě ani tři minuty a mladice se rozplakala. Byl jsem rád, protože jen díky těm slzám, vyvolaným mými úmyslně tvrdými, zastrašujícími slovy, bylo možné pokračovat v následujícím rozhovoru:
"Takže tady zůstanete. Děmjane Lukiči, ubytujte je v přístěnku. Pacienty nakažené tyfem srazíme do druhého pokoje. Zítra pojedu do města a budu se domáhat, aby nám dovolili otevřít oddělení pro syfilitiky."
Ve felčarových očích vzplanul obrovský zájem.
"Co vás napadá, doktore," ozval se (byl velký skeptik).
"Jak to sami zvládneme? A co preparáty? A kde vzít ošetřovatelky... Jak to bude s jídlem? A co nádobí a stříkačky?"
Tupě, vzdorovitě jsem pohodil hlavou a řekl jsem:
"Já se toho domůžu."

Uplynul měsíc.
Ve třech pokojích zavátého přístěnku hořely lampy s kovovými stínidly. Postele byly povlečeny potrhaným ložním prádlem. Měli jsme všehovšudy dvě injekční stříkačky. Malou jednogramovou a pětigramovou. Krátce, byla to ubohá, zavátá bída. Ale... Stranou, odděleně, pyšně ležela injekční stříkačka a s její pomocí jsem prováděl pro mě nové, dosud

záhadné, obtížné salvarsánové obstřiky a v duchu jsem trnul strachem.

Kromě toho jsem byl mnohem klidnější - v přístěnku leželo sedm mužů a pět žen a každý den před mýma očima mizela vyrážka.

Byl večer. Děmjan Lukič svítil lampičkou na stydlivého Vaňku, který měl plnou pusu krupicové kaše. Ale vyrážka už zmizela. Tak všichni čtyři prošli kontrolou za svitu lampičky a moje svědomí jásalo.

"Zejtra půjdu domů," prohlašovala matka a zapínala si blůzu.

"Vyloučeno," namítl jsem, "dostanete ještě jednu sérii obstřiků."

"Nesouhlasím," odpověděla. "Mám doma spoustu roboty. Díky za pomoc a zejtra nás propusťte domů. Už jsme zdraví."

Rozhovor vzplanul jako oheň. Končil takhle: "Víš ty, co ses?" řekl jsem a přitom jsem cítil, že rudnu. "Husa!"

"Co mi nadáváš? Co je to za pořádek, takhle nadávat?!" "To je ještě málo. Zasluhovala bys víc... Nejseš husa, ale... Jen se podívej na Vaňku! Chceš ho zabít? Ale to ti nedovolím!"

Zůstala u nás ještě deset dní.

Deset dní... Déle by ji nikdo neudržel, za to vám ručím. Ale věřte, měl jsem klidné svědomí a ani ta "husa" mi nevadila. Neomlouvám se za ni. Co znamená nadávka ve srovnání s krupicovou vyrážkou?

Plynula léta. Dávno mě osud i bouřlivý čas odloučily od zavátého přístěnku. Co se tam děje a kdo tam působí? Věřím, že je to lepší. Stavení je možná vybíleno a přidělili jim nové ložní prádlo. Elektřinu tam pochopitelně nemají. Třeba právě teď, kdy píšu tyhle řádky, se něčí mladá hlava sklání k prsům nemocného. Petrolejka vrhá žlutavé světlo na čísi zažloutlou pleť...

Zdravím vás, kolego, kolegyně!

Morfium

Moudří lidé už dávno postřehli, že štěstí je jako zdraví: když člověku nechybí, ani o něm neví. Ale uplynou léta, a jak potom vzpomíná na štěstí, o jé!

Pokud jde o mne, byl jsem šťasten, jak se teď ukazuje, v zimě roku 1917. Nezapomenutelný, vichrný, bouřlivý rok!

Náhlá bouře mě unášela jako novinový útržek ze zapadlého obvodu do újezdního města. Myslíte si, že to je nějaká senzace, takové újezdní město? Ale jestliže někdo z vás proseděl jako já celou zimu v závějích a celé léto v chmurných chudých lesích a nevytáhl půldruhého roku odtud ani na jediný den paty, jestliže někdo z vás rozškubl balíček s novinami z minulého týdne a srdce mu bušilo, jako když šťastný milenec nedočkavě otvírá milostný dopis, jestliže někdo z vás jezdil k porodu osmnáct verst v saních zapražených za sebou, ten mě zřejmě pochopí.

Petrolejka je úžasně útulná věc, ale já jsem pro elektřinu!

A hle, konečně jsem znovu spatřil okouzlující elektrické žárovky. Hlavní městská ulice, do hladká uježděná rolnickými saněmi, kde visely a lákaly zraky chodců vývěsní štít s hodinkami, zlatý preclík, červené prapory, obraz mladíka s drzýma, prasečíma očkama a absolutně nepřirozeným účesem, hlásající, že za skleněnými dveřmi se nalézá místní Basilio, ochotný vás za třicet kopejek oholit v kteroukoliv dobu s výjimkou svátků, jimiž moje vlast oplývá.

Dodnes s hrůzou vzpomínám na Basiliovy roušky, vyvolávající neodbytnou představu jedné stránky v německé učebnici kožních chorob, kde je s přesvědčivou názorností zobrazen vřed na bradě jakéhosi občana.

Ale ani holičské roušky nejsou s to zkalit moje vzpomínky!

Na křižovatce stál živý milicionář, v zaprášené výkladní skříni matně probleskovaly železné plechy s hustě vyrovnaným pečivem plněným rezivým krémem, náměstí bylo vystláno senem a lidé chodili, jezdili, hovořili, ve stánku se prodávaly včerejší moskevské noviny s ohromujícími zprávami, opodál na sebe lákavě pohvizdovaly moskevské vlaky. Prostě byla to civilizace, Babylón, Něvský prospekt.

A to nemluvím o nemocnici. Bylo zde chirurgické, terapeutické, infekční a porodnické oddělení. Měli tu operační sál, kde zářil sterilizační přístroj a kde se stříbřily vodovodní kohoutky, stoly rozvíraly své záludné tlapy, zuby, šrouby. Působil tady primář, tři ordináři (kromě mne), felčaři, porodní asistentky a ošetřovatelky, byla zde lékárna i laboratoř. Jen si pomyslete, laboratoř! S mikroskopem značky Zeiss a s bohatou paletou barev.

Škubal jsem sebou a mráz mi přejížděl po zádech pod tíhou všech těch nových dojmů. Uplynulo nemálo dní, než jsem si zvykl na to, že jednopatrové stavení nemocnice v prosincovém soumraku jako na povel vzplanulo elektrickým světlem.

To světlo mě oslňovalo. V koupelnách vřela a crčela voda a do ní se nořily a pluly v ní dřevěné ošoupané teploměry. V dětském infekčním oddělení se celý den ozývalo sténání, bylo slyšet slabý žalostný pláč a sípavé bublání...

Ošetřovatelky pobíhaly sem tam, rychlé jako vítr... Z duše mi spadl těžký balvan. Už jsem necítil osudovou zodpovědnost za všecko, ať se stalo cokoliv. Nezavinil jsem uskřinutou kýlu a neškubal jsem sebou, kdykoliv přijížděly saně a přivážely ženu s příčnou polohou plodu, netýkaly se mě hnisavé záněty pohrudnice vyžadující okamžitou operaci. Cítil jsem se poprvé jako člověk s omezenou odpovědností. Porod? Prosím, tamhle to nízké stavení s krajním oknem zastřeným bílou gázou. Tam působí porodník, sympatický tlouštík se zrzavými knírky a lysinou. To je jeho věc. Saně, zabočte k oknu zastřenému gázou! Komplikovaná zlomenina? Primář je chirurg. Zápal plic? Terapeutické oddělení vede Pavel Vladimírovič.

Ó, ten obrovský mechanismus velké nemocnice, fungující přísně, jako by ho pečlivě promazali! Zapojil jsem se do něho jako předem vyzkoušený nový šroubek a dostal jsem na starost dětské oddělení. Pohltil mě záškrt a spála, připravily mě o veškeré dny. Ale pouze o dny. V noci jsem spal, protože jsem už neslyšel pod svými okny zlověstné noční klepání, které mě mohlo vytáhnout z postele a odvléci do tmy vstříc osudu a nebezpečí. Po večerech jsem čítával (samozřejmě především o záškrtu a spále a pak bůhvíproč se zvláštním zaujetím F. Coopera), ocenil jsem plně lampu nad

stolem, šedé uhlíky na podnose samovaru, stydnoucí čaj i spánek po bezesném půldruhém roce.

Tak jsem byl šťasten v zimě sedmnáctého roku, kdy mě přeložili ze zapadlého, vánicemi proslulého obvodu do újezdního města.

Uběhl měsíc, po něm druhý a třetí, uplynul sedmnáctý rok a přikvačil únor osmnáctého roku. Přivykl jsem svému novému postavení a poznenáhlu jsem zapomínal na svoje vzdálené působiště. Z paměti se mi vytratila zelená lampa se syčivým petrolejem, samota, závěje... Já nevděčník! Zapomněl jsem na svoje bojové postavení, kde jsem osaměle, bez veškeré podpory, zápolil vlastními silami s nemocemi a jako Cooperův hrdina jsem vybředal z těch nejkrkolomnějších situací.

Pravda, občas, když jsem ulehl do postele s příjemnou představou, jak usnu, se mi v pohasínajícím vědomí mihly jakési útržky. Zelené světlo, pomrkávající lucerna... skřípot saní... krátké zasténání a tma, tlumené kvílení meluzíny v polích... Pak se to všechno překotilo a kamsi propadlo...

Zajímalo by mě, kdo teď působí na mém místě? Někdo tam je. Mladý doktůrek jako já... No co, svoje jsem si odbyl. Únor, březen, duben... a řekněme květen - a moje praxe skončí. To znamená, že koncem května se rozžehnám se svým oslnivým městem a vrátím se do Moskvy. Jestli mě revoluce ponese na svých křídlech, možná že ještě budu cestovat... ale v každém případě už nikdy v životě neuvidím svoje první působiště... Nikdy... Hlavní město... Klinika... Asfalt, světla...

Tak jsem uvažoval.

A přece je dobře, že jsem si odbyl praxi v takovém zapadákově... Stal se ze mne odvážlivec. Ničeho se nebojím... Co všechno jsem jenom neléčil?! No vážně... Duševní choroby... Ale ne, to není pravda, dovolte... Agronom se tehdy zpil do němoty... Léčil jsem ho, a dost neúspěšně...

Delirium tremens... Není to snad duševní choroba? Měl bych nahlédnout do psychiatrie... Ať jde zatím do háje. Někdy později, v Moskvě... zvlášť ta galejnická dětská receptura... Fuj tajksl... Když je dítěti deset let, jak velkou dávku pyramidonu mu máte předepsat? 0,1 nebo 0,15? Zapomněl jsem to. A co když mu jsou tři roky? Výhradně dětské choroby a nic víc... dost už těch nahodilostí, které jen člověku matou rozum! Buď sbohem, můj obvode! Proč mi dnes večer tak neodbytně leze do hlavy? Zelené světlo... Zúčtoval jsem s ním na celý život... A bašta... Spát...

"Tady je dopis! Přivezl ho jeden chlapík, co náhodou jel do města."

"Ukažte."

V mé předsíni stála ošetřovatelka. Přes bílý plášť s nemocničním číslem měla přehozený kabát s opelichaným límcem. Na modré laciné obálce tál sníh.

"Vy dnes sloužíte na příjmu?" zeptal jsem se a zívl jsem.

"Ano."

"Nikdo tam není?"

"Ne, je tam prázdno."

"Kdyby snad..." (zívnutí mi roztahovalo ústa, a proto jsem šišlal) někoho přivezli... pošlete pro mě... Zdřímnu si..."

"Dobře. Můžu jít?"

"Ano, jen běžte."

Odešla. Vrzly dveře a já se odšoural v trepkách do ložnice - cestou jsem nedbale, křivě roztrhl obálku.

Obsahovala podlouhlý pomačkaný blanket s modrým razítkem mého obvodu, mého špitálu... Nezapomenutelný blanket...

Usmál jsem se:

Zajímavé... Celý večer jsem myslel na svůj obvod a najednou se mi sám připomíná... Předtucha...

Pod razítkem byl inkoustovou tužkou načmáraný recept. Nečitelná přeškrtaná latinská slova...

"Ničemu nerozumím... nějaký popletený recept..." zamumlal jsem a spočinul zrakem na jednom slově. "Co je vlastně na tom receptu neobvyklého? Ach ano... Čtyřprocentní roztok! Kdo předepisuje čtyřprocentní roztok morfia? Proč?!"

Obrátil jsem lístek a zívání ustalo. Na zadní straně kdosi napsal inkoustem, ochablým, rozmáchlým písmem:

11. února 1918

Milý kolego!

Promiňte, že píši na takovém útržku. Nemám po ruce papír. Těžce, ošklivě jsem onemocněl. Nemá mi kdo pomoci a já nechci hledat u nikoho jiného pomoc, jenom u Vás.

Už druhý měsíc působím ve vašem bývalém obvodu a vím, že pracujete ve městě a poměrně blízko.

Ve jménu našeho přátelství z univerzitních let Vás prosím, abyste ke mně co nejrychleji přijel. Alespoň na den. Alespoň na hodinu. Jestli řeknete, že jsem beznadějný případ, uvěřím Vám... A co když se ještě mohu zachránit...? Ano, třeba se to ještě dá vyléčit... Možná, že mi svitne naděje? Nikomu prosím nesdělujte obsah tohoto dopisu.

"Marjo! Běžte okamžitě na příjem a zavolejte mi sestru, co má službu. Jak se jmenuje?... Zapomněl jsem... Zkrátka tu, která mi před chvilkou přinesla dopis. A pospěšte si."

"Hned."

Za pár minut ošetřovatelka stála přede mnou a sníh tál na opelichané kočce, která posloužila jako materiál na límec.

"Kdo přivezl ten dopis?"

"Ani nevím. Takový vousáč. Pracuje v družstvu. Prý jel do města."

"Hm... Tak zase běžte. Ne, počkejte. Napíšu vzkaz primán, doručte mu ho, prosím, a odpověď mi přineste."

"Dobrá."

Můj vzkaz primáři:

13. února 1918
Vážený Pavle Illarionoviči!
Právě jsem dostal dopis od svého spolužáka z univerzity, doktora Poljakova. Působí v mém bývalém gorelovském obvodě a je tam úplně sám. Zřejmě těžce onemocněl. Považuji za svou povinnost ho navštívit. Když dovolíte, předám zítra na den oddělení doktoru Rodovičovi a zajedu k Poljakovi. Ten člověk je bezmocný.
S úctou dr. Bomhard

Odpověď zněla:

Vážený Vladimíre Michajloviči, jeďte.
Petrov

Večer jsem strávil nad jízdním řádem. Do Gorelova jsem se mohl dostat následujícím způsobem: nazítří ve dvě hodiny odpoledne nasednout do moskevského poštovního vlaku, ujet třicet verst po železnici, vystoupit ve stanici N. a pak jet dvaadvacet verst na saních do gorelovského špitálu.
"Když budu mít štěstí, dostanu se do Gorelova zítra v noci," uvažoval jsem, když už jsem ležel v posteli. "Co mu asi je? Chytil tyfus, zápal plic? Ani jedno, ani druhé... To by jednoduše napsal: Dostal jsem zápal plic. Ale tenhle zmatený, trochu neupřímný dopis... Těžce a ošklivě jsem onemocněl... Čím? Chytil snad syfilis? Ano, nepochybně to je syfilis. Je z toho celý pryč... tají to... bojí se... Ale zajímalo by mě, čím pojedu do Gorelova z nádraží? Bude malér, jestliže přijedu na zastávku za soumraku a nebudu mít čím jet dál. Ale ne. Něco už vymyslím. Seženu u někoho na zastávce koně. Mám poslat telegram, aby pro mě poslal sáně? To nemá smysl! Telegram dojde den po mém příjezdu... Vzduchem do Gorelova nedoletí. Bude ležet na zastávce do té doby, než někdo pojede. Známe Gorelovo! Tam dávají lišky dobrou noc!"
Dopis psaný na receptu ležel na nočním stolku v kuželu světla stolní lampy, vedle popelník, společník rozčilující nespavosti, s bodly nedopalků. Převaloval jsem se na zmačkaném prostěradle a v mém nitru se rodila rozmrzelost. Psaní mě začínalo dráždit.
Vážně: jestliže to není nic akutního, ale dejme tomu syfilis, proč nepřijede sám? Proč se musím hnát vánicí až k němu? Cožpak ho vyléčím za jediný večer řekněme ze syfilidy? Nebo z rakoviny jícnu? Ale jakápak rakovina! Je o dva roky mladší než já. Je mu pětadvacet... "Těžce jsem onemocněl..." Že by sarkom? Psaní je popletené, hysterické. Při čtení takového dopisu můžete dostat migrénu... Už je tady. Stahuje žilku na spánku... Ráno se probudím a bolest se zřejmě rozšíří na temeno, spoutá mi polovinu hlavy a navečer budu polykat pyramidon s kofeinem. A co si počnu v saních s pyramidonem?! Bude zapotřebí vypůjčit si od felčara cestovní kožich, nebo zmrznu ve svém utíkáčku... Co se mu stalo? "Možná, že mi svitne naděje..." takhle se to psává v románech, ale ne v seriózních lékařských dopisech! Spát, spát... Už na to nesmím myslet. Zítra se všecko vyjasní... Zítra.
Otočil jsem vypínačem a tma rázem pohltila můj pokoj. Spát... Žilka na spánku tupě bolí... Ale nemám právo zlobit se na někoho pro nejapný dopis, když doposud nevím, oč jde. Člověk trpí, a proto píše druhému. Podle svého rozumu a schopností... A nesluší se ho za to třeba i v myšlenkách proklínat, i když to přináší migrénu a vyrušení z klidu. Třeba to není ani trochu neupřímný, ani románový dopis. Neviděl jsem Serjožku Poljakova dva roky, ale výborně se na něho pamatuju. Býval vždycky navýsost rozvážný... Ano. To znamená, že se stalo nějaké neštěstí... Žilce na spánku se ulevilo...
Jak je vidět, usínám. V čem vlastně spočívá mechanismus spánku? Četl jsem to ve fyziologii... Ale není to jasné... nechápu, jak to vlastně probíhá... jak usínají mozkové buňky? Nerozumím tomu, to říkám zcela důvěrně. A bůhvíproč jsem přesvědčen, že ani sám autor učebnice fyziologie si tím není stoprocentně jist... Jedna teorie popírá druhou... Tamhle stojí Serjožka Poljakov v zelené uniformě se zlatými knoflíky a sklání se nad zinkovým stolem. Na stole leží mrtvola...
Hm, ano... to už je sen...
Ťuk, ťuk, ťuk... Buch, buch, buch... Kdo je? Co se stalo? Ach, někdo klepe, ksakru... Kde to jsem? Co jsem? Oč jde? Aha, jsem doma v posteli... Proč mě budí? Mají na to právo, mám totiž službu. Probuďte se, doktore Bomharde. Marja se šourá ke dveřím, aby otevřela. Kolik je hodin? Půl jedné... Noc. Jak se ukazuje, spal jsem všeho všudy hodinu. Co migréna? Už je tady, už se ozývá!
Kdosi šetrně zaklepal na dveře.
"Co je?"
Pootevřel jsem dveře do jídelny. Ze tmy vyhlédla ošetřovatelčina tvář a ihned jsem si povšiml, že je bledá, oči rozšířené, vyplašené.
"Koho přivezli?"
"Doktora z gorelovského obvodu," odpověděla hlasitě a chraplavě, "zastřelil se."
"Po-lja-ko-va? Není možná! Poljakova?!"
"Nevím, jak se jmenuje."
"No tohle... Hned přijdu. A vy utíkejte k primáři a okamžitě ho vzbuďte. Řekněte, že ho prosím, aby ihned přišel na příjem."
Ošetřovatelka odběhla a bílá skvrna mi zmizela z očí.

Za dvě minuty už mě na zápraží chlístla po tváři zlá, suchá a bodavá vánice, zvedla mi šosy kabátu a zmrazila moje vyděšené tělo.

V oknech příjmu hořelo bílé neklidné světlo. Na zápraží jsem se srazil s primářem, který pospíchal tam, kam já.

"To je ten váš? Poljakov?" zeptal se a odkašlal si.

"Ničemu nerozumím. Zřejmě je to on," odpověděl jsem a oba jsme kvapně vstoupili dovnitř.

Z lavice vstala žena zahalená ve vlňáku a vyšla nám v ústrety. Zpod okraje šedohnědého šátku na mě pohlédly známé uplakané oči. Poznal jsem Marju Vasiljevnu, porodní asistentku z Gorelova, svou věrnou pomocnici u porodů v gorelovské nemocnici.

"Poljakov?" zeptal jsem se.

"Ano," odpověděla Marja Vasiljevna, "taková hrůza, doktore, celou cestu se třesu, jen abych ho dovezla..."

"Kdy se to stalo?"

"Dnes ráno za svítání," brebentila, "přiběhl hlídač a povídá: "Zaslechl jsem výstřel v doktorově bytě."

Pod lampou šířící nepříjemné poplašné světlo ležel doktor Poljakov. Když jsem se zadíval na jeho strnulá, jako zkamenělá chodidla obutá ve válenkách, jako obvykle mě bodlo u srdce.

Sundali mu čepici a pod ní se objevily slepené, mokré vlasy. Nad raněným se zakomíhaly moje ruce, ošetřovatelčiny i Marji Vasiljevny a zpod pláště mu vyklouzla bílá gáza s rozplizlými žlutočervenými skvrnami. Hruď se mu slabě zvedala. Nahmatal jsem puls a škubl jsem sebou, ztrácel se mi pod rukama, tichl a zadrhával jako nitka s častými nepevnými uzlíky. Chirurgova ruka se napřáhla k jeho rameni a sevřela kůži, aby mu mohla vstříknout kafr. Vtom Poljakov s námahou otevřel semknuté sinalé rty, kde se objevil narůžovělý krvavý proužek, sotva jimi pohnul a suše, slabě pronesl:

"Běžte k čertu s tím kafrem."

"Mlčte," okřikl ho chirurg a vstříkl mu pod kůži žlutou tekutinu.

"Dá se předpokládat, že byl zasažen osrdečník," zašeptala Marja Vasiljevna, pevně se zachytila okraje stolu a upřeně se zahleděla na nekonečně dlouhá víčka raněného (oči měl zavřené). V prohlubních u nosních dírek se objevily šedofialové stíny, podobné stínům při západu slunce, a vystupovaly stále zřetelněji; vyrazil na nich perlivý studený pot.

"Revolver?" otázal se chirurg a tvář mu zaškubala.

"Browning," zablekotala Marja Vasiljevna.

"Ech," řekl náhle nějak zlostně a roztrpčeně chirurg, mávl rukou a ustoupil.

Polekaně, nechápavě jsem se k němu otočil. Ještě čísi oči se zablýskly za jeho zády. To přišel další lékař.

Poljakov zkřivil rty, jako by chtěl ve spánku odehnat dotěrnou mouchu, a jeho dolní čelist se pohnula, jako by se dávil nějakým soustem a chtěl je spolknout.

Ach, ten, kdo viděl ošklivá zranění způsobená revolverem či puškou, dobře zná ten pohyb! Marja Vasiljevna bolestivě svraštila čelo a zavzdychala.

"Doktora Bomharda," pronesl sotva slyšitelně Poljakov.

"Jsem tady," zašeptal jsem a můj hlas něžně zazněl těsně u jeho rtů.

"Sešit je váš," pokračoval chraplavě a ještě slaběji.

Otevřel oči a upřel pohled k neradostnému černajícímu stropu. Jeho tmavé zorničky jako by se prozářily jakýmsi vnitřním světlem a bělma zprůzračněla, zmodrala. Oči upřené vzhůru náhle znehybněly, zakalily se a pozbyly té bezděčné krásy.

Doktor Poljakov zemřel.

Noc. Krátce před úsvitem. Lampa svítí velmi jasným světlem, protože městečko spí a je dostatek elektrického proudu. Všechno mlčí a Poljakovovo tělo leží v kapli. Je noc.

Na stole před očima zanícenýma od čtení leží otevřená obálka a lístek, kde stojí:

Milý kolego!

Nebudu na Vás čekat. Rozmyslel jsem si to, nechci se léčit. Je to beznadějné. A trápit se déle rovněž nemíním. Už jsem to dostatečně vyzkoušel. Ostatní varuji: zacházejte opatrně s bílými krystalky rozpustnými v 25% vodním roztoku. Příliš jsem jim důvěřoval a ony mě zničily. Daruji Vám svůj deník. Vždycky jste mi připadal jako zvídavý člověk a milovník různých lidských osudů. Jestli vás to zajímá, přečtěte si historii mé choroby.

Sbohem. Váš S. Poljakov.

Velkými písmeny bylo dole připsáno:

Prosím, abyste nikoho neobviňovali z mé smrti.

Dr. Sergej Poljakov.

13. února 1918

Vedle sebevrahova dopisu leží obyčejný sešit v černých deskách. Polovina stránek je vytrhána. Ve zbylé polovině nalézám krátké záznamy, zpočátku psané tužkou nebo inkoustem zřetelným, drobným rukopisem, na konci sešitu inkoustovou i silnou červenou tužkou, nedbalým, skákavým písmem a s mnoha zkratkami.

20 ledna...*)

...a jsem velmi rád. Chválabohu: Čím dál, tím líp. Nemohu vidět lidi a tady nikoho neuvidím kromě pacientů a vesničanů. Ti se přece nedotknou mé rány? Ostatní mimochodem rozstrkali po obvodech o nic horších, než je můj. Vždyť celý náš ročník, který nepodléhá vojenské povinnosti (domobranci 2. třídy ročníku 1916), rozmístili v zemstvech. Ostatně, to nikoho nezajímá. Z kamarádů jsem se dozvěděl pouze o Ivanovovi a Bomhardovi. Ivanov si zvolil Archangelskou gubernii (je to věc vkusu) a Bomhard, jak mi říkala felčarka, sedí v podobném zapadákově jako já, o tři Újezdy dál, v Gorelově. Chtěl jsem mu napsat, ale rozmyslel jsem si to. Netoužím nikoho vidět ani slyšet.

21. ledna
Vánice. Nevadí.

25. ledna
Takový jasný západ... Migrenin - sloučenina antipyrinu a coffeinu. V práškách po 1,0... Cožpak to jde? Ano, jde.

3. února
Dnes jsem dostal noviny z minulého týdne. Nepustil jsem se do čtení, ale přece jen mi to nedalo a nakoukl jsem do divadelní rubriky. Minulý týden dávali Aidu. To znamená, že vyšla na scénu a spustila: "Přijď ke mně, ó, příteli milý..."
Má fantastický hlas a je zvláštní, že tak jasný a silný hlas byl dán tak omezené duši...
(Následuje přerušení, několik stránek je vytrženo.)
...ovšemže je to nedůstojné, doktore Poljakove. Ano, i pro studenta by bylo hloupé zasypat pavlačovými nadávkami nějakou ženu za to, že odešla. Nechtěla se mnou žít, a proto odešla. A konec. Jak je to v podstatě všecko jednoduché. Operní pěvkyně se sblížila s mladým lékařem, prožila s ním rok a odešla.
Měl jsem ji zabít? Ach, jak je to všechno hloupé a nesmyslné. Beznadějné! Odmítám přemýšlet. Odmítám...

11. února
Samé vánice... Zapadnu v závějích! Celé večery trávím o samotě. Rozsvítím lampu a sedím. Ve dne alespoň vidím lidi, ale pracuji mechanicky. Už jsem si na svou práci zvykl. Není tak strašná, jak jsem si dřív myslel. Ostatně, hodně mi pomohl vojenský lazaret. Přece jen jsem sem nepřijel jako úplný negramota.
Dnes jsem měl první případ obrácené polohy plodu.
Aby bylo jasné, pod zdejším sněhem jsou pohřbeni tři lidé: já, porodní asistentka Anna Kirillovna a felčar. Ten je ženatý. Všichni (felčarský personál) bydlí v přístavku. Já bydlím sám.

15. února
Včera v noci došlo k zajímavé příhodě. Chystal jsem se jít spát, ale vtom mě rozbolel žaludek. Ale jak! Na čele mi vyrazil studený pot. Musím podotknout, že naše medicína je přece jen pochybná věda. Jak to, že člověka, který netrpí absolutně žádnou chorobou žaludku nebo střev (např. slepé střevo), který má v naprostém pořádku játra i ledviny, kterému peristaltika funguje zcela normálně, mohou přepadnout v noci takové bolesti, že se začne svíjet na posteli!
Se sténáním jsem se doplazil do kuchyně, kde spává kuchařka se svým mužem Vlasem. Poslal jsem Vlasa k Anně Kirillovně. Přišla okamžitě a byla nucena píchnout mi morfium. Říká, že jsem byl úplně zelený. Od čeho?
Náš felčar se mi nelíbí. Je to samotář, zato Anna Kirillovna je velmi milá a vzdělaná osoba. Divím se, jak taková žena, která ještě zdaleka není stará, dokáže žít naprosto osaměle v tomhle sněžném hrobě. Její muž je v německém zajetí.
Nemohu nevzdat chválu tomu, kdo první vyrobil z makovic morfium. Byl to skutečný dobrodinec lidstva. Bolesti pominuly sedm minut po injekci. Bylo zajímavé, že předtím byly natolik prudké a nepřetržité, že jsem se doslova dusil, jako by mi vrazili do břicha rozžhavený sochor a otáčeli jím. Za čtyři minuty po injekci jsem začal pociťovat, jak bolesti zvolna ustávají.
Bylo by moc dobře, kdyby lékař měl možnost vyzkoušet na sobě mnohé léky. Pak by zcela jinak chápal jejich účinek. Po injekci jsem poprvé za poslední měsíce spal hluboce a dobře - bez myšlenek na tu, která mě oklamala.

16. února
Dnes se Anna Kirillovna v ordinaci zajímala, jak se cítím, a prohlásila, že za celou tu dobu mě poprvé vidí nezamračeného.
"Copak se pořád mračím?"
"Velice," ujistila mě a dodala, že ji překvapuje, jak vždycky mlčím.
"Už mám takovou povahu."
Ale to je lež. Před svou rodinnou tragédií jsem býval náramný optimista.
Brzy se šeří. Jsem v bytě sám. Večer se dostavila bolest, ale ne tak silná, spíš stín včerejší, kdesi pod hrudní kostí. V obavě, aby se neopakoval včerejší záchvat, píchl jsem si do stehna jeden centigram.
Bolest téměř okamžitě ustala. Dobře, že mi tady Anna Kirillovna nechala lahvičku.

18. února
Čtyři injekce nejsou nic hrozného.

25. února
Že je ale tahle Anna Kirillovna blázínek? Jako bych nebyl lékař, l 1/2 ampulky... Ano.

1. března
Buďte opatrný, doktore Poljakove!
Nesmysl.

Stmívá se.
Už celých čtrnáct dní se ani jednou v myšlenkách nevracím k ní. Motiv z árie její Amneris mě opustil. Velice se tím pyšním. Jsem přece chlap.

Anna K. se stala mou tajnou ženou. Jinak to nemohlo dopadnout. Jsme uvězněni na pustém ostrově.

Sníh se změnil, jako by zešedivěl. Tuhé mrazy pominuly, ale metelice se čas od času vrací...

První minuta: pocit dotyku na šíji. Tento dotyk hřeje a šíří se. V další minutě následuje zamrazení pod lopatkou a potom neobvyklé projasnění myšlenek a záchvat pracovitosti. Všechny nepříjemné pocity absolutně zmizí. Je to vrcholný projev duševní síly člověka. Kdybych nebyl zkažený medicínským vzděláním, řekl bych, že člověk je schopen normálně pracovat pouze po morfiové injekci. Vážně: k čemu se člověk ksakru hodí, když i ta nejmenší neuralgie ho úplně dokáže vyhodit ze sedla!

Anna K. se bojí. Uklidnil jsem ji tvrzením, že už od dětství jsem vynikal obrovskou silou vůle.

2. března
Zprávy o čemsi grandiózním. Prý svrhli Mikuláše.
Chodívám spát hodně brzy. Asi kolem deváté. A spím sladce.

10. března
Tam probíhá revoluce. Den se prodloužil a soumrak zblankytněl.
Takové sny se mi za svítání ještě nikdy nezdály. Jsou to dvojité sny. Přitom hlavní je, řekl bych, skleněný, průzračný.
Vidím jasně osvětlenou lampu a z ní tryská různobarevný pruh světel. Amneris komíhá zeleným pérem a zpívá. Jakýsi nadpozemský orchestr zní neobyčejně hlasitě. Mimochodem, neumím to slovy vyjádřit. Zkrátka, v normálním snu hudba bývá nezvučná... (v normálním? To je otázka, který sen je normální! Ostatně žertuji...), ale v mém snu zní naprosto nebesky. A hlavně, dokážu ji z vlastní vůle zesílit nebo ztlumit. Vzpomínám, jak se líčí ve Vojně a míru, že Péťa Rostov v polospánku prožívá tentýž stav. Lev Tolstoj byl obdivuhodný spisovatel!
Teď o průzračnosti; tak tedy, měňavými barvami Aidy vystupuje zcela reálně roh mého psacího stolu, viditelný ode dveří ordinace, lampa, lesklá podlaha, jsou slyšet zřetelné kroky, příjemně znějící jako tlumené kastaněty - pronikají bouří orchestru Velkého divadla.
To znamená, že je osm hodin a Anna K. mě jde vzbudit a sdělit mi, co se děje v čekárně.
Nedovtípí se, že mě nemusí budit, že všechno slyším a mohu s ní hovořit.
Včera jsem podnikl následující pokus:
Anna: Sergeji Vasiljeviči...
Já: Slyším... (tlumeně k hudbě: "Silněji!!!")
Hudba - velký akord.
Rediez...
Anna: Je ohlášeno dvacet pacientů.
Amneris (zpívá).
Mimochodem - to se prostě nedá popsat
Ptáte se, zda jsou podobné sny škodlivé? Vůbec ne. Vstávám ráno čilý a v dobré náladě. Práce mi jde od ruky. Dokonce se dostavil zájem, který jsem dříve postrádal. Jak by ne, všechny mé myšlenky se upínaly k mé bývalé ženě.
Nyní jsem klidný.
Jsem klidný.

19. března
V noci jsem se pohádal s Annou K.
"Nebudu už připravovat roztok."
Začal jsem ji přemlouvat:
"Hlouposti, Anusjo. Jsem snad malé dítě?"
"Nebudu. Zničíte se."
"Jak chcete. Pochopte, že mám bolesti v prsou!"
"Tak se léčte."
"Kde?"
"Jeďte na dovolenou. Morfiem se to nevyléčí." (Pak chvíli uvažovala a dodala): "Nemohu si odpustit, že jsem vám tenkrát připravila druhou lahvičku."
Jsem snad morfinista či co?"
"Ano, stává se z vás morfinista."
"Tak tedy nepůjdete?"

"Ne."
Poprvé jsem v sobě objevil nepříjemnou schopnost vztekat se a křičet na lidi, když nemám pravdu.
Ostatně, to se nestalo hned. Odešel jsem do ložnice. Prohlédl jsem si lahvičku - na dně to trochu žbluňklo. Naplnil jsem ampulku sotva do čtvrtiny. Odhodil jsem ji, div se nerozbila, a roztřásl jsem se. Opatrně jsem ji zvedl a prohlédl ji - nikde ani puklinka. Proseděl jsem asi dvacet minut v ložnici. Vyšel jsem - a Anna nikde.
Odešla.

Představte si - nevydržel jsem to a vydal se k ní. Zaklepal jsem v jejím přístavku na osvětlené okno. Vyšla na zápraží zahalená v šátku. Byla tichá, tichá noc. Sníh rozbředal. Kdesi daleko na obloze vonělo jaro.
"Buďte tak hodná, Anno Kirillovno, a dejte mi klíče od lékárny."
Zašeptala:
"Nedám."
"Kolegyně, buďte tak hodná a dejte mi klíče od lékárny. Říkám vám to jako lékař."
Vidím, jak se v pološeru změnil její obličej, zbledl jako plátno, oči se prohloubily, propadly, zčernaly. Odpověděla hlasem, který ve mně vzbudil lítost.
Ale vzápětí mě opět zaplavil vztek.
Ona:
"Proč to říkáte? Ach, Sergeji Vasiljeviči - já... já... já vás lituju."
Vytáhla ruce z vlňáku a já zpozoroval, že drží klíče. To znamená, že mi šla otevřít a vzala je s sebou.
Já (hrubě):
"Dejte sem ty klíče!"
Vytrhl jsem jí je z ruky a zamířil jsem po shnilých rozviklaných prknech k probělávajícímu nemocničnímu stavení.
Kypěl ve mně vztek především proto, že jsem beztak neměl ani ponětí, jak se připravuje roztok morfia. Jsem přece lékař a ne felčarka!
Šel jsem a třásl jsem se.
Slyším, jak jde za mnou jako věrný pes. Probudila se ve mně něha, ale potlačil jsem ji. Otočil jsem se, zuby vyceněné, a ptám se:
"Uděláte to, nebo ne?"
Odevzdaně mávla rukou, jako by chtěla říci: "vždyť je to jedno," a tiše odpověděla:
"Ukažte, udělám."
...Za hodinu už jsem byl v normálním stavu. Ovšemže jsem ji požádal za odpuštění pro svou nesmyslnou hrubost Sám nevím, co se to se mnou stalo. Dřív jsem býval zdvořilý člověk.
Přijala mou omluvu podivně. Sklesla na kolena a přitiskla se k mým rukám:
"Nezlobím se na vás. Ne, teď už vím, že jste ztracen. Vím to. A proklínám se za to, že jsem vám tehdy píchla morfium."
Uklidnil jsem ji, jak jsem mohl, ujistil jsem ji, že ona za nic nemůže, že odpovídám sám za svoje činy. Slíbil jsem jí, že od příštího dne si začnu vážně odvykat tím, že snížím dávku.
"Kolik jste teď vzal?"
"Nedělejte si starosti!"
Vlastně chápu její neklid. Opravdu, morphium hydrochloricum je hrozná věc, rychle se zvyká. Ale malý zvyk přece ještě není morfinismus?
...Po pravdě řečeno, ona je můj jediný věrný a opravdový přítel. Vlastně by se měla stát mou ženou. Na tamtu jsem zapomněl. Ano, zapomněl... díky morfiu...

8. dubna
Je to utrpení.

9. dubna
Jaro je hrozné.

Čert v lahvičce. Kokain je čert v lahvičce! Jeho působení je asi takové:
Při vpichu téměř okamžitě nastupuje stav klidu a vzápětí přechází v nadšení a blaženost. To trvá minutu, dvě. Pak všecko beze stopy zmizí, jako by nic nebylo. Nastává bolest, hrůza, tma. Jaro bouří, černí ptáci přeletují z jedněch holých větví na jiné, v dálce se vypíná k obloze les jako hrbolaté černé strnisko a za ním se rozhořívá první jarní západ a zachvacuje polovinu oblohy.
Dlouhými kroky měřím opuštěnou prázdnou velkou místnost ve svém doktorském bytě, ode dveří k oknu a od okna ke dveřím. Kolik takových procházek mohu uskutečnit? Patnáct nebo šestnáct, víc ne. A pak se musím otočit a zamířit do ložnice. Na gáze leží injekční stříkačka a vedle lahvička. Uchopím ji, ledabyle potřu jódem propíchané stehno a vpíchnu jehlu do kůže. Necítím sebemenší bolest. Ó, naopak, už předem vychutnávám euforii, která vzápětí nastane. Už je tu. Poznávám to podle toho, že zvuky harmoniky, na kterou vyhrává na zápraží hlídač Vlas z radosti, že přišlo jaro, ty útržkovité chraplavé zvuky, jež ke mně tlumeně doléhají oknem, se mění v andělské hlasy a drsné basy v nafouklých měších duní jako nebeský chór. Ale stačí okamžik a kokain v krvi podle jakéhosi tajemného zákona nepopsaného v žádné farmakologii se změní v cosi nového. Vím: to mi ďábel vnikl do krve. Vlas na zápraží utichá a já ho nenávidím a neklidně pohřbívající západ slunce mi vypaluje vnitřnosti. To se několikrát za večer opakuje, až mi dojde, že jsem otráven. Srdce se mi rozbuší tak, že je cítím v rukách, ve spáncích... Pak se propadá do bezedné propasti a bývají

vteřiny, kdy mívám pocit, že doktor Poljakov se víc nevzkřísí k životu...

13. dubna
Jsem nešťastný doktor Poljakov, který v únoru letošního roku onemocněl morfinismem, a varuji všechny, komu je souzen stejný osud, aby se nepokoušeli zaměnit morfium kokainem. Kokain je ten nejodpornější a nejzáludnější jed. Včera mě Anna stěží vzkřísila kafrem a dnes je ze mne poloviční mrtvola...

6. května
Dávno jsem nesáhl po svém deníku. Škoda. V podstatě to není deník, nýbrž chorobopis, a já zjevně profesionálně tíhnu k svému jedinému příteli na světě (nepočítám-li svou smutnou a často plačící přítelkyni Annu).
Tak tedy, mám-li popsat průběh své choroby, podotýkám, že si píchám morfium dvakrát v průběhu čtyřiadvaceti hodin...

Moje předešlé záznamy jsou poněkud hysterické. Není to nic zvláštního ani strašného. Neodráží se to vůbec na mé pracovní schopnosti. Naopak, celý den žiju dávkou z předešlé noci. Výtečně zvládám operace, jsem vzorně pozorný při vydávání receptů a jako lékař ujišťuji, že můj morfinismus pacientům nezpůsobil nejmenší škodu. Ale trápí mě cosi jiného. Mám stále pocit, že se někdo dozví o mé slabosti. V ordinaci mi bývá všelijak, kdykoliv cítím v zádech zvídavý pohled svého asistenta - felčara.
Nesmysl! Nic netuší. Nic mě neprozrazuje. Zorničky mě mohou prozradit pouze večer, a to se nikdy nesetkáme.
Doplnil jsem hrozivý úbytek morfia v naší lékárně, zajel jsem do Újezdu. Ale i tam jsem prožil nepříjemné minuty. Vedoucí skladu uchopil do ruky mou žádost, kam jsem prozíravě vepsal i různé jiné hlouposti jako kofein (kterého máme u nás kolik chcete), a zeptal se:
"Čtyřicet gramů morfia?"
Cítil jsem, že klopím oči jako školák. Cítil jsem, že rudnu...
Povídá:
"Takové množství u nás nemáme. Dám vám deset gramů."
Tak velké množství opravdu nemá, ale mně připadá, že odhalil moje tajemství, že mě prohmatává a provrtává pohledem, a já jsem nervózní a trpím.
Ne, jen zřítelnice jsou nebezpečné, a proto si vytyčím zásadu: večer se nestýkat s lidmi. Mimochodem, - vhodnější místo, než je můj obvod, byste nenašli, a tak už déle než půl roku nevidím nikoho, jenom svoje pacienty. A ti mají svoje starosti.

18. května
Dusná noc. Schyluje se k bouřce. V dálce za lesem roste černé břicho a nadouvá se. Hle, bledě a neklidně se zablesklo. Blíží se bouřka.
Přede mnou leží kniha a v ní se píše o odvykání morfiu:
"...značný neklid, nervózní melancholický stav, podrážděnost, oslabení paměti, někdy halucinace a do jisté míry i ztráta vědomí..."
Halucinace jsem necítil, ale o ostatním mohu říci - jaká jsou to nevýrazná, všeobecná, nic neříkající slova!
"Melancholický stav!..."
Ne, já, který jsem onemocněl tou hroznou nemocí, upozorňuji lékaře, aby byli soucitnější ke svým pacientům. Nikoliv "melancholický stav", ale pozvolná smrt zachvacuje morfinistu, když ho třeba jen hodinu či dvě necháte bez morfia. Vzduch nesytí, nedá se polykat... v celém těle nenajdete jedinou buňku, která by neprahla... Po čem? To se nedá ani přesně určit, ani vysvětlit. Prostě člověk jako by neexistoval. Je vypnut. Mrtvola se pohybuje, teskní, trpí. Po ničem netouží, na nic nemyslí, jenom na morfium. Morfium!
Smrt žízní je rajská, blažená smrt v porovnání s žízní po morfiu. Tak nejspíš zaživa pohřbený lapá po těch nejmenších bublinkách vzduchu ve svém hrobě a rozdírá nehty kůži na prsou. Tak sténá kacíř na hranici a zmítá sebou, když první jazyky plamenů mu olizují nohy...
Smrt, suchá, pomalá smrt.
To se skrývá pod profesorskými slovy "melancholický stav".

Už to nesnesu. Popadl jsem stříkačku a rychle jsem si píchl injekci. Vzdech. Další vzdech.
Ulevilo se mi. A vtom... vtom... cítím příjemné zamrazení pod lopatkou, jako když spolknete větrový bonbón...
...To mi vystačí do půlnoci...

Nesmysl. Tenhle záznam je hotový nesmysl. Není to tak strašné. Dřív či později toho nechám. A teď spát, spát.
Tímhle hloupým bojem proti morfiu se jen trápím a oslabuji se... (Dál je ze sešitu vyříznuto asi dvacet stránek.)
...du,
...sné zvracení ve 4 hod. 30 minut. Až se mi uleví, zaznamenám své děsivé dojmy.

14. listopadu
Tak tedy po útěku z moskevského léčebného ústavu doktora... (příjmení je pečlivě přeškrtáno) se ocitám zase doma. Déšť připomíná hustou clonu a ukrývá přede mnou svět. Jen ať ho skryje! Nepotřebuji ho, jako nikdo v celém světě nepotřebuje mě. Střelbu i převrat jsem prožil ještě v ústavu. Avšak myšlenka na útěk ve mně zlodějsky uzrála ještě před

bojem v moskevských ulicích. Díky morfiu za to, že ze mě udělalo hrdinu. Nebojím se žádné střelby. A co vůbec může polekat člověka, který myslí jen na jediné... na kouzelné, božské krystalky? Když felčarka, zcela zdeptaná rachotem děl...

(Zde je vytržená stránka)

...trhl jsem tu stránku, aby si nikdo nemohl přečíst ponižující líčení, jak člověk s diplomem zlodějsky, zbaběle uprchl a ukradl svůj vlastní oblek.

Ale co oblek!

Sebral jsem ústavní košili. Neměl jsem na nic ani pomyšlení. Příští den jsem si píchl injekci, ožil jsem a vrátil jsem se k doktoru M. Uvítal mě účastně, ale z jeho účasti přece jen vanulo pohrdání. To je zbytečné. Je přece psychiatr a měl by chápat, že se někdy neovládám. Jsem nemocen. Co mnou má co pohrdat? Vrátil jsem mu ústavní košili.

Řekl:

"Děkuji" - a dodal:

"Co teď míníte dělat?"

Odpověděl jsem směle (byl jsem v tom okamžiku ve stavu euforie):

"Rozhodl jsem se vrátit do svého zapadákova tím spíš, že moje dovolená vypršela. Velice vám děkuji za pomoc, cítím se značně lépe. Budu pokračovat, léčit se doma."

Namítl:

"Vůbec se necítíte líp. Vážně, je mi to k smíchu, že mi tohle říkáte. Vždyť stačí podívat se na vaše zorničky... Komu to prosím vás chcete tvrdit?"

"Nemohu odvyknout naráz, profesore... zvláště teď, při všech těch událostech... střelba mě úplně vykolejila..."

"Střelba skončila. Nastoupila nová vláda. Běžte si zase lehnout."

Vtom jsem si všechno vybavil... studené chodby... holé stěny vymalované olejovou barvou... a já se plazím jako psisko s přeraženou nohou... na něco čekám... Na co? Na horkou koupel? Na injekci s 0,05 morfia? Na tuhle dávku se sice neumírá, ale nic víc... Všechen smutek zůstává, leží na mně jako těžké břemeno, nic se nezměnilo... Osamělé noci, košile, kterou jsem na sobě roztrhal, když jsem úpěnlivě prosil, aby mě pustili domů?

Ne, ne... Vynalezli morfium, výtažek z vyschlých makovic božské rostliny, tak ať teď najdou takový způsob léčby, aby se člověk netrápil! Zatvrzele jsem zavrtěl hlavou. Profesor vstal a já se náhle polekaně rozběhl ke dveřím. Zdálo se mi, že chce zamknout a násilím mě zadržet v ústavu...

Profesor zbrunátněl.

"Nejsem vězeňský dozorce," prohlásil poněkud podrážděně, "a tady nejsou Butyrky. Seďte klidně. Před čtrnácti dny jste se chlubil, že jste naprosto normální. A zatím..." názorně předvedl moje polekané gesto. "Přesto vás nezdržuji."

"Vraťte mi moje prohlášení, profesore. Snažně vás prosím," a hlas se mi dokonce lítostivě zlomil.

"Prosím."

Cvakl klíčem v zámku psacího stolu a vrátil mi moje prohlášení (o tom, že se zavazuji absolvovat celou dvouměsíční léčebnou kúru, že mě mohou v ústavu zadržet atd., stručně řečeno, obvyklé prohlášení).

Roztřesenou rukou jsem uchopil papír, schoval ho do kapsy a zablekotal:

"Děkuji vám."

Pak jsem vstal a zamířil ke dveřím.

"Doktore Poljakove!" ozvalo se za mými zády. Otočil jsem se, ruce na klice. "Poslyšte," začal, "vzpamatujte se. Pochopte, že se stejně ocitnete v psychiatrickém ústavu, řekněme o něco později... A přitom v daleko horším stavu. Jednal jsem s vámi přece jen jako s kolegou. Vrátíte se ve stavu úplného duševního rozkladu. V podstatě, můj milý, byste neměl ani praktikovat a je možná zločin neupozornit vaše pracoviště."

Trhl jsem sebou a zřetelně jsem cítil, jak se mi z obličeje vytratila barva (ačkoliv jsem jí měl beztak pomalu).

"Snažně vás žádám, profesore," pronesl jsem dutě, "abyste nikomu nic neříkal... No co, suspendují mě... Prohlásí mě za nemocného... Proč mi to chcete udělat?"

"Běžte," křikl rozmrzele, "běžte. Nebudu nic oznamovat. Stejně vás vrátí..."

Odejel jsem a přísahám, celou cestu jsem sebou škubal bolestí a hanbou... Proč...?

Je to náramně jednoduché. Ach, můj příteli, můj věrný deníku, viď, že mě neprozradíš? Nejde o oblek, ale o to, že jsem v ústavu ukradl morfium. 3 kubíky v krystalech a 10 gramů jednoprocentního roztoku.

Nezajímá mě jen tohle, ale ještě něco jiného. Klíč trčel v zámku skříně. A co kdyby tam nebyl? Vypáčil bych skříň, nebo ne? Hm? Co říká moje svědomí?

Udělal bych to.

Tak tedy doktor Poljakov je zloděj. Tuhle stránku stihnu vytrhnout. Hm, co se týče praxe, profesor to přece jen přehnal. Ano, jsem degenerant. Zcela správně. Začal morální rozklad osobnosti. Ale pracovat dovedu a nikomu ze svých pacientů nemohu uškodit ani ublížit.

Ano, proč jsem je ukradl? To je náramně jednoduché. Usoudil jsem, že za bojů a za všeobecného zmatku spojeného s převratem nikde morfium nesezenu. Když všechno utichlo, sehnal jsem je ještě v jedné lékárně na předměstí... Navíc jsem se musel ponižovat. Lékárník chtěl na mně razítko, koukal podezíravě jako kakabus. Ale zato druhý den už jsem byl v pořádku a dostal jsem morfium v jiné lékárně bez veškerých průtahů - napsal jsem objednávku pro nemocnici (přitom jsem objednal kofein a aspirin). Koneckonců, proč se mám schovávat a bát? Vážně, copak mám na čele napsáno, že jsem morfinista? Co je ostatně komu do toho?

Je to snad velký rozklad? Jako svědectví uvádím tyto zápisky. Jsou útržkovité, ale vždyť nejsem spisovatel! Copak obsahují nějaké šílené myšlenky? Podle mého názoru uvažuji naprosto normálně.

Morfinista má jedno velké štěstí, o které ho nemůže nikdo připravit - schopnost žít v úplné odloučenosti. A samota, to jsou důležité, významné myšlenky, pozorování, klid, moudrost...

Noc plyne, černá a mlčenlivá. Kdesi zůstal holý les, za ním říčka, chlad, podzim. Rozježená, bujná Moskva je daleko, předaleko. O nic se nezajímám, nic nepotřebuji a nikam mě to netáhne.

Jen sviť, moje lampo, sviť nevtíravým světlem, chci odpočívat po moskevských dobrodružstvích, chci na ně zapomenout.

A zapomněl jsem.

Ano, zapomněl.

18. listopadu

První mrazíky. Všecko vyschlo. Šel jsem se projít k říčce po cestičce, protože pociťuji nedostatek čerstvého vzduchu.

Rozklad osobnosti zůstává rozkladem, ale přesto se pokouším ubránit... Například dnes ráno jsem si nepíchl morfium. Je mi líto Anny. Každé další procento ji zabíjí. Je mi jí líto. Taková žena!

Ano... Tak... tedy... když bylo zle, přece jsem se rozhodl trpět (profesor M. by měl ze mne radost), oddálit injekci a vypravil jsem se k říčce.

Taková pustota! Žádný zvuk ani šelest. Ještě je světlo, ale soumrak se kdesi krčí a plíží se mokřinami, po hrbolech, mezi kmeny... míří k levkovské nemocnici... A já se taky plížím, belhám se o holi (po pravdě řečeno, poslední dobou jsem trochu zeslábl).

Vtom vidím, jak po svahu od říčky se ke mně žene jako vítr stařenka se slámovými vlasy, nožky se jí jen kmitají pod pestrou zvonovou sukní... V první chvíli jsem nic nepochopil a dokonce jsem se ani nepolekal. Stařenka jako stařenka. Je divné, že běhá v chladnu prostovlasá, jen v blůzce? A pak: kde se tu vzala? Co je zač? U nás v Levkově se po skončení ordinace rozjedou poslední muzické saně a na deset verst kolem není živáčka. Jen mlhy, mokřiny, lesy! Náhle mi vyvstal na zádech studený pot - už jsem byl doma! Stařenka neběží, ale doslova letí, nedotýká se země. To je, co? Ale to mi nevyrazilo z hrdla výkřik, nýbrž skutečnost, že stařenka držela v ruce vidle. Proč jsem se tak vyděsil? Proč? Sklesl jsem na jedno koleno, zakryl jsem si rukou obličej, abych ji neviděl, a pak jsem se otočil, škobrtal jsem k domovu jako k místu záchrany a nepřál jsem si nic jiného, jen aby mi nepuklo srdce, abych co nejrychleji vběhl do teplých pokojů, uviděl živou Annu... a morfium...

Doběhl jsem.

Nesmysl. Pouhá halucinace. Náhodná halucinace.

19. listopadu

Zvracím. To je špatné.

Můj noční rozhovor s Annou - jedenadvacátého:

Anna: Felčar to ví.

Já: Že by? To je jedno. Hlouposti.

Anna: Jestli nepojedeš do města, oběsím se... Slyšíš? Podívej se na svoje ruce, jen se podívej.

Já: Trochu se chvějí. Ale to mi ani v nejmenším nevadí v práci.

Anna: Jen se podívej - jsou průsvitné. Samá kost a kůže. Pohleď na svou tvář... Poslyš, Serjožo, odjeď, zapřísahám tě, odjeď...

Já: A ty?

Anna: Odjeď. Jsi ztracen.

Já: To jsou silná slova. Ale vážně, sám nechápu, proč jsem tak najednou zeslábl? Není to ještě ani celý rok, co stůňu... Zřejmě už mám takovou konstituci.

Anna (smutně): Co tě může vrátit k životu? Možná ta tvoje žena - Amneris?

Já: Kdepak. Uklidni se. Díky morfiu jsem se od ní odpoutal.

Anna: Můj ty bože... co si počnu?

Myslel jsem, že takové ženy jako Anna najdeme pouze v románech. Jestli se někdy vyléčím, navždycky s ní spojím svůj osud. Kéž by se její muž nevrátil z Německa!

27. prosince

Dávno jsem nevzal do ruky svůj sešit. Jsem zabalen, koně čekají. Bomhard odjel z gorelovského obvodu a mě poslali, abych ho vystřídal. Do mého obvodu má přijít lékařka.

Anna zůstane tady... Bude mě navštěvovat...

I když je to třicet verst.

Definitivně bylo rozhodnuto, že od 1. ledna si vezmu měsíční zdravotní dovolenou a odjedu do Moskvy k profesorovi. Zase podepíšu prohlášení a celý měsíc budu v jeho ústavu trpět jako zvíře.

Buď sbohem, Levkovo. Na shledanou, Anno.

Rok 1918

Leden

Nejel jsem. Nedovedu se rozloučit se svým krystalickým zředitelným bůžkem.
Při léčení umřu.
Pořád častěji se mi vrací myšlenka, že se nepotřebuji léčit...

15. ledna
Ráno zvracím.
Tři ampulky čtyřprocentního roztoku navečer.
Tři ampulky čtyřprocentního roztoku v noci.

16. ledna
Dnes je operační den, a tudíž velký půst od noci do šesti hodin večer.
Za soumraku - to je nejhorší doba - jsem už v bytě zřetelně zaslechl monotónní a hrozivý hlas, který opakoval:
"Sergeji Vasiljeviči! Sergeji Vasiljeviči!"
Po injekci všecko rázem pominulo.

17. ledna
Vánice: neordinuje se. Četl jsem v době odříkání učebnici psychiatrie a zapůsobila na mě děsivým dojmem. Jsem ztracen, není naděje... Lekám se každého šramotu a v době odříkání nenávidím všechny lidi. Bojím se jich. Při euforii je mám všechny rád, ale dávám přednost samotě.

Tady člověk musí být opatrný - je tu felčar a dvě porodní asistentky. Je zapotřebí být krajně ostražitý a neprozradit se. Už jsem nabyl zkušenost a neprozradím se. Nikdo nic neví, pokud mám zásobu morfia. Roztok si připravuji sám, nebo předem posílám Anně recept. Jednou se pokusila (nesmyslně) zaměnit pětiprocentní dvouprocentním. Přivezla ho osobně z Levkova v třeskutém mrazu a sněhové vichřici.
V noci jsme se kvůli tomu těžce pohádali. Přesvědčil jsem ji, ať to víckrát nedělá. Zdejšímu personálu jsem oznámil, že stůňu. Dlouho jsem si lámal hlavu, jakou chorobu si mám vymyslet. Řekl jsem, že mám revmatismus dolních končetin a těžkou neurastenii. Jsou upozorněni, že v únoru odjíždím na dovolenou do Moskvy, abych se léčil. Všechno jde jako po másle. V práci nemám žádné obtíže. Vyhýbám se operacím ve dnech, kdy se dostavuje nezadržitelné zvracení a škytavka. Proto nezbývalo než přidat si žaludeční katar. Ach, je to příliš mnoho nemocí na jednoho člověka!
Zdejší personál má měkké srdce a honí mě na dovolenou.

Vzhled: hubený a voskově bledý.
Koupal jsem se a přitom jsem se zvážil na nemocniční váze. Vloni jsem vážil čtyři pudy, teď tři pudy a patnáct liber. Vyděsil jsem se při pohledu na ručičku vah, ale potom to přešlo.
Na předloktích se objevily odporné vředy, totéž na stehnech. Neumím sterilně připravovat roztoky a kromě toho jsem asi třikrát použil nevyvařené injekční stříkačky, protože jsem velice pospíchal před odjezdem.
To je neodpustitelné.

18. ledna
Měl jsem následující halucinace:
Čekám, až se objeví v černých oknech nějací bledí lidé. Je to nesnesitelné. Mám jenom jeden závěs. Vzal jsem v nemocnici gázu a zastřel jsem okna. Nedokázal jsem si vymyslet žádnou záminku.
A co, čert to vem! Proč koneckonců musím vymýšlet důvod pro všecko, co dělám! Opravdu, tohle není žádný život, ale jenom utrpení!
Vyjadřuji lehce svoje myšlenky? Soudím, že ano. Život? K smíchu!

19. ledna
Dnes o přestávce mezi ordinací, kdy jsme odpočívali a kouřili v lékárně, felčar míchal nějaké prášky a vyprávěl (nevím proč se smíchem), jak jedna felčarka-morfinistka, když neměla možnost sehnat morfium, užívala půl kalíšku opiátu. Nevěděl jsem, kam s očima při tom trýznivém vyprávění. Co je na tom k smíchu? Nenávidím ho. Co je na tom směšného, ptám se?
Vytratil jsem se z lékárny jako zloděj.
"Co vidíte směšného na té nemoci?"
Ale ovládl jsem se, ovlá...
V mé situaci není dobré být příliš vztahovačný.
Ach, ten felčar! Je stejně krutý jako psychiatři, kteří neumějí ani trochu nemocnému pomoci.
Ani trochu.

Předchozí řádky jsou psány v době odříkání a je v nich mnoho nespravedlivého...

1. února
Přijela Anna. Je žlutá, nemocná.
Zničil jsem ji, ano, zničil. Mám na svědomí těžký hřích. Přísahal jsem jí, že v polovině února odjedu.

Splním svou přísahu?

Ano, splním.
Jestli budu živ.

3. února
Tak tedy vrch. Ledový, nekonečný jako ten, odkud v dětství unášely saně pohádkového Kaye. Můj poslední let a už vím, co mě čeká dole. Ach, Anno, brzy tě čeká velké hoře, jestliže mě máš ráda...

11. února
Rozhodl jsem se, že se obrátím na Bomharda. Proč právě na něho? Protože není psychiatr, je mladý a navíc kolega z univezity. Je zdravý a silný, ale pokud se nemýlím, citlivý - vzpomínám si na něho. Možná, že u něj najdu pochopení. Něco vymyslí. Jen ať mě třeba odveze do Moskvy. Nemohu k němu jet. Dovolenou už jsem dostal. Ležím. Do nemocnice nechodím...
Felčara jsem pomluvil. Smál se... co na tom? Přišel mě navštívit. Nabízel mi, že mě vyslechne. Nepřipustil jsem to. Zase záminka k odmítnutí? Nechci si vymýšlet žádné záminky. Vzkaz Bomhardovi jsem odeslal.

"Lidé! Pomůže mi někdo?"
Začal jsem pateticky vykřikovat. Kdyby si to někdo přečetl, pomyslel by si, že je to pokrytectví. Ale nikdo si to nepřeč...

Předtím, než jsem napsal Bomhardovi, jsem si všecko vybavil. Zejména se mi mihlo před očima moskevské nádraží, když jsem v listopadu prchal z Moskvy. Takový hrozný večer! Kradené morfium jsem si píchl na záchodě... bylo to utrpení. Lidé lomcovali dveřmi, dunivé hlasy mi nadávaly, že jsem tam tak dlouho, ruce mi poskakovaly jako háček na dveřích, musel jsem se mít na pozoru, aby se dveře neotevřely dokořán...
Od té doby mám furunkly.
V noci jsem brečel, když jsem si na to vzpomněl.

V noci 12. února
Zase jsem plakal. K čemu ta noční slabost a pocit hnusu?

13. února časně ráno
Mohu si blahopřát: už čtrnáct hodin jsem vydržel bez injekce! Čtrnáct hodin! To je nepředstavitelné číslo. Kalně a bělavě svítá. Co nevidět budu zcela zdráv...
Po zralé úvaze docházím k názoru, že nepotřebuji Bomharda ani nikoho jiného. Bylo by ponižující třeba jen o minutu prodlužovat svůj život. Takovýhle život - ne, vyloučeno. Lék mám po ruce. Jak to, že jsem se nedovtípil dřív?
Tak tedy, začínáme. Nikomu nejsem nic dlužen. Zničil jsem jenom sebe. A Annu. Co mohu dělat?
Čas hojí veškeré rány, jak zpívala Amneris. S ní to bylo samozřejmě prosté a lehké.
Sešit věnuji Bomhardovi. To je všechno...

Časně zrána 14. února 1918 jsem pročetl ve vzdáleném městečku zápisky Sergeje Poljakova. Jsou úplné, bez nejmenších změn. Nejsem psychiatr a nemohu s určitostí tvrdit, zda jsou poučné, potřebné. Domnívám se, že ano.
Dnes, po deseti letech, samozřejmě pominula lítost i strach vyvolané těmito zápisky. Je to přirozené, ale když jsem si je znovu přečetl teď, kdy Poljakovovo tělo dávno zpráchnivělo a nikdo se na něho nepamatuje, neztratil jsem o ně zájem. Třeba jsou potřebné? Troufám si tvrdit, že ano. Anna K. zemřela roku 1922 na skvrnitý tyfus v obvodu, kde pracovala. Amneris, Poljakovova první žena, odjela do ciziny a nevrátí se.
Smím otisknout zápisky, které mi byly věnovány?
Smím, a tudíž je tisknu. Doktor Bomhard.
Podzim 1927

Zabil jsem...
"Mohu odtrhnout list v kalendáři?" zeptal se doktor Jašvin a na jeho tváři se objevil podivný úsměv. "Teď je právě půlnoc a začíná druhého."
"Prosím, poslužte si," odpověděl jsem.
Jemnými bílými prsty uchopil růžek vrchního listu a odtrhl ho. Pod ním vykoukla laciná stránka s číslicí dvě a slovem "úterý". Cosi ho na tom šedavém papíru nadmíru zaujalo. Pozorně si ho prohlížel přimhouřenýma očima a pak zvedl hlavu a zadíval se někam do dálky. Bylo zřejmé, že kdesi za stěnou mého pokoje a možná daleko za noční Moskvou vidí v hrozivě mrazivém oparu únorové noci nějaký záhadný, jen jemu pochopitelný výjev.
Co tam asi našel? pomyslel jsem si a zašilhal na něho. Vždycky mě velice zajímal. Nevypadal na doktora. Ti, kdo ho neznali, považovali ho za herce. Byl tmavovlasý, ale měl nápadně bílou pleť, která ho krášlila a odlišovala od ostatních. Býval hladce vyholený a oblékal se přepečlivě. Hrozně rád chodíval do divadla a dovedl o něm vyprávět znalecky a s velkým gustem. Vynikal mezi našimi ordináři, kteří u mě seděli, už botami. Bylo nás pět a čtyři jsme měli levné boty z hověziny s naivně zakulacenými špičkami. Doktor Jašvin měl špičaté lakýrky a žluté kamaše. Musím podotknout, že jeho šviháctví nikdy nepůsobilo zvlášť nepříjemným dojmem. Komu čest - tomu čest: byl výborný lékař, smělý,

úspěšný a hlavně, stihl číst, přestože věčně chodil na Valkýru a Lazebníka sevillského.

Pochopitelně nešlo o boty, ale o cosi jiného: upoutal mě jednou neobvyklou vlastností - byl málomluvný a nepochybně uzavřený, ale někdy se z něho stával nevšední vypravěč. Mluvil nanejvýš klidně, bez sebemenší vyumělkovanosti, šosáckých průtahů a blekotání a zpravidla na nevšedně zajímavé téma. Celý se rozsvítil, bílou pravačkou občas prováděl plavná gesta, jako by kreslil ve vzduchu milníky, nikdy se neusmíval, když vyprávěl něco legračního, a jeho příměry byly občas tak výstižné a barvité, že mě pronásledovala pokaždé utkvělá myšlenka: Nejsi špatný doktor, ale přesto sis nevybral správnou cestu... Ty bys neměl být ničím jiným než spisovatelem...

I teď se mi ta myšlenka kmitla hlavou, přestože Jašvin nic neříkal a přimhouřenýma očima střídavě pokukoval na dvojku v kalendáři a do neznámé dálky.

Co tam našel? Že by obrázek? Zašilhal jsem mu přes rameno a zjistil jsem, že obrázek vůbec není zajímavý. Byl na něm vyobrazen nadměrně velký kůň s atletickou hrudí a vedle motor s nápisem: Srovnatelná síla koně (l HP) a motoru (500 HP).

"To všecko je nesmysl, kolegové," pokračoval jsem v naší debatě, "měšťácká banalita. Jdou po nás jako čerti a zejména jsme na tapetě my, chirurgové. Jen považte: stokrát operujeme slepé střevo a po sto prvé pacient zemře na operačním stole. Zabili jsme ho snad úmyslně, či co?"

"Zaručeně se řekne, že jsme ho zabili," ozval se doktor Gins.

"Když je to žena, její muž vám přijde otlouct židli o hlavu," přizvukoval horlivě doktor Plonskij a dokonce se usmál. Ostatní jsme ho následovali, ačkoliv co je vlastně směšného na tom, jestliže někdo někomu na klinice otlouká židle o hlavu?

"Nesnesu ta pokrytecká slova doznání: ‚Bože, já jsem ho zabil, zavraždil!' Nikdo nikoho nevraždí, a když už, tak je to pouze nešťastná náhoda. Vážně, podobné obvinění je směšné! Vraždit, to není náš obor, zatraceně... Vražda říkám předem promyšlené likvidaci člověka a v krajním případě s vražedným úmyslem. Chirurg s pistolí v ruce - to chápu. Ale nikoho takového jsem v životě nepotkal a sotva potkám."

Doktor Jašvin se ke mně náhle obrátil a jeho pohled jako by ztěžkl:

"Prosím, jsem vám k službám."

Dotkl se vázanky a znovu se pousmál, tentokrát koutkem rtů namísto očima.

Pohlédli jsme na něho s údivem.

"Jak to myslíte?" zeptal jsem se.

"Já jsem zabil," vysvětloval.

"Kdy?" zeptal jsem se hloupě.

Ukázal na dvojku na kalendáři a odpověděl:

"Představte si, taková shoda okolností. Jen jste začali mluvit o smrti, podíval jsem se na kalendář. Je to právě sedm let, stalo se to v noci a dokonce snad..." vytáhl černé hodinky... "ano, skoro přesně v tuhle dobu, v noci z prvního na druhého února..."

"Byl to váš pacient?" zeptal se Gins.

"Ano."

"Ale pravděpodobně jste ho zabil neúmyslně," vyzvídal jsem.

"Mýlíte se - úmyslně," odporoval.

"Dovedu si to domyslet," procedil mezi zuby skeptik Plonskij, "měl nejspíš rakovinu a bolestně umíral a vy jste mu píchl desetinásobnou dávku morfia..."

"Ne, morfium s tím nemá co dělat," zavrtěl Jašvin hlavou. "A rakovinu taky neměl... Vybavuju si to, jako by to bylo dnes... Tenkrát mrzlo, bylo asi tak patnáct stupňů pod nulou, hvězdy... Ach, kdybyste viděli, jaké jsou na Ukrajině hvězdy! Už skoro sedm let bydlím v Moskvě a přesto mě to táhne domů. Srdce se mi svírá, někdy mám tisíc chutí nasednout do vlaku a... znovu uvidět zaváté strže, Dněpr... Na světě není krásnější město, než je Kyjev."

Schoval utržený list z kalendáře do náprsní tašky, schoulil se v křesle a pokračoval:

"Strašné město, strašné časy... Viděl jsem strašné věci, o kterých vy Moskvani nemáte ani potuchy Stalo se to prvního února v devatenáctém roce, už se stmívalo. Bylo asi šest hodin večer. Soumrak mě zastihl při nezvyklé činnosti. Na stole v mé ordinaci svítila lampa, v místnosti bylo teplo a útulno a já seděl na podlaze nad malým kufírkem, cpal jsem do něho různé zbytečné věci a šeptal jsem jediné slovo: "Pryč, pryč..."

Střídavě jsem házel do kufříku košili a zas ji vytahoval... Ne a ne ji tam nacpat. Byl to maličký příruční kufřík, spodky zabraly spoustu místa a k tomu ještě stovka cigaret a stetoskop. Všecko to lezlo ven. Odhodím košili a poslouchám. Okna jsou utěsněná, je slyšet jen slabě... Z daleka se rozléhá dunivé buch, buch... Těžká děla. Ozve se dunění a znovu všecko ztichne. Vyhlédnu oknem, bydlel jsem na Alexejevském vršku a celý Podol jsem měl jako na dlani. Od Dněpru se blíží noc, zahaluje domy, a postupně se rozsvěcují šňůry světel... Pak se znovu ozve rachot. Pokaždé, když zaduní děla za Dněprem, zašeptám:

"Střílej, ještě..."

Šlo o tohle: v tu dobu celé město vědělo, že Petljura je co nevidět opustí. Když ne dnešní, tak následující noci. Podle zpráv útočily od Dněpru značné síly bolševiků a musím přiznat, že celé město je očekávalo nejen netrpělivě, ale přímo toužebně. To, co vyváděla petljurovská vojska v posledním měsíci Petljurovy vlády v Kyjevě, přesahovalo lidské chápání. Co chvíli vypukly pogromy, den co den někoho odpráskli a přirozeně především židy. Rekvírovali, co mohli, a po městě uháněly automobily a v nich seděli lidé s červenými oprýmkovanými kokardami na čepicích. V dálce duněla dělostřelba a neustávala ani na hodinu. Ozývala se ve dne v noci. Všichni vypadali utrápeně a měli zbystřený, vyplašený pohled. Pod mými okny proležely půl dne předtím ve sněhu dvě mrtvoly. Jedna v šedém plášti, druhá v černé vojenské blůze: obě byly bez bot. Lidé strachem uskakovali nebo se shlukovali, okukovali je a jakési prostovlasé

ženské vybíhaly ze sklepních děr, hrozily pěstmi k obloze a křičely:

"Jen počkejte! Uvidíte, že přijdou bolševici!"

Pohled na ty dva, které odpráskli neznámo proč, byl politováníhodný a nezajímavý. A tak jsem nakonec i já čekal na bolševiky. Postupně se blížili. Vzdálený obzor pohasínal a děla huhlala jako ze zemských útrob.

A tak tedy...

Lampa útulně a současně poplašně svítila, v celém bytě jsem byl sám samojediný, všude ležely rozházené knihy (považte, ve všem tom zmatku jsem si bláhově usmyslel, že se připravím na atestaci!) a já se skláněl nad svým kufříkem.

Musím podotknout, že události se vedraly do mého bytu a odtáhly mě kamsi za vlasy a všecko se odehrálo v závratné rychlosti jako ďábelský sen. Vrátil jsem se za soumraku z jedné předměstské dělnické nemocnice, kde jsem pracoval jako ordinář na ženském chirurgickém oddělení, a pode dveřmi jsem našel balíček odpudivého erárního vzhledu. Roztrhl jsem ho hned na odpočívadle, přečetl jsem si lístek a těžce sklesl rovnou na zem. Na lístku bylo napsáno modravým strojopisem:

"Obsahem tohoto..."

Zkrátka a dobře, přeloženo do normálního jazyka tam stálo: "Až dostanete tento balíček, dostavte se nejdéle za dvě hodiny na zdravotnickou správu, kde vás přidělí k jednotce..."

Tak je to tedy: tohle je ta oslnivá armáda, která zanechává na ulicích mrtvoly, tohle je tatíček Petljura, pogromy... A já s červeným křížem na rukávě v téhle společnosti... Neuvažoval jsem déle než minutu. Pak jsem vyskočil jako natažené péro, vběhl jsem do bytu a brzy nato se objevil na scéně kufřík. Rychle jsem zosnoval plán: co nejdřív zmizet, vzít s sebou nějaké prádlo a honem na předměstí k mému kamarádovi felčarovi, melancholicky vyhlížejícímu člověku se zjevně bolševickými sklony. U něj budu sedět tak dlouho, dokud nevystrnadí Petljuru z města. A co když se jim to nepodaří? Co když jsou ti dlouho očekávaní bolševici všeho všudy jen mýtus? Kde jste, děla? Ztichla. Ne, už zase brumlají...

Zlostně jsem vyhodil z kufříku košili, cvakl zámkem, pistoli a zásobník jsem zastrčil do kapsy, navlékl jsem si vojenský plášť s páskou Červeného kříže, teskně jsem se rozhlédl, pak jsem zhasl lampu a popaměti jsem vyšel do předsíně, provázen podvečerními stíny. Rozsvítil jsem, navlékl si kapuci a otevřel dveře na chodbu. Vtom mi se zakašláním zastoupily cestu dvě postavy s krátkými jezdeckými karabinami zavěšenými přes rameno. Jedna měla ostruhy, druhá byla bez ostruh a obě měly na hlavě čepice s modrými střapci, které jim šviháckы padaly do obličeje.

"Doktor Jašvin?" zeptal se první kavalerista.

"Ano," odpověděl jsem bezbarvě.

"Pojedete s námi," řekl první.

"Co to má znamenat?" zeptal jsem se, když jsem se trochu vzpamatoval.

"Sabotáž," vysvětloval kavalerista, zařinčel ostruhami a vesele, lišácky na mě zamžoural, "doktoři se nehodlají mobilizovat, a za to se budou podle zákona zodpovídat."

Předsíň se ponořila do tmy, bouchly dveře; schody... ulice...

"Kam mě to vedete?" zeptal jsem se a v kapse kalhot jsem nahmátl něžně chladivou rýhovanou rukověť.

"K prvnímu jízdnímu pluku," odpověděl kavalerista.

"A proč?"

"Jak to, proč?" podivil se druhý. "Přidělili vás k nám jako doktora."

"Kdo velí vašemu pluku?"

"Plukovník Leščenko," vysvětloval s jistou dávkou pýchy první a zvonil po mé levé straně ostruhami do kroku.

Jsem já to pitomec, peskoval jsem se v duchu. Uvažoval jsem nad kufrem... a teď kvůli spodkům... Všecko by bylo jiné, kdybych vyběhl z bytu o pět minut dřív...

Nad městem visela černá mrazivá obloha a na ní vystupovaly hvězdy, když jsme došli k jakési vile. V jejích zamrzlých vzorovaných okenních sklech zářilo elektrické světlo. Kavaleristé mě za řinkotu ostruh dovedli do prázdné zaprášené místnosti, oslepivě osvětlené elektrickou koulí pod rozbitým opálovým stínidlem v podobě tulipánu. V rohu vyčnívala hlaveň kulometu a mou pozornost upoutaly rezivé a červené šmouhy v rohu vedle kulometu, kde visely cáry drahého gobelínu.

To je přece krev, projelo mi hlavou a srdce se mi sevřelo.

"Pane plukovníku," hlásil přidušeně kavalerista s ostruhami, "přivedli jsme doktora."

"Je to žid?" vyštěkl vzdálený nakřáplý hlas. Dveře potažené gobelínem s pastýři se neslyšně otevřely a dovnitř vrazil chlapík v přepychovém vojenském plášti, v holínkách s ostruhami, s pevně utaženým kavkazským opaskem se stříbrnými cvočky a na stehně se pohupovala kavkazská šavle a pableskovala v elektrickém světle. Na hlavě mu seděla beranice s malinovým dýnkem překříženým zlatovým prýmkem. Šikmé oči hleděly chorobně, nepřátelsky, podivně, jako by v nich poskakovaly černé míčky. Obličej měl dolíčkovatý od neštovic a černé, pečlivě zastřižené kníry nervózně poškubávaly.

"Ne, není žid," odpověděl kavalerista.

Chlapík ke mně přiběhl a zahleděl se mi do očí.

"Vy nejste sice žid, ale nebudete o nic lepši," - začal míchat ruská a ukrajinská slova. "Jak skončí boj, předám vas vojenskému soudu. Zastřeli vás za sabotáž. Hlidéjte ho!" nařídil kavaleristovi. "A dejte mu koně."

Stál jsem mlčky a zřejmě jsem byl bledý. Dál se všecko odehrálo jako v mlhavém snu. Kdosi v koutě žalostně zaúpěl:

"Smilujte se, pane plukovníku..."

Nejasně jsem rozeznal roztřesenou bradku a potrhaný vojenský plášť. Kolem se zamíhaly tváře kavaleristů.

"Zběh?" zazpíval známý nakřáplý hlas. "Ty syčáku..."

Viděl jsem, jak plukovník - koutky úst mu poškubávaly - vytáhl z pouzdra přepychovou chmurnou pistoli a rukojetí

uhodil toho člověka do obličeje. Ten uskočil, padl na kolena a začal se zalykat vlastní krví. Z očí se mu proudem vyhrnuly slzy...

Pak zmizelo bílé ojíněné město a na břehu zkamenělého černého tajemného Dněpru se vinula cesta vroubená stromy a po ní harcoval první jízdní pluk jako dlouhatánský had.

Na konci občas zarachotily dvoukoláky trénu. Černé píky se komíhaly, špičaté ojínělé kapuce trčely vzhůru. Jel jsem ve studeném sedle, chvílemi jsem se snažil rozhýbat bolestně zeboucí prsty v holínkách, dýchal jsem do otvoru kapuce zavázané pod bradou a lemované huňatou jinovatkou a cítil jsem, jak mi můj kufřík přivázaný k oblouku sedla drtí levé stehno. Můj strážce, který se ode mne nehnul ani na krok, jel po mém boku. Uvnitř jsem cítil led a současně mi ledovatěly i nohy. Občas jsem zvedl hlavu k obloze, zahleděl se na velké hvězdy a v uších mi vytrvale zněl nářek dezertéra. Plukovník Leščenko rozkázal, aby ho tloukli vytěráky.

Černá dálka teď mlčela a já si s drsnou trpkostí pomyslel, že bolševiky nejspíš odrazili. Můj osud se zdál beznadějný. Postupovali jsme do Slobodky, kde jsme se měli rozmístit a střežit most vedoucí přes Dněpr. Až boj utichne a nebudou mě bezprostředně potřebovat, plukovník mě začne soudit. Při té myšlence jsem zkameněl a něžně a smutně jsem se zahleděl na hvězdy. Nebylo tak obtížné uhodnout, jak soud skončí - neochota dostavit se na stanoviště v tak kritické době byla zjevná. Osud diplomovaného člověka je barbarský...

Asi za dvě hodiny se všecko znovu změnilo jako v kaleidoskopu. Černá cesta zmizela. Ocitl jsem se v bílém pokoji se štukami. Na dřevěném stole stála svítilna, krajíc chleba a otevřená lékařská brašna. Nohy mě přestaly zábst, zahřál jsem se - v černém železném bubínku tančily krvavé plameny. Občas vcházeli kavaleristé a já je ošetřoval. Většinou trpěli omrzlinami. Zouvali si holínky, rozmotávali onuce a krčili se u ohně. V pokoji nakysle páchlo potem, dále tabákem a jódem. Chvílemi jsem osaměl. Můj strážce mě opustil. Kdybych tak mohl utéci, uvažoval jsem. Někdy jsem pootevřel dveře, vykoukl a zahlédl schody, osvětlené rozteklou voskovicí, a obličeje, pušky. Celý dům byl doslova nabit lidmi - těžko by se odtud kdokoliv dostal. Byl jsem přímo v ústředí štábu. Ode dveří jsem se vracel ke stolu, vyčerpaně jsem klesal na židli, pokládal hlavu na ruce a pozorně poslouchal. Podle hodinek jsem zjistil, že každých pět minut pod podlahou vypukne jekot. Věděl jsem, oč jde. Někoho tam tloukli vytěráky. Nářek občas vyústil ve lví ryčení, jindy v něžné úpění - alespoň jak se zdálo skrz podlahu - a naříkání, jako by kdosi důvěrně rozmlouval s přítelem a naráz se odmlčel, jako když utne.

"Proč je takhle..." zeptal jsem se jednoho petljurovce, když celý roztřesený natahoval ruce k ohni. Jeho noha spočívala na stoličce a já natíral bílou mastí rozežraný vřed u namodralého palce. Odpověděl:

"Ve Slobodce jsme vybrali hnízdo. Organizaci komunistů a židů. Plukovník je vyslýchá."

Mlčel jsem. Sotva odešel, navlékl jsem si kapuci, abych toho tolik neslyšel. Seděl jsem tak asi čtvrt hodiny; před mýma zavřenýma očima se neústupně vznášel dolíčkovatý obličej pod zlatými prýmky. Ze zapomnění mě vytrhl hlas mého strážce:

"Pan plukovník vás volá." Vstal jsem, rozvázal jsem si před jeho udivenými zraky kapuci a vydal se za ním. Sešli jsme po schodech do přízemí. Vstoupil jsem do bílého pokoje a zahlédl ve svitu lampy plukovníka Leščenka.

Až do pasu nahý, choulil se na stoličce a k prsům si tiskl zkrvavenou gázu. Vedle něho stál rozpačitý chlapec a přešlapoval, řinčel ostruhami.

"Pakáž jedna," procedil plukovník mezi zuby a pak se ke mně otočil: "Ošetřete mě, doktore" V domě panovalo ticho. Vtom se otřásl okenní rám. Plukovník zašilhal na černé okno a já ho následoval. Těžká děla, kmitlo se mi hlavou. Křečovitě jsem zavzdychal a zeptal se:

"Jak se vám to stalo?"

"To mam od perořizku," odpověděl plukovník mračně.

"Kdo vám to udělal?"

"To néni vaše věc," odsekl s chladným vzteklým pohrdáním a dodal: "Bude to s vami zle, doktore."

Svitlo mi: Někdo nevydržel týrání, vrhl se na něj a poranil ho. Nic jiného to nemohlo být...

"Sundejte tu gázu," řekl jsem a sklonil se k jeho prsům porostlým černými chlupy. Ještě než stačil odstranit krvavý chomáč, za dveřmi se ozval dupot, hluk a drsný hlas se rozkřikl:

"Stůj, kam lezeš, krucinál..."

Dveře se rozletěly a dovnitř vtrhla rozcuchaná žena. Obličej měla suchý a dokonce, jak se zdálo, veselý. Teprve po dlouhé době jsem zjistil, že krajní zuřivost se může projevovat neobyčejně zvláštními formami. Šedá ruka ji chytala za vlňák, ale pak ucukla.

"Běž pryč, chlapče, běž," nařídil plukovník a ruka zmizela.

Žena se zahleděla na nahého plukovníka a pronesla hlasem, v němž se nechvěly slzy:

"Proč jste zastřelili mého muže?"

"Zastřelili jsme ho právem," odpověděl plukovník a trpitelsky se zamračil. Chomáč pod jeho prsty stále výrazněji nachověl.

Usmála se tak, že jsem nedokázal odtrhnout pohled a díval se jí upřeně do očí. Takové oči jsem ještě nikdy neviděl. Dotkla se mého rukávu, pásky s odznakem Červeného kříže a pokývala hlavou: "A to jste doktor?... Víte, co jste?" pokračovala a její oči planuly. "Prachsprostý darebák... Studoval jste na univerzitě a dáte se dohromady s takovou sebrankou... Jste na jejich straně a ošetřujete je... Tenhle mlátil člověka vší silou do obličeje, až ho dovedl k šílenství... A vy ho obvazujete?"

Zatmělo se mi před očima, až se mi udělalo nevolno, a cítil jsem, že v mém nešťastném doktorském životní došlo k hrozivým překvapivým událostem.

"Co mi to říkáte?" zeptal jsem se a cítil jsem, jak se třesu. "Abyste věděla..."

Aniž mě vyslechla, otočila se k plukovníkovi a plivla mu do tváře. Ten vyskočil a zařval:

"Chlapci!"
Když vrazili dovnitř, nařídil vztekle:
"Vysázejte jí pětadvacet..."
Neodpověděla. Odtáhli ji za ruce a plukovník zabouchl dveře, zastrčil je na háček a pak usedl na stoličku a odhodil chomáč gázy. Nevelká řezná rána krvácela. Plukovník si otřel plivanec, který mu uvízl v pravém kníru.
"Ženě?" zeptal jsem se a nepoznal jsem svůj hlas.
V očích se mu rozhořel hněv.
"Hm..." prohodil a zlověstně po mně šlehl pohledem. "Teď vídím, co sem poslali za ptáčka namisto doktora..."

Jednu kulku jsem mu zřejmě vpálil do úst, protože, jak si vzpomínám, klátil se na stoličce a z úst mu vytékala krev. Pak se objevily skvrny na prsou a břiše a vzápětí oči pohasly, změnily se z černých v mléčně bílé; nakonec se svalil na podlahu. Když jsem střílel, bál jsem se, abych nevystřílel celou nábojnici - poslední kulku jsem si nechal pro sebe. To je moje smrt, projelo mi hlavou a z pistole příjemně začpěl střelný prach. Teprve teď zapraštěly dveře. Vyskočil jsem oknem - vyrazil jsem nohama sklo. Dopadl jsem na tichý dvorek - osud mi byl milostiv - a proběhl kolem hranice dříví na černou ulici. Určitě by mě chytili, ale náhodou jsem vběhl do škvíry mezi dvěma sousedícími zdmi a tam jsem jako v jeskyni, na rozbitých cihlách, proseděl pár hodin. Slyšel jsem, jak se kavaleristé mihli kolem. Ulička vedla k Dněpru a oni dlouho šmejdili po řece a hledali mě. Škvírou jsem pozoroval jedinou hvězdu - podle mého to byl Mars. Náhle se roztříštila - to řachl první granát a zastínil ji. Pak to celou noc ve Slobodce rachotilo a práskalo a já seděl ve své cihlové noře a mlčel jsem. Přemýšlel jsem o atestaci i o tom, jestli ta žena zemřela pod ranami. Za časného ranního úsvitu, kdy kolem všecko ztichlo, jsem opustil svůj úkryt - nevydržel jsem bolestí, měl jsem omrzlé nohy. Slobodka byla jako po vymření, všecko utichlo a hvězdy zbledly. Když jsem došel k mostu, připadalo mi, že plukovník Leščenko a jízdní pluk nikdy neexistovali... Na udusané cestě zbyl jenom hnůj...
Šel jsem celou cestu sám až do Kyjeva - vešel jsem do města, když už se rozednilo. Zastavila mě podivná hlídka v čepicích s náušníky a vymáhala doklady.
Řekl jsem:
"Jsem doktor Jašvin. Utíkám před petljurovci. Kde jsou?"
"V noci odešli. V Kyjevě je revoluční výbor," oznámili mi.
Vidím, jak se mi jeden z nich zahleděl do očí a pak nějak lítostivě mávl rukou:
"Běžte domů, doktore."

Po chvíli mlčení jsem se zeptal Jašvina:
"Opravdu umřel? Zastřelil jste ho, anebo jste ho jen zranil?"
Jašvin odpověděl se svým podivným úsměvem:
"Buďte klidný. Zastřelil jsem ho. Věřte mým chirurgickým zkušenostem."